

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

II Науково-практична Інтернет-конференція:
**Бібліотеки і суспільство:
рух у часі та просторі**

24-31 жовтня 2016 року

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

**БІБЛІОТЕКИ І СУСПІЛЬСТВО:
РУХ У ЧАСІ ТА ПРОСТОРИ**

Матеріали II Науково-практичної
Інтернет-конференції

Харків, 24-31 жовтня 2016 року

Затверджено
Вченою радою ХНМУ
Протокол № 14 від 22 грудня 2016 року

**Харків
2016**

УДК 02(062.552)
ББК 78.3
Б59

Редакційна колегія:

Киричок І.В. – директор Наукової бібліотеки –
головний редактор;

Павленко Т.Б. – заступник директора Науко-
вої бібліотеки з ІТ – редактор

Гасва Н.Д. – учений секретар Наукової бібліо-
теки – редактор

Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі : матеріали II Нау-
ково-практичної Інтернет-конференції, Харків, 24–31 жовтня 2016 р. /
Харк. нац. мед. ун-т ; [редкол. : І. В. Киричок , Т. Б. Павленко, Н. Д. Га-
єва]. – Харків : ХНМУ, 2016 . – 152 с. (іл.).

Збірка містить матеріали II Науково-практичної Інтернет-
конференції «Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі», в яку
увійшли праці фахівців, викладачів бібліотечної справи та вищої
школи; представлено результати практичного досвіду та наукових
досліджень, визначено шляхи вирішення певних проблем інформа-
ційно-бібліотечного забезпечення користувачів у бібліотеках тощо.

© Харківський національний медичний університет, 2016
© Наукова бібліотека, 2016

І.В. Киричок

Харківський національний медичний університет
Наукова бібліотека

В статті розкривається досвід роботи Наукової бібліотеки ХНМУ із студентською громадою університету щодо налагодження партнерських відносин, створення сприятливої атмосфери в бібліотеці для формування громадської та патріотичної активності, розкриття інтелектуального потенціалу і творчого хисту студентів.

В статье раскрывается опыт работы Научной библиотеки ХНМУ со студенческим сообществом университета по налаживанию партнерских отношений, создание благоприятной атмосферы в библиотеке для формирования гражданской и патриотической активности, раскрытие интеллектуального потенциала и творческих способностей студентов.

The article reveals the experience of Scientific Library KhNMU with the student community of the University in partnerships, creating a favorable atmosphere in the library for the formation of civil and patriotic activity, disclosure of the intellectual potential and creative abilities of students.

Ключові слова: університетська бібліотека, студентське самоврядування, студентоцентризм, партнерство, культурно-просвітницька та виховна робота.

Ключевые слова: университетская библиотека, студенческое самоуправление, студентоцентризм, партнерство, культурно-просветительская и воспитательная работа.

Key words: University library, student government, studentcentrum, partnership, cultural and educational work.

Розвиток Європейського простору вищої освіти зумовлює значні зрушення у сфері забезпечення якості вищої освіти в Україні. Зміна освітньої парадигми предметоцентризму на парадигму студентоцентризму робить студента суб'єктом власної освітньої діяльності та професійного становлення [2].

Студентство є найчисленнішою категорією користувачів для бібліотеки будь-якого вишу, тож, безумовно, організація її діяльності, перш за все, є студенторієнтованою.

Діяльність Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету (НБ ХНМУ) набуває особливої вагомості у співпраці з науково-педагогічною та студентською спільнотою вишу. З метою впорядкування роботи по забезпеченню освітнього процесу в університеті бібліотека запропонувала представникам студентського самоврядування сісти за круглий стіл для обговорення актуальних питань та оперативного вирішення нагальних завдань, попередньо провівши за підтримки сектору ме-

діапростору Студентської ради ХНМУ онлайн-анкетування студентів всіх курсів у соцмережах щодо діяльності Наукової бібліотеки університету.

Перший круглий стіл «*Бібліотека і студентство: діалоги*» відбувся у листопаді 2015 року за участі дирекції бібліотеки, завідувачів відділами обслуговування та представників студентства університету. Обговорювали результати онлайн-анкетування студентів щодо діяльності бібліотеки. Так, відповіді показали, що студенти навіть не здогадуються про значний інформаційно-ресурсний потенціал університетської книгозбірні, що в свою чергу зобов'язує нас переглянути інформаційну роботу бібліотеки, знайти нові форми і методи її проведення. Загалом, анкетування виявило позитивні сторони діяльності бібліотеки, деякі проблемні питання.

Бібліотекарі і студенти знаходили точки взаємодії, вирішували гострі питання, напрацьовували завдання для забезпечення навчального процесу в університеті з врахуванням потреб студентства. Зустріч мала позитивний настрій, обговорення були конструктивними, виникли нові ідеї про співпрацю. Бібліотека запропонувала проводити такі діалоги постійно.

Студентське самоврядування із зацікавленістю бере участь в житті і діяльності університетської бібліотеки – це і проведення онлайн-анкетувань студентів за різноманітними напрямками в організації роботи бібліотеки та попиту користувачів, і проведення круглих столів та інших сумісних заходів, і волонтерство у бібліотеці тощо.

Так, навесні 2016 року за підтримки медіа-сектору Студентської ради НБ ХНМУ провела онлайн-анкетування студентів щодо ефективності використання навчальної літератури з метою моніторингу якості інформаційного забезпечення навчального процесу та ефективності використання навчальної літератури, наявної у її фонді.

Восени цього року разом із студентським самоврядуванням НБ провела онлайн-анкетування студентів щодо інформованості про явище плагіату та відношення до нього. Ця діяльність направлена на підтримку Проекту сприяння академічній доброчесності, який стартував в Україні на початку року, і поширюється. Результати анкетування та рішення щодо подолання проблемних питань обговорюються із студентами за круглим столом.

Серед завдань бібліотеки – створення умов для саморозвитку і самоосвіти студента, розкриття його інтелектуального потенціалу, сприяння формуванню творчої особистості майбутнього лікаря.

Студенти університету – креативна, талановита молодь, яка є небабдужою до життя своєї alma mater та університетської спільноти; кожен з них прагне, окрім суто навчання, зробити свій вклад і знайти своє місце у суспільному житті, розширити межі своєї громадської діяльності.

ХНМУ є лідером студентського волонтерського руху серед вишів України. Наші студенти організували волонтерський рух паліативної та хоспісної служби «Ера милосердя», вони допомагають людям, що страждають невиліковними та інфекційними хворобами, ветеранам і дітям, здають донорську кров, допомагають лікарям у військовому шпиталі, піклуючись про бійців з пораненнями із зони АТО, разом з викладачами уні-

верситету проводять інструктажі щодо надання домедичної допомоги пораненим для військових на передовій.

Тож необхідність вирішення спірних питань волонтерської діяльності збирала студентів у бібліотеці разом із викладачами і співробітниками бібліотеки за круглим столом «Волонтерство: альтруїзм, необхідність чи мода?», організованим студентським самоврядуванням університету і присвяченим Міжнародному дню волонтера (грудень 2015 року).

До того ж, набирає чисельності студентське волонтерство в бібліотеці. Співробітники НБ ХНМУ, працюючи зі студентами, допомагають їм зрозуміти, що бібліотека і волонтери – це єдине ціле, яке доповнює один одного [1].

Студентська рада організує заходи, щоб привернути увагу студентства університету до здорового способу життя та спорту. Так, 2016 рік присвячено питанням боротьби і профілактики з таким серйозним захворюванням як цукровий діабет. Тож навесні цього року в рамках Всесвітнього дня здоров'я Студентська рада за підтримки НБ ХНМУ організувала студентський круглий стіл: «Цукровий діабет. Які виклики постають перед нами?». Студенти для обговорення актуальних питань запросили представників керівництва університету, викладачів та лікарів практичної ланки охорони здоров'я.

Важливий акцент – місцем для проведення цих заходів студенти обрали саме бібліотеку університету, яка завжди підтримує їх, надає організаційно-методичну допомогу, інформаційний та технічний супровід.

Не залишаються поза увагою і слухачі-іноземці підготовчого відділення (ПВ) ХНМУ. З березня 2016 року для них в бібліотеці проводяться заняття: співробітники бібліотеки розповідають слухачам про бібліотеку університету та особливості її структури щодо обслуговування науковою та навчальною літературою, сайти університету та Наукової бібліотеки. Особлива увага приділяється ресурсам бібліотеки та правилам їх використання.

Також в бібліотеці проводяться віртуальні екскурсії по визначним місцям Харкова. З великою зацікавленістю слухачі ПВ знайомляться з українськими традиціями та культурою, приміряють національні костюми, дізнаються про традиції створення і носіння національного вишитого одягу. Незважаючи на мовний бар'єр, за участі куратора слухачі висловлюють схвальні відгуки про роботу бібліотеки. Це один з шляхів соціальної адаптації для іноземних громадян, адже вони є потенційними нашими студентами.

Культурно-просвітницька та виховна робота завжди є у центрі уваги колективу бібліотеки, направлена на співпрацю із студентською молоддю, орієнтована на гармонійний, інтелектуальний, культурний та світоглядний розвиток особистості студента з активною громадською позицією у суспільстві.

З цією метою проводяться різноманітні заходи: цикл оглядів-презентацій літератури «Медицина у дзеркалі світової літератури» в рамках лекцій на кафедрі суспільних наук для всіх першокурсників («Образ лікаря в художній літературі», «Улюблениця літературної музи: медицина в літературі», «Талант писати про медицину»); круглі столи із студентством; літературні вечори, конкурси, виставки літератури до видатних подій, актуальних тем, ювілейних дат тощо. До Дня вишиванки у цьому році

спільно із Студрадою проведено онлайн-конкурс «Фото у вишиванці-2016», навіть слухачі ПВ прийняли в ньому активну участь.

Важливо створювати таку атмосферу в бібліотеці, яка приваблювала б молодь приходити та проводити час в її стінах з метою роботи і відпочинку [4]. Попереду багато планів щодо спільної роботи із студентським самоврядуванням університету – НБ стає для них майданчиком для творчої діяльності, розвитку талантів, допомоги та підтримки різних соціальних, патріотичних, благодійних проєктів.

Так, студенти беруть участь у благодійному проєкті НБ ХНМУ «Світ в дитячих ладоньках» (детальна інформація про проєкт на є сайті бібліотеки <http://libr.knmu.edu.ua>), разом із бібліотекою святкували Всеукраїнський День бібліотек, вже на листопад 2016 року заплановано літературно-поетичний вечір за участі студентів і бібліотекарів та багато інших заходів. Таким чином, університетська бібліотека, підтримуючи активну громадську позицію студентської спільноти, разом із Студентською радою впливає на організацію та забезпечення сприятливих умов їх соціалізації шляхом проведення спільних заходів – різноманітних проєктів та акцій, конференцій та семінарів тощо, що у свою чергу сприяє патріотичному, гуманістичному, екологічному, морально-етичному, культурному розвитку особистості, яка ще формується, та поліпшенню умов навчання у виші.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Винокурова Я. Э. Развитие волонтерского движения в библиотеке университета / Я. Э. Винокурова, А. П. Карпенко // Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі : матеріали наук.-практ. Інтернет-конф., присвяченої 210-річчю Харк. нац. мед. ун-ту та 95-річчю Наук. бібліотеки ХНМУ, Харків, 5-12 жовт. 2015 р. / Харк. нац. мед. ун-т ; [редкол. : І. В. Киричок, Т. Б. Павленко, Н. Д. Гаєва]. – Харків, 2015. – С. 39–41.
2. Заблоцька О. С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз / О. С. Заблоцька // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. – 2008. – Вип. 40. – С. 63–68.
3. Ступак А. Роль студенческого самоуправления в процессе социализации студенческой молодежи [Електронний ресурс] / А. Ступак. – Режим доступа : <http://www.info-library.com.ua/libs/stattya/1661-rol-studentskogo-samovrjaduvannja-v-protse-sotsializatsiyi-studentskoyi-molodi.html>.
4. Lin H. Is the library a third place for young people? / H. Lin, N. Pang, B. Luyt // Journal of Librarianship and Information Science. – 2015. – Vol. 47, № 2. – P. 145–155.

Т.А. Бабак, О.А. Красюкова
Харьковский национальный медицинский университет
Научная библиотека

В статье рассмотрены публикации зарубежных авторов на тему библиотечного пространства и библиотечного дизайна. Приведены результаты различных исследований, а также практические советы по организации и реорганизации пространства вузовской библиотеки.

У статті розглянуті публікації закордонних авторів на тему бібліотечного простору та бібліотечного дизайну. Наведені результати різноманітних досліджень, а також практичні поради щодо організації та реорганізації простору бібліотеки ВУЗу.

The article considers publications of foreign authors on library space and library design. Provides research results and practical advices for organizing and reorganizing of university library space.

Ключевые слова: библиотечное пространство, библиотечный дизайн, информационное, библиотечное обслуживание, вузовская библиотека.

Ключові слова: бібліотечний простір, бібліотечний дизайн, інформаційне, бібліотечне обслуговування, вузівська бібліотека.

Key words: library space, library design, informational service, library service, university library.

Значение вузовской библиотеки с определенными задачами и функциями как важного структурного подразделения высшего учебного заведения – давно обсуждаемый вопрос. Неоспоримым является утверждение, что университетская библиотека – это сердце вуза, аккумулирующее функции информационного и культурного центра.

Одним из приоритетных направлений развития библиотеки является создание современного библиотечного пространства. Актуальность этой темы заключается в необходимости создавать открытое и комфортное пространство, дружелюбное к пользователям библиотеки.

Однако, с каждым годом статистические показатели посещаемости библиотек снижаются, и среди причин подобной инертности пользователей ведущее место занимает отсутствие комфортных условий для работы. Особенно остро этот вопрос стоит перед библиотеками университетов, так как основная часть пользователей – студенты, которые выдвигают очень серьезные требования к современным библиотекам.

Создание творческих пространств, где студенты могут собираться для неформального общения и совместного обучения – быстро развивающийся тренд во всем мире. В зарубежной практике библиотеки превращаются в новейшие мультимедийные центры, которые позволяют использовать

современный дизайн для создания оптимальных условий образовательного процесса и организации досуга.

Тема «библиотечного пространства» или «библиотечного дизайна» активно обсуждается нашими коллегами за рубежом. В публикациях авторы освещают не только теорию, но и приводят результаты различных исследований, дают практические рекомендации по созданию нового и реорганизации имеющегося библиотечного пространства.

Стоит начать с рассмотрения статьи Джона А. МакАртура и Валерии Д. Грехем «Опыт взаимодействия и библиотечное пространство: путь к инновациям» [7]. В ней рассматриваются предложенные Дональдом Норманом принципы создания эмоционального дизайна и их практическое применение в библиотеках. Дональд Норман – американский ученый в области когнитивистики, дизайна и пользовательской инженерии, преподаватель и соучредитель Nielsen Norman Group (Фримонт, штат Калифорния, США). В статье рассматривается книга Д. Нормана «Эмоциональный дизайн – секрет нашей любви и ненависти к окружающим вещам», в которой он описал три основных уровня обработки информации, свойственных нашему мозгу: интуитивный, поведенческий и созерцательный. Стоит отметить, что эти принципы распространяются не только на восприятие готового продукта, но и на восприятие физического пространства, в котором находится человек.

Авторы советуют библиотекам использовать данные принципы при оценке и переориентировании физического пространства библиотеки. Это даст возможность реализовать новые идеи для создания комфортных условий работы в ней.

Интуитивный дизайн в библиотеках. Интуитивный уровень восприятия основывается на первых впечатлениях и эмоциональных реакциях. Для формирования положительного впечатления у пользователей, особенно у тех, которые приходят впервые, очень важны следующие факторы: температура помещения, освещение, гармоничность музыки или других звуков, симметричность объектов, запахи и приветливые улыбающиеся сотрудники. Цель интуитивного дизайна – вызвать у посетителя реакцию «Я хочу» или «Wow!-эффект». Для библиотек очень важно изначально заинтересовать читателя, например, привлекательным фасадом и использованием ярких графических элементов. Для привлечения внимания многие библиотеки используют в своем дизайне стеклянные стены и большие окна, позволяющие увидеть внутреннее наполнение, а также информационные дисплеи. Необходимо обращать внимание на такие элементы, как напольное покрытие, дверные ручки, твердые и мягкие поверхности. Все вышеописанные примеры авторы считают отправной точкой на пути реорганизации библиотечного пространства.

Поведенческий дизайн. Поведенческий уровень проявляется непосредственно при взаимодействии пользователя с продуктом, в нашем случае – пространством библиотеки, и включает в себя эмоции, которые возникают при его использовании. Д. Норман выделяет 4 принципа, влияющих на поведенческое восприятие:

1. **Функциональность** – дизайн обязательно должен соответствовать потребностям пользователей. Данный принцип применим не только к продуктам, но и к услугам, и предусматривает расширение функций библиотеки с использованием нетипичных приемов в обслуживании. Многие библиотеки США предоставляют услуги, которые совершенно не присущи библиотекам. Например, Baltimarket в США представляет собой виртуальный супермаркет, позволяющий заказать продукты онлайн, а потом забрать их в ближайшей библиотеке, а Free Library of Philadelphia помогает найти работу бездомным людям. Авторы отмечают, что такого рода услуги основываются на особых потребностях пользователей, рассматривающих библиотеку, как место, где им всегда помогут. В этих двух примерах было показано, насколько гармонично, такие не типичные услуги, могут вливаться в работу библиотеки. С точки зрения поведенческого дизайна эти новшества открывают новые возможности библиотек для успешной интеграции в общество.

2. **Удобство использования.** С этой точки зрения пространство библиотеки должно быть простым и понятным в использовании, а также, отвечать на потребности людей с ограниченными возможностями. Поэтому создание удобного пространства – самое сложное в дизайне. Так, исследование Pew Research Centre (Вашингтон, США) показало, что за 2013 год библиотеку посетило всего 43% американцев, хотя в 2012 году эта цифра составляла 52%, а цифра онлайн-посещаемости библиотек резко возросла. Главной причиной нежелания посещать библиотеку пользователи назвали некомфортные условия работы в ней. Это исследование подчеркивает необходимость учитывать простоту и удобство в использовании не только ресурсов, но и физического пространства библиотек.

3. **Принцип понятности.** Дизайнерская идея должна соответствовать ожиданиям пользователей, являясь своего рода связующим звеном между библиотекой и пользователем. Дизайн какого-либо продукта или физического пространства должен говорить сам за себя.

4. **Принцип физического ощущения.** Данный принцип является очень важным в процессе формирования позитивного впечатления у пользователей. Поэтому дизайнеры настойчиво советуют не внедрять большое количество различных сенсорных технологий, а давать возможность читателям непосредственно прикасаться и ощущать элементы физического пространства.

Созерцательный дизайн. Созерцательный уровень базируется на двух аспектах: памяти и на самой картинке, которую получает наш мозг. Опыт взаимодействия с библиотечным пространством и его внешняя привлекательность на долгое время остается в памяти пользователя. Д. Норман отмечает, что позитивное впечатление от хорошего дизайна может приглушить негативные эмоции, полученные, например, от долгого ожидания в очереди. Он утверждает, что дизайн физического пространства является отражением того, кто мы и что мы можем предложить пользователю.

Проблему акустического комфорта и необходимости обязательного зонирования библиотечного пространства рассматривает автор Л.В. Сокольская в статье «Акустический комфорт. В поиске библиотечно-

го решения» [3]. Автор говорит о неизбежности шума в современных библиотеках, так как использование новых технических устройств (компьютеров, ксероксов и т.д.) создает особый функциональный звук. Однако, его причиной является не только технический, но и социальный фактор. Отмечено, что: *«общая демократизация жизни, признание прав личности на многие свободы, даже определённое культивирование идеи свободы самовыражения человека в его поведении сказались на поведении людей и как пользователей библиотек, и как библиотекарей»* [3].

Особо остро этот вопрос стоит перед вузовскими библиотеками. Как пример решения данной проблемы, автор приводит опыт работы американских и европейских библиотек. Создание так называемых «шумных» и «тихих» зон обучения крепко вошло в их повседневную практику. Например, в библиотеке университета штата Аризона в Туксоне были созданы места для совместной подготовки к занятиям. В Датской Королевской библиотеке существуют классические зоны и зоны, предназначенные для самостоятельной работы студентов. В таких зонах студенты могут работать на своих компьютерах, разговаривать по телефону и пить кофе, а в одной из городских библиотек города Хельсинки были установлены звуконепроницаемые сферические кресла со встроенными столиками и розетками. Также у посетителей есть возможность удалиться в полностью герметичную капсулу для телефонных разговоров.

О важности грамотного зонирования говорит и Джоффри Фриман в статье «Роль библиотеки в процессе изменения модели обучения» [5]. Он разработал дизайнерские проекты более чем для 80 библиотек, среди которых библиотеки таких университетов, как Гарвард, Йель, университет Дьюка, университет Южной Калифорнии и многие другие, а также читает лекции о библиотечном дизайне для исследовательских университетов и гуманитарных вузов. Автор отмечает, что развитие технологий повлияло не только на качество предоставляемых услуг, но и на библиотеку в целом, и в первую очередь, на ее дизайн. Автор акцентирует внимание на важности грамотной планировки библиотечного пространства, особенно в университетских библиотеках.

Быстрое развитие технологий, требует от библиотек создание «гибкого» пространства для быстрого приспособления к изменяющимся потребностям пользователей. Сейчас наблюдается сдвиг от индивидуальной самостоятельной подготовки к совместному или интерактивному обучению, поэтому студенты видят библиотеку логическим продолжением классной комнаты, местом, где можно вместе с сокурсниками обмениваться и анализировать информацию, а также готовиться к предстоящим семинарам. Для удовлетворения этой потребности библиотеки должны организовывать специальные комнаты для групповых занятий, так называемые «учебные лаборатории».

Данные помещения призваны обеспечивать комфортность образовательного процесса. Д. Фриман акцентирует внимание на изменении подходов при планировке дизайна библиотеки. Ранее библиотеки обустраивались в соответствии с разработанными стандартами, что было огромной

ошибкой, так как при планировке совершенно не учитывались реальные потребности пользователей, что создавало некомфортные условия для работы в библиотеке и отталкивало посетителей.

Автор отмечает, что перед перепланировкой библиотеки обязательно должны создаваться рабочие группы, включающие директора библиотеки, представителей администрации университета, преподавателей и студентов. Библиотека должна прислушиваться к запросам студентов, так как именно они являются главными пользователями библиотеки. Чем больше библиотека будет игнорировать просьбы читателей, тем больше они будут от нее отдаляться. Поэтому нужно вести постоянный диалог с читателями.

Например, при перепланировке или расширении библиотеки Дьюкского университета были созданы целевые группы, которым поручили разработать свое видение библиотеки в контексте вуза. После продолжительной дискуссии между библиотечными специалистами, администрацией университета, преподавателями и студентами был утвержден план ее развития. Именно такой подход к работе библиотеки Д. Фриман считает образцовым и отмечает, что главной задачей целевых групп является разработка такого физического пространства, которое будет жизнеспособным.

В статье «Опыт использования студентами пространства библиотеки университета» Кэйтрин Холл и Дубравка Капа [6] подробно раскрывают работу целевых групп на примере работы библиотеки университета Конкордия (Монреаль, Канада). Авторы отмечают, что решение о перепланировке библиотеки было принято руководством после изучения снижающихся с каждым годом статистических показателей библиотеки. Был разработан проект оценки использования библиотечного пространства, а также потребностей студентов. Не менее важным аспектом проекта стала возможность напрямую привлекать студентов и сотрудников библиотеки в процесс перепланировки её пространства с целью лучшей интеграции в жизнь студенческого сообщества. Для получения более точной информации об использовании библиотечного пространства руководство приняло решение о создании целевых групп и провело опрос среди пользователей библиотеки.

В целевые группы входили сотрудники библиотеки, преподаватели и студенты. Сначала был проведен опрос, в который входило 28 вопросов, 16 из которых предусматривали письменные комментарии (по желанию пользователя). Ссылка на опрос была разослана в случайном порядке пользователям по электронной почте. После анализа результатов опроса работу начали целевые группы. Собрания таких групп проводились как в самой библиотеке, так и за ее пределами. Обсуждались те же самые вопросы, что и в анкете, а также разработанные специально для целевой группы. После завершения последнего собрания были подведены итоги работы целевой группы. Результаты опроса и работы целевой группы были проанализированы и объединены, на их основе был разработан план модернизации библиотеки.

Об экологических новшествах в архитектуре и дизайне библиотек говорит Н.Е. Прянишников. В статье «Философия зеленого движения и зе-

ленные стандарты в архитектуре современной библиотеки» [2] автор отмечает, что сегодня при строительстве новых библиотек или реконструкции старых большое внимание уделяется эко-дизайну. Например, в США было создано движение «Green Library», объединяющее в настоящее время 42 библиотеки.

Экологические вопросы являются достаточно актуальными в современном обществе. К самым острым экологическим проблемам можно отнести: ограниченность пространства и ресурсов Земли, урбанизацию, ведущую к уменьшению озелененных и открытых пространств, доминирование искусственных материалов и продуктов над естественными.

Возвращаясь к библиотечному пространству и его связи с природой, автор отмечает, что в библиотеках осуществляется сплошная расстановка книг, в несколько ярусов, а элементы природы в таком интерьере отсутствуют. Именно поэтому необходимо внедрять детали экологии в архитектуру библиотеки.

Кроме того природа все больше рассматривается как среда пребывания, место для чтения. Современная зеленая архитектура включает два взаимно-противоположных направления – современную экологическую архитектуру и строительство, которые стали основой «интеллектуальных знаний» приближения экологии к человеку. Но в реальности библиотеки размещаются на небольших участках, что не позволяет увеличивать количество места для чтения на открытом воздухе.

Движение «Green Library» приобретает все большую популярность. Одним из примеров взаимодействия библиотек и эко-дизайна является Библиотека Варшавского университета, которая была открыта 15 декабря 1999 года и расположена в районе Повисле. Площадь здания составляет 60 000 кв. метров, из них 40 000 кв. метров отведено под библиотечную деятельность. Библиотека состоит из двух корпусов, фронтального и главного, которые соединены улочкой под стеклянной крышей. Вокруг здания и на крыше расположен сад – один из крупнейших в Европе, площадью более 1 гектара. «Сады библиотеки» состоят из двух частей: верхней (2 000 кв. метров) и нижней (15 000 кв. метров), которые соединяются водным каскадом. В верхнем саду растения высажены на 30-сантиметровом слое земли. Он разделён на несколько сегментов, которые различаются по форме, цвету, запаху и атмосфере (Золотой, Серебряный, Красный, Зелёный). Сады библиотеки были открыты 12 июня 2002 года, доступ к ним свободный. Они стали отличным местом отдыха не только для студентов и сотрудников университета, но и для жителей Варшавы [1].

Еще один практический пример создания новой современной библиотеки в студенческом городке представлен в работе «Новая библиотека» [4]. Автор статьи Калина Тодорова, архитектор, в 2014 году работала над проектом библиотеки Нового болгарского университета (НБУ) в Софии. В связи с развитием интернета и возможностью быстрого получения информации библиотека должна оперативно реагировать и предлагать читателям новые условия для работы. При планировании этой библиотеки архитекторы опирались на то, что сегодня библиотека имеет функции

культурного центра, предлагает, как физический, так и онлайн-доступ к своим ресурсам. С архитектурной точки зрения она стремится предоставить пространство для самостоятельной работы и работы группами, возможности для активного отдыха, доступность посещения открытых выставок, лекций, семинаров. При этом доступ к информации должен быть быстрым, простым, соответствующим современным технологиям.

При планировании этой библиотеки выбор места для нового здания пал на пересечение двух центральных улиц, обеспечивая, таким образом, хороший доступ пешеходам и автомобилям. Библиотека находится почти в центре города, что делает ее идеальным местом для общественных мероприятий. Рядом расположены парк, тихие зоны отдыха, бассейн, где можно изолироваться и наслаждаться более спокойной атмосферой. Здесь предусмотрено дополнительное озеленение и места для сидения, открытые площадки для выставок и других мероприятий, предоставляя, таким образом, каждому посетителю то, что ему нужно. Здание библиотеки включает в себя 4 уровня-зоны, доступные для читателей: зоны самообслуживания и открытого доступа, зоны саморегистрации, доступ к компьютерам на всех этажах, специальные зоны для работы людей с особыми потребностями, зоны отдыха для читателей и сотрудников, книжный магазин, площадки для выставок.

В заключение К. Тодорова говорит о недопустимости безразличного отношения к дизайну библиотечного пространства, ведь библиотеки являются настоящими сокровищницами знаний и хранителями уникальных книжных коллекций. Дизайн библиотеки должен соответствовать требованиям современного общества, так как это одно из главных условий успешной работы библиотеки в будущем и ее интеграции в жизнедеятельность общества.

Таким образом, создание библиотечного пространства является одним из главных направлений в работе современной библиотеки. Хотя в украинских вузах в последнее время наблюдается тенденция строительства специальных зданий для библиотек как информационных центров, далеко не каждая библиотека может похвастаться наличием специально спроектированного здания. Тем не менее, библиотеки, работая в условиях дефицита площадей, стараются создавать максимально комфортное и гармоничное библиотечное пространство.

Рассмотрим опыт Научной библиотеки Харьковского национального медицинского университета, которая обслуживает более 9 000 читателей. Самый многочисленный контингент – студенты, в т.ч. свыше 2 300 – получают образование на английском языке. Существенные трудности, как для студентов, так и для сотрудников библиотеки, создавало обслуживание этого контингента читателей в одном потоке с отечественными и русскоязычными иностранными студентами. Поэтому была проведена структурная реорганизация библиотеки, и с февраля 2011 года открылся абонемент с читальным залом для студентов, обучающихся на английском языке – «Library for English medium students». Это территориально и функционально выделило обслуживание англоязычных студентов, давая возможность создать англоязычную студенческую среду в библиотеке.

Для студентов-иностранцев «Library for English medium students» является своеобразным «островком», где они могут получить необходимые учебники и научные издания, любую справочную информацию и квалифицированную консультацию по использованию фондов и ресурсов библиотеки, подготовиться к занятиям и просто пообщаться. Результат: охват библиотечным обслуживанием англоязычных студентов – 98%.

Но с учетом ежегодного увеличения количества англоязычных студентов и значительным ростом фонда литературы на английском языке актуальным остается вопрос о территориальном разделении читального зала и абонементов. Это даст возможность создать комфортные условия для работы студентов в читальном зале, обеспечить свободный доступ к информации, создать атмосферу, которая будет способствовать личностному и профессиональному развитию читателей. Создание гармоничного, дружественного пространства делает библиотеку незаменимой в самоподготовке студентов. Библиотека была и будет важной частью жизни университетского сообщества. Университетская библиотека занимает уникальное положение, потому что ни одно другое структурное подразделение не может так символически и физически представлять сердце университета.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Прянишников Н. Сад на крыше. Библиотека Варшавского университета [Электронный ресурс] / Н. Прянишников // Библиотечное дело. – 2014. – № 21. – Режим доступа: <http://www.nlr.ru/prof/publ/bibliograf/2014/bd21.pdf>
2. Прянишников Н. Философия зеленого движения и зеленые стандарты в архитектуре современной библиотеки [Электронный ресурс] / Н. Прянишников // Библиотечное дело. – 2014. – № 21. – Режим доступа : <http://www.nlr.ru/prof/publ/bibliograf/2014/bd21.pdf>
3. Сокольская Л. Акустический комфорт. В поиске библиотечного решения [Электронный ресурс] / Л. Сокольская // Библиотечное дело. – 2014. – № 21. – Режим доступа: <http://www.nlr.ru/prof/publ/bibliograf/2014/bd21.pdf>
4. Тодорова К. Нова библиотека [Электронный ресурс] / К. Тодорова // Библиосфера. – 2015. – № 19. – Режим доступа: <http://bibliosfera.eu/?p=2716>
5. Freeman G. T. The Library as Place: Changes in Learning Patterns, Collections, Technology, and Use [Electronic resource] / G. T. Freeman // CLIR Reports. – 2005. – Pub. 129. – Mode of access: <https://www.clir.org/pubs/abstract/reports/pub129>
6. Hall K. Silent and Independent: Student Use of Academic Library Study Space [Electronic resource] / K. Hall, D. Капа // Partnership: The Canadian Journal of Library and Information Practice and Research. – 2015. – Vol. 10, N 1. – Mode of access : <http://davinci.lib.uoguelph.ca/index.php/perj/article/view/3338/3506#.V-ExwTV1hpT>
7. McArthur J. A. User-Experience Design and Library Spaces: A Pathway to Innovation? [Electronic resource] / J. A. McArthur, V. J. Graham // Journal of Library Innovation. – 2015. – Vol. 6, N 2. – Mode of access: <http://www.libraryinnovation.org/article/view/316/680>

**ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ РЕПОЗИТАРІЙ –
ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ
ДО НАУКОВИХ ЗДОБУТКІВ УНІВЕРСИТЕТУ**

Л.Г. Бакуменко

Харківський державний університет харчування та торгівлі
Наукова бібліотека

Розглянуто питання створення інституціонального репозитарію Харківського державного університету харчування та торгівлі.

Рассмотрен вопрос создания институционального репозитария Харьковского государственного университета питания и торговли.

The question of creating an institutional repository Kharkov State University, food and trade.

Ключові слова: наукова бібліотека вищого навчального закладу; інституціональний репозитарій; наукова комунікація.

Ключевые слова: научная библиотека высшего учебного заведения; институциональный репозитарий; научная коммуникация.

Key words: Scientific Library of the University; Institutional Repository; scientific communication.

Сьогодні на користувачів мережі Інтернет обрушився величезний потік різноманітної інформації, породжуючи протиріччя між масивом запропонованих інформаційних продуктів та якісною складовою інформації, що визначається ступінню відповідності запитам користувачів. Згідно із теорією Закону інформації існує чотири варіанти отримання інформації:

1. Інформація, що у вас є, не та, яку вам хотілося б отримати.
2. Інформація, яку вам хотілося б отримати, не те, що вам насправді потрібно.
3. Інформація, що вам насправді потрібна, вам недоступна.
4. Інформація, яка в принципі вам доступна, коштує більше, ніж ви можете за неї заплатити [2].

Ці постулати актуальні насамперед для науковців, оскільки особливо важливою є інформація, пов'язана із передачею знань. Стрімке зростання інформації, зокрема наукової, посилює актуальність питання вибору ученими оптимальних способів орієнтації в наукових інформаційних потоках та презентації власних наукових здобутків у віртуальному просторі. У цьому сенсі акцентується увага на достовірності наукової інформації, що залежить насамперед від надійного джерела – постачальника інформації (певної особи, установи чи організації та ін.).

Університетська бібліотека – одне із надійних джерел постачання інформації, основним завданням якої є формування, систематизація наукової інформації, зосередження в одному місці, надійне зберігання та надання необмеженого доступу до наукових та навчальних ресурсів. У зв'язку із цим важливим напрямом роботи університетської бібліотеки є форму-

вання повнотекстової бази даних творів науковців вишу через створення інституціонального репозитарію університету.

У суспільно-інформаційних процесах бібліотеки мають відіграти свою роль: з одного боку, виступити системо-організуючим фактором – використати накопичений традиційний доступ упорядкування та подання знань користувачам, оволодіти сучасним ІКТ, як засобом розвитку власного електронного ресурсу, а з іншого – мають відіграти комунікаційну та освітню роль у процесах організації доступу до знань, оперативного і якісного обміну інформацією, підвищення інформаційної культури і грамотності людини, стати точкою доступу до ІКТ широких верств населення [3]. У цьому напрямі розвивається наукова бібліотека Харківського державного університету харчування та торгівлі. Сьогодні активно ведеться робота з організації та формування знанневого інформаційного ресурсу – інституціонального репозитарію університету, призначення якого – сприяти розвитку науки і освіти в Україні та світі шляхом створення, накопичення, систематизації, зберігання в електронному вигляді, а також надання через Інтернет відкритого доступу до інтелектуальних продуктів Харківського державного університету харчування та торгівлі (ХДУХТ) українському та світовому науково-освітньому товариству. Інституційні репозитарії є альтернативою публікування творів у дорогих журналах, оскільки багато з видань, що відіграють важливу роль в науковій діяльності та навчанні, залишаються неопублікованими, а отже невідомими та недоступними для їх опрацювання, вони покликані надавати необмежений доступ до актуальних науково-освітніх електронних ресурсів, які постійно користуються попитом серед користувачів, тобто створені з метою задоволення їх багаторазових запитів.

Організація інституціонального репозитарію ХДУХТ проходить кілька етапів розвитку, кожен з яких має свої особливості.

Основою створення повнотекстової БД є бібліографічна БД праць співробітників ХДУХТ з посиланнями на повний електронний текст (використано два електронних ресурси БД співробітників і повнотекстовий електронний архів).

На організаційному етапі створення інституціонального репозитарію зроблено «Положення про інституціональний репозитарій ХДУХТ», в якому визначено мету, завдання, принципи наповнення репозитарію творами та доступу до повних текстів, умови зберігання, програмне забезпечення тощо.

Згідно з цим документом Інституціональний репозитарій Харківського державного університету харчування та торгівлі (irHДУHT) – відкрита електронна база даних Харківського державного університету харчування та торгівлі, що накопичує, зберігає, розповсюджує та забезпечує довготривалий, постійний та надійний безплатний доступ через мережу Інтернет до повнотекстових матеріалів наукового, освітнього та навчально-методичного призначення, створених працівниками будь-якого структурного підрозділу, а також докторантами, аспірантами та студентами ХДУХТ.

Мета та завдання репозитарію полягають у:

- створенні організаційної, технічної та інформаційної інфраструктури для централізованого і довготривалого зберігання в електронному вигляді

наукових, освітніх та навчально-методичних документів ХДУХТ, а також їх поширенні в мережі Інтернет у відкритому доступі;

- сприянні підвищенню рейтингу та зростанню популярності університету шляхом представлення його наукової та навчальної продукції у глобальній мережі;

- сприянні збільшенню наукометричних показників працівників університету шляхом забезпечення вільного доступу до їх наукових публікацій за допомогою Інтернет;

- створенні надійної і доступної системи обліку навчальних і наукових творів кафедр і окремих працівників університету.

Наступним етапом став вибір технічної платформи. Для створення репозитарію було обране програмне забезпечення відкритим кодом Dspace. Dspace – це вільно поширюване програмне забезпечення (ПЗ) під ліцензією GNU, що використовується для формування та управління Відкритими Архівами. Сьогодні в Україні створено низку електронних архівів з використанням Dspace. ПЗ Dspace може використовуватись для створення архівів робіт наукових досліджень, зображень, даних та інших видів цифрової інформації [1].

Важливою складовою для організації та належного функціонування репозитарію університету стало вирішення питання технічного оснащення бібліотеки, налагодження програмного забезпечення, визначення та навчання кадрового складу стосовно роботи з репозитарієм.

Попередньо з метою обізнаності науковців з питаннями бібліо- та наукометрії для науковців було проведено серію семінарів, тематика одного з яких присвячена саме організації та функціонуванню інституціонально-го репозитарію.

Одним із основних етапів є питання наповнення репозитарію творами через взаємодію бібліотеки з авторами стосовно надання до бібліотечного фонду повнотекстових електронних версій творів та правомірності їх представлення у відкритому доступі. На сьогодні всі електронні версії службових творів, виконаних авторами у порядку виконання службових обов'язків та профінансованих університетом надаються до бібліотеки в обов'язковому порядку, оскільки університет є правовласником. Складніше проблема вирішується, коли правовласником є особисто автор, більшість авторів або неохоче надають власні твори у репозитарій, або не поспішають це робити, аргументуючи це тим, що можуть бути порушені авторські права. Однак відкритий доступ не віднімає авторського права. Особисті немайнові права автора не відчужувані і зберігаються за ним незалежно від способу публікації. Виняткове право на твір автор реалізує добровільно ухвалюючи рішення про представлення своєї публікації в Інтернет і підтверджуючи це через підписання «Авторського договору-приєднання про передачу не виключних прав на використання твору», що захищає права автора та є його згодою на представлення повних текстів творів у відкритому доступі. Автор має право встановити обмеження на роздрукування та копіювання документу, представити документ у відкритому доступі лише для читання. Якщо права на твір належать видавництву чи електронному журналу, то у репозитарії можна надати інформацію

про твір (метадані з розгорнутою анотацією чи рефератом) з посиланням на електронну адресу видавництва чи електронного журналу.

Відомості про твори, що надаються до репозитарію паралельно заносяться в електронний каталог. Твір можна знайти і безпосередньо в репозитарії, і в електронному каталозі з можливістю доступу до повної версії, розміщеній в репозитарії.

Ще одним етапом є створення моделі репозитарію через розробку та вдосконалення його структури, метою якої є надання можливостей зручного, оперативного пошуку інформації. Структура репозитарію складається із публікацій науковців університету, згрупованих за розділами та колекціями (структурними підрозділами університету), а всередині за видами творів: монографії та навчальні посібники, навчально-методичні видання. Окремо виділено розділи: статті, автореферати, патенти. З розвитком репозитарію можливі зміни та вдосконалення його структури.

Організація інституціонального репозитарію університету має певні переваги:

- забезпечення повноти формування наукових та навчальних інформаційних ресурсів бібліотеки ВНЗ як передумови гарантованого доступу до них для користувачів у потрібний час і в належному місці;
- забезпечення надійного гарантованого багаторічного зберігання найцінніших науково-освітніх видань університету в електронному вигляді;
- сприяння оперативному просторовому (часовому і територіальному) поширенню науково-освітніх видань вишу у віртуальному середовищі;
- сприяння підвищенню рейтингу та наукометричних показників науковців університету;
- повне задоволення інформаційних потреб реальних і віддалених (віртуальних) користувачів;
- реклама науково-освітніх досягнень ВНЗ у світовому інформаційному суспільстві.

Перші кроки щодо діяльності у цьому напрямі вже зроблено. Наукова бібліотека ХДУХТ і надалі буде розвивати та популяризувати власний ресурс з відкритим кодом, підтримувати ідеї відкритого доступу та залучати вчених університету до співпраці у вирішенні цього важливого питання.

Таким чином, створення та розвиток інституціонального репозитарію ХДУХТ є перспективним напрямом діяльності наукової бібліотеки. Цей ресурс є актуальним і затребуваним в науково-освітньому інформаційному просторі, що сприяє комунікативній взаємодії науковців, обміну інформацією, розвитку та ефективному застосуванню наукових знань, оцінюванню наукових здобутків через надання достовірної інформації щодо публікаційної активності учених для проведення бібліометричних та наукометричних досліджень. Переваги та вигоди для ученого від розміщення власних творів у інституціональному репозитарії полягають у безплатному представленні власних наукових здобутків в мережі Інтернет, швидкому розповсюдженню результатів власних досліджень та зацікавленості цими результатами інших науковців, зростанні рейтингу і наукометричних показників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрухів А. І. Методи та засоби побудови електронного архіву у Науково-технічній бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» [Електронний ресурс] / А. І. Андрухів, Д. О. Тарасов.– Режим доступу: ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/2209/1/Andruxiv.doc.
2. Кухаренко В. М. Куратор змісту: навчально-методичний посібник / В. М. Кухаренко, Ю. М. Главчева, О. В. Рибалко; за заг. ред. В. М. Кухаренка.– Харків: «Міськдрук», НТУ «ХП», 2016.– 176 с.
3. Лобузін К. В. Технології організації знаннєвих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності : монографія / Катерина Лобузін; відп. ред. О. С. Онищенко; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К.: НБУВ, 2012. – 252 с.

УДК 02:004.774

ЕФЕКТИВНІ ВЕБ-САЙТИ БІБЛІОТЕК: ПРІОРИТЕТ НА ЗРУЧНОСТІ ДЛЯ КОРИСТУВАЧІВ

О.В. Безсмертна
Харківський національний медичний університет
Наукова бібліотека

Розглянуто основні настанови бібліотечного сайту для реалізації ефективної електронної комунікації між бібліотекою та користувачами.

Рассмотрены основные установки библиотечного сайта для реализации эффективной электронной коммуникации между библиотекой и пользователями.

Basic guidelines of library website for the implementation of efficient electronic communication between library and users are described.

Ключові слова: бібліотечний сайт, дизайн сайтів, юзабіліті, веб-присутність.

Ключевые слова: библиотечный сайт, дизайн сайтов, юзабилити, веб-присутствие.

Keywords: library website, site design, usability, web-presence.

Основним параметром, що визначає успішність сайту є юзабіліті і практичність, візуальний дизайн при цьому відходить на другий план. При розробці структури веб-сайту бібліотеки, навігації та засобів подачі інформації в центрі уваги мають бути потреби користувачів, їх інтереси та поведінка. Для ефективної комунікації з читачами користування сайтом має викликати мінімум труднощів і бути максимально зручним.

Не варто забувати, яку саме інформацію надає сайт бібліотеки. Якщо домашня сторінка сайту заплутує, то користувачі будуть сприймати бібліотеку складною та незрозумілою, такою, що не вирішує проблем. Надмірно переповнений посиланнями і віджетами веб-сайт породжує багато інформаційного шуму, який заважає знайти релевантну інформацію.

Застарілий сайт наводить користувачів на думки, що бібліотека також відстає від часу, як і в питаннях веб-дизайну [3].

Основні настанови ефективного бібліотечного сайту:

- Просування і реклама.

Домашня сторінка – це місце, де бібліотека надає своїм користувачам інформацію про події та новини, пропонує різноманітні ресурси і сервіси. Для залучення уваги використовуються різні комбінації банерів, фото, відео та інші методи. Має велике значення розміщення матеріалу: користувачі можуть побачити не всю інформацію, розташовану на домашній сторінці. Бічні панелі та нижні колонтитули часто пропускаються і не потрапляють до уваги, тому слід розмістити найважливішу інформацію у верхній частині, що дозволить користувачам при перегляданні сторінки зверху вниз швидше знаходити її.

В одній із концепцій юзабіліті йдеться, що на елементи, розташовані вище згину (нижня лінія, що проходить на рівні нижньої межі вікна браузера), доводиться більше кліків та уваги користувачів [1].

Інформація на сайті має бути викладена в дуже простій формі. «Не змушуйте мене думати», – до такого висновку прийшов автор однойменного бестселера Стів Круг. Якщо користувачі не можуть визначити, про що йде мова і що малося на увазі протягом декількох секунд, вони, скоріш за все, покинуть сайт якомога швидше, не задовольнивши своїх інформаційних потреб [2].

- Простота.

При спілкуванні з недосвідченими користувачами щодо комп'ютерних технологій та Інтернету, як правило, не використовуються складні фрази і професійні терміни. Такий же принцип слід застосовувати і при розробці веб-сайту. Бібліотеки розраховані на користувачів з різним рівнем комп'ютерної грамотності (досвідчені й недосвідчені), у яких різні потреби в послугах і ресурсах. Бібліотекам варто спілкуватися з читачами таким чином, щоб це було найбільш ефективно саме для користувачів, необхідно спростити процес сприйняття пропонованої інформації. Формування, зображення і стиль слід налаштувати відповідним чином.

- Навігація.

Ефективність веб-сайту бібліотеки безпосередньо залежить від його навігації, яка має бути максимально простою. Відповідно до результатів дослідження Джорджа Міллера, короткочасна пам'ять може одночасно містити від 5 до 9 сутностей. Цей факт часто використовується при обґрунтуванні необхідності скоротити кількість елементів в навігаційному меню до 7 (± 2) [1].

Юзабіліті-тестування методом карткового сортування серед співробітників і користувачів бібліотеки допоможе розробити найбільш оптимальну навігацію сайту. Метод карткового сортування – це класифікаційний метод, при якому користувачі розподіляють різні елементи веб-сайту по декількох категоріях. Для проведення карткового сортування створюється список параметрів, які передбачається піддати класифікації, після чого кожен із зазначених параметрів випикується на

окремій картці. Картки демонструються користувачам, яких інструктують згрупувати найбільш логічним, на їхню думку, чином, і обов'язково дати назви цих груп. Пряме карткове сортування дозволяє виявити те, як користувач категоризує поняття, які підуть в основу назв розділів навігації.

- Візуальні підказки.

Веб-сайт, надмірно заповнений текстом, важкий для сприйняття. Для звернення уваги користувачів використовуються візуальні підказки, які допомагають їм знайти релевантну інформацію. Приклад використання візуальних підказок можна побачити на сайті Бібліотеки Університету Північної Кароліни (<http://www.lib.ncsu.edu/>).

- Фотографії.

Ілюстрації сприяють зменшенню непорядку на сайті, демонструють відмінні риси конкретної бібліотеки, передають атмосферу, створюють загальне добре враження користувачів від перебування на веб-сайті. Наприклад, сайт Бібліотеки Вашингтонського університету активно використовує фотографії (<http://www.lib.washington.edu/services/facilities>).

- Пошук.

У ситуації, коли користувач не може знайти необхідну інформацію, він звертається до пошуку. Тому пошуковий рядок має бути доступний для користування на всіх сторінках сайту.

- Мобільна веб-присутність.

Поширеність мобільних технологій в сучасному суспільстві породила значне збільшення користувачів з мобільними пристроями. Бібліотеці необхідно проектувати адаптований веб-сайт для цих пристроїв.

- Зворотній зв'язок.

Веб-сайт не може функціонувати в повній мірі, якщо він не підтримує двосторонню комунікацію з користувачем. В ідеалі потрібно не тільки надати користувачам форму, а присвятити розділ на сайті для сервісу зворотного зв'язку з користувачами та архіву офіційних відповідей від бібліотеки. Даний сервіс продемонструє користувачам, що бібліотека активно співпрацює зі своїми читачами, прислухається до їхніх порад і вживає заходів, використовуючи для цього всі можливості. Цей спосіб підвищує ефективність комунікації з користувачами, і в той же час підвищує престиж бібліотеки в суспільстві.

- Надмірність інформації.

Різні способи навігації по сайту знижують ймовірність помилок користувачів, допоможуть їм у пошуку необхідної інформації. Те, що є очевидним для бібліотекарів, може ввести в оману читачів. Одна з найбільших перешкод при використанні бібліотечних ресурсів і сервісів – професійна бібліотечна термінологія, незнайома читачам. Наприклад, очевидний для професіоналів термін «міжбібліотечний абонемент» може бути зовсім незрозумілим для користувачів. При пошуку релевантної інформації на сайті читачі можуть помилятися і переходити по хибних посиланнях. Тому повнота і надмірність інформації про незрозумілі для читачів ресурси та сервіси на сайті бібліотеки є необхідною. Для вибору назв рубрик на сайті допоможе юзабіліті-тестування серед читачів.

Наприклад, на сайті бібліотеки Вашингтонського університету (<http://www.lib.washington.edu>) до посилання на розділи з'являється підказка-анотація з поясненням.

- Аналітика.

Процес проєктування веб-сайту не закінчується після створення і розміщення нового сайту в мережі Інтернет. Після цього йде постійний пошук проблем і помилок. Веб-дизайн вимагає нескінченного вдосконалення, тому що технології розвиваються і вимоги до сайтів змінюються постійно. Інструменти веб-аналітики (наприклад, Google Analytics, Яндекс Метрика) дають можливість постійного моніторингу показників сайту, їх аналізу та виявлення проблем.

- Допомога.

Веб-сайт бібліотеки дає новий спосіб комунікації читачів з бібліотекарями за допомогою електронної пошти, чату. Сервіси типу «Запитай бібліотекаря», «Віртуальна довідка» і т.п. для швидкого доступу важливо розмістити на головній сторінці. Такий сервіс потрібно зробити якомога простішим і зрозумілішим для користувачів, що скоротить кількість незадоволених відвідувачів, зменшить кількість відмов в статистиці сайту і підвищить його відвідуваність. Наприклад, подібні сервіси є на сайтах Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка (<http://korolenko.kharkov.com/virtualna-dovidka.html>), Бібліотеки Університету Теннессі у Ноксвіллі (http://libanswers.utk.edu/?_ga=1.223429211.1305882269.1475657727) та багатьох інших.

Дотримання перерахованих вище порад дозволить бібліотеці створити високовідвідуваний ефективний веб-сайт для користувачів, а також підвищить імідж бібліотеки серед читачів, дозволить налагодити продуктивну комунікацію, задовольняючи потреби користувачів незалежно від часу і місця їх перебування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Юзабилити: Правила, психологія, терміни [Electronic resource]. – Mode of access: <http://designformasters.info/posts/usability-rules-psychology-terms>. – Title from the screen.
2. Krug S. Don't Make Me Think! A common sense approach to web usability / S. Krug. – 2nd edition. – Berkeley : New Riders, 2006. – 201 p.
3. Mathews B. Web Design Matters: Ten essentials for any library site [Electronic resource] / B. Mathews // Library Journal. – 2009 February 15. – Mode of access: <http://lj.libraryjournal.com/2009/02/technology/web-design-matters-ten-essentials-for-any-library-site>. – Title from the screen.

**КРАЄЗНАВЧИЙ НАПРЯМОК
БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ УНІВЕРСИТЕТУ**

І.О. Белоус

Національний університет «Львівська політехніка»
Науково-технічна бібліотека

Узагальнено досвід створення Науково-технічною бібліотекою Національного університету «Львівська політехніка» бібліографічних ресурсів краєзнавчого напрямку. Висвітлено основні засади та напрямки бібліографічної діяльності бібліотеки.

Обобщён опыт создания Научно-технической библиотекой Национального университета «Львовская политехника» краеведческих библиографических ресурсов. Освещены основные принципы и направления библиографической деятельности библиотеки.

Experience of creation of local history bibliographic resources by the Scientific and Technical Library of the National University «Lviv Polytechnic» is generalized. The main principles and directions of bibliographic activities of the library are covered.

Ключові слова: бібліотека університету, бібліографічні ресурси, краєзнавча бібліографія.

Ключевые слова: библиотека университета, библиографические ресурсы, краеведческая библиография.

Keywords: University library, bibliographic resources, local history bibliography.

Бібліотеки вищих навчальних закладів, володіючи потужними інформаційними ресурсами та будучи зберігачами регіональної пам'яті, стають генераторами освітньої та науково-дослідної діяльності в галузі відтворення, вивчення та популяризації інтелектуальної спадщини закладу, включаючи його історію.

Науково-бібліографічна та інформаційна робота – один із основних напрямків діяльності бібліотеки вищого навчального закладу. Створюючи різноманітні бібліографічні ресурси, бібліотеки розкривають вклад учених університету в розвиток тих чи інших галузей знань. Важливим принципом бібліографічної роботи університетської бібліотеки є підпорядкування її навчальним, науковим та виховним цілям навчального закладу. Цей принцип і визначає зміст краєзнавчого напрямку бібліографічної роботи бібліотеки.

Важливості краєзнавчої роботи бібліотек і, зокрема, створенню різноманітних бібліографічних ресурсів присвячено низку публікацій. Тема бібліотечного краєзнавства розкрита у публікаціях Кушнарєнко Н. М. [1]. Особливостям краєзнавчого напрямку у створенні бібліографічних ресурсів присвячено публікації Петрикової В. Т. [2]. Основні етапи становлення і розвитку регіональної бібліографії висвітлено у публікації Блажке-

вич А. Л. [3]. Особливості краєзнавчої діяльності бібліотек вищих навчальних закладів викладено у публікації Смірної Є. [4].

Мета цієї статті – узагальнити досвід створення Науково-технічною бібліотекою Національного університету «Львівська політехніка» бібліографічних ресурсів краєзнавчого напрямку.

Пріоритетним напрямком краєзнавчої бібліографії в бібліотеці є формування, зміцнення та просування «професійної пам'яті», об'єктом якої у даному випадку є університет та його люди (вчені, викладачі, співробітники, студенти).

За 200 років існування Львівської політехніки видатними вченими та педагогами внесено значний вклад в розвиток світової науки, закладено потужний інтелектуальний фундамент. Для бібліотеки, окрім історичних аспектів, не менш важливим є сучасний стан університету та перспективи його подальшого розвитку. Тому бібліотека Львівської політехніки краєзнавчу бібліографічну діяльність реалізує одночасно по деяким напрямкам:

- Формування окремого фонду праць вчених університету;
- Поточне бібліографування та архівування праць вчених університету;
- Укладання біобібліографічних та персональних покажчиків;
- Виявлення та облік публікацій про університет, його історію та сучасний стан та укладання на цій основі бібліографічних покажчиків.

На відміну від краєзнавчих фондів бібліотек різного підпорядкування, які вирішуючи кожний свої завдання, можуть доповнювати та дублювати один одний, то стосовно праць своїх викладачів, бібліотека ВНЗ є основним джерелом інформації (бібліографічної та повнотекстової) та зберігачем документів, що відносяться до інтелектуальної та історичної спадщини університету.

У бібліотеці Львівської політехніки з 1974 року формується окремим рядом **документний фонд** праць вчених університету. Тоді ж було вироблено критерії формування цієї частки фонду та її відображення в довідково-пошуковому апараті бібліотеки. Ці критерії було закріплено у відповідній регламентуючій та технологічній документації бібліотеки. На сьогодні цей фонд складає понад 12 тис. документів. Основним принципом при відборі видань до цього фонду є принцип найбільш повного відображення в фонді книгозбірні творчої спадщини колективу університету.

У напрямку **поточного бібліографування** праць вчених університету бібліотека розпочала роботу у 1945 році, коли було заведено карткову картотеку праць вчених ЛПІ. У 1949 році було видано бібліографічний покажчик друкованих праць професорсько-викладацького складу «Львівський політехнічний інститут – отечественной науке и промышленности (1939–1949 гг.)» [5]. Це була перша спроба узагальнити інформацію про науковий та педагогічний доробок викладачів та науковців інституту.

З 1999 року було започатковано випуск друком щорічного зведеного бібліографічного покажчика, уніфікованого назвою «Друковані праці Національного університету «Львівська політехніка» [6]. Вийшло друком 16 випусків цього бібліографічного покажчика.

З 2007 року бібліографічні описи документів створюються у бібліотечній інформаційній системі «УФД/Бібліотека». В електронному каталозі створено бібліографічну базу даних «Праці вчених Львівської політехніки», яка збирає бібліографічні описи публікацій вчених університету за всі роки їх діяльності. Ця БД дає можливість отримати відомості про науково-дослідну діяльність співробітників. Її структура відображає структуру Львівської політехніки. Завдяки їй можна прослідкувати розвиток наукової діяльності університету в цілому, чи окремого підрозділу, кафедри, або окремого працівника.

БД «Праці вчених Львівської політехніки» є основою для укладання зведеного покажчика-щорічника «Праці Національного університету «Львівська політехніка». До БД і, відповідно, до покажчика включаються бібліографічні описи монографій, підручників, навчальних посібників, довідників, методичних матеріалів, статей з журналів та збірників, опублікованих тез доповідей на конференціях, семінарах, симпозіумах, бібліографічних видань, інтернет-публікацій, авторефератів дисертацій, авторських свідоцтв і патентів, описи окремих науково-популярних газетних статей та рецензій. У покажчик вміщуються відомості про всі публікації авторів незалежно від місця видання та мови друку. Оскільки з'явився новий вид документів – електронні, вони також опрацьовуються і бібліопис електронного ресурсу також розміщується в базі даних. Зокрема, бібліотека бібліографує видання, що розміщуються у Віртуальному навчальному середовищі (ВНС) університету.

Щороку обсяги інформації зростають. Це пов'язано із зростанням кількості публікацій. Авторські комплекси щорічно поновлюються і доповнюються бібліографічними описами нових публікацій. Якщо у 2007 році до бази було внесено 700 бібліографічних описів, то у 2015 – понад 8 тисяч.

Загальна кількість бібліографічних описів у БД «Праці вчених Львівської політехніки» на сьогоднішній день досягла 66 тисяч.

Працюючи у напрямку **архівування праць** вчених закладу, бібліотека з 2009 року розпочала ведення повнотекстової бази – інституційного репозитарію університету «Електронний науковий архів».

Його наповнення відбувається такими темпами – у 2009 електронний архів містив 1,5 тис. документів, то у 2015 – понад 30 тис. документів.

У 2012 р. розпочато процес приєднання з допомогою вбудованих гіперпосилань до бібліографічного опису документа в інформаційно-бібліографічній базі даних його повнотекстової електронної версії, розміщеної в електронному архіві. Це дає можливість користуватися в електронному вигляді потрібним документом, знайшовши його в електронному каталозі та забезпечує поширення доробку працівників Львівської політехніки не тільки у середовищі локальної мережі університету, а й у глобальній мережі Інтернет слідує світовим тенденціям розвитку відкритого доступу.

Основна мета ЕНА – забезпечення користувачам безперешкодного доступу до наукових праць у вигляді електронних матеріалів незалежно від місця знаходження користувача, а також пропаганда досягнень українських вчених, сприяння зростанню популярності університету шляхом

представлення його наукової продукції у глобальній мережі, збільшення цитованості наукових публікацій.

З метою повнішого розкриття наукових досягнень видатних вчених Львівської політехніки у 1996 році було започатковано укладання **персональних покажчиків**, об'єднаних у серію «Бібліографія вчених Львівської політехніки», в межах якої на сьогоднішній день видано 56 випусків [7]. Основне завдання створення цієї серії – це сприяння розкриттю та популяризації наукового та педагогічного доробку наукових шкіл університету, формування іміджу навчального закладу, збереження образу вченого для прийдешніх поколінь. По цим покажчикам можна дізнатися як розвивався певний науковий напрямок в університеті.

Одним із видів **ретроспективного бібліографування** праць вчених було видання у 2006 бібліографічного покажчика «Наукові та навчальні видання Національного університету «Львівська політехніка» за 1991–2005 рр.» [8]. Він містить перелік праць, підготованих науково-педагогічними працівниками університету за 15 років незалежності України.

Публікації згруповано за типами та видами видань у три основні розділи:

- монографії, довідники, словники;
- підручники;
- навчальні посібники, конспекти лекцій.

У 2014 році вийшов друком наступний випуск цього бібліографічного покажчика, який відображає праці співробітників закладу за 2006–20013 рр. [9]. Видання згруповано у два розділи: наукові видання та навчальні видання. До обох випусків складено авторські покажчики.

Бібліотека працює в напрямку ретроспективного бібліографування праць вчених Львівської політехніки, використовуючи при цьому різні засоби їх представлення:

- віртуальні виставки, присвячені вченим університету, на сайті НТБ;
- повні бібліографічні списки праць видатних вчених, розміщених на сайті бібліотеки.
- ретроспективні бібліографічні покажчики, присвячені науковим школам університету.

У 2012 році видано бібліографічний покажчик «Видатні вчені-математики Львівської політехніки (1844–1939)», у якому відображено життєвий та творчий шлях видатних математиків і їх науковий доробок [10].

Бібліотека веде базу даних «**Історія Львівської політехніки**», яка є спробою зібрати та узагальнити численні друковані матеріали і бібліографічними засобами представити історію навчального закладу. Кожен розділ бази відображає певний період в історії розвитку Львівської політехніки.

Ця база даних є основою для створення бібліографічного покажчика з історії Львівської політехніки, який вийшов друком у 2014 р. [11]. Бібліографічний покажчик «Львівська політехніка в публікаціях» є своєрідною бібліографічною історією університету. Мета його – донести до читачів необхідну історіографічну і джерелознавчу інформацію.

Бібліотека працює в напрямку збору та накопиченню різноманітної фактографічної та ілюстративної інформації, що стосується історії навчального закладу, на підставі якої у 2014 році вийшов друком альбом «Львівська політехніка на фотографіях», у якому зібрано численні фотографії, які характеризують поступальний розвиток навчального закладу майже за 200-літню історію [12].

У 2016 році у бібліотеці було створено робочу групу, завданням якої є підготовка до друку ґрунтовного видання «Енциклопедія Львівської політехніки», яка буде висвітлювати історію навчального закладу. До енциклопедії будуть включатися статті, які будуть розкривати історію самого закладу, факультетів, кафедр та професорсько-викладацького складу за всю історію університету.

Краєзнавча бібліографічна діяльність є актуальним напрямом роботи бібліотек вищих навчальних закладів і існує об'єктивна необхідність її подальшого розвитку в контексті діяльності бібліотек у новому інформаційному середовищі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кушнарєнко Н. М. Бібліотечне краєзнавство : підручник / Н. М. Кушнарєнко. – Київ : Знання, 2007. – 502 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
2. Петрикова В. Краєзнавча бібліографія як одна із засад розвитку наукового краєзнавства України (20-ті роки ХХ ст.) / В. Петрикова // Рукописна та книжкова спадщина України. – 2000. – Вип. 6. – С. 148–159.
3. Блажкевич А. Дослідження розвитку краєзнавчої бібліографії Галичини як об'єкт генезису регіонального наукознавчого руху наукової молоді / А. Блажкевич // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2010. – Вип. 27. – С. 371–383.
4. Смирнова Е. Особенности краеведческой деятельности библиотек вузов / Е. Смирнова // Бібл. форум України. – 2010. – № 3. – С. 23–25.
5. Львовский политехнический институт – отечественной науке и промышленности 1939–1949 гг. : библиогр. указ. / Львов. политехн. ин-т, Науч.-техн. б-ка. – Львов, 1949.
6. Друковані праці Національного університету «Львівська політехніка» за 2009 рік : бібліогр. покажч. / Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Науч.-техн. б-ка; [уклад.: І. О. Войтович та ін.] ; за ред. О. В. Шишки, І. О. Белоус. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2010. – 788 с.
7. Бібліографічні покажчики, видані бібліотекою // Белоус І. О. Науково-технічна бібліотека Національного університету «Львівська політехніка»: [монографія] / І. О. Белоус, О. В. Шишка, Д. О. Тарасов ; Нац. ун-т «Львів. політехніка» ; за ред. А. Г. Загороднього. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2009. – С. 170–182.
8. Наукові та навчальні видання Національного університету «Львівська політехніка» за 1991–2005 рр. : бібліогр. покажч. / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Науч.-техн. б-ка ; уклад.: І. О. Белоус та ін. ; за ред. О. В. Шишки, І. О. Белоус. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2006. – 140 с.

9. Наукові та навчальні видання Національного університету «Львівська політехніка» за 2006–2013 рр. : бібліогр. покажч. / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Наук.-техн. б-ка ; уклад.: І. В. Гамола та ін. ; за ред. О. В. Шишки, І. О. Белоус. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. – 280 с.
10. Белоус І. О. Видатні вчені-математики Львівської політехніки (1844–1939) : бібліогр. покажч. / І. О. Белоус ; Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Наук.-техн. б-ка. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2012. – 100 с. : іл.
11. Львівська політехніка в публікаціях (1844–2013) : бібліогр. покажч./ Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Наук.-техн. б-ка ; [уклад.: І. О. Белоус та ін.] ; за ред. І. Белоус, О. Шишки. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. – 692 с. : іл.
12. Львівська політехніка на фотографіях : альбом / Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Наук.-техн. б-ка ; за ред. Ю. Я. Бобала ; [уклад.: О. В. Шишка, Л. В. Жук ; редкол.: А. Г. Загородній (голова) та ін.]. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. – 272 с.

УДК: 09:001.817:027.7:61

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КНИЖНЫХ ПАМЯТНИКОВ В СОВРЕМЕННЫХ ДИССЕРТАЦИОННЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ

Т.В. Белякова

Харьковский национальный медицинский университет
Научная библиотека

Рассматриваются критерии отбора редких и ценных книг на территории Украины. Описаны результаты исследования, посвящённого использованию книжных памятников при подготовке диссертационных исследований.

Розглядаються критерії відбору рідкісних і цінних книг на території України. Описані результати дослідження, присвяченого використанню книжкових пам'яток при підготовці дисертаційних досліджень.

Considered the selection criteria of the rare and valuable books in Ukraine. Described the researches results of using of the book monuments in the preparation of dissertation research.

Ключевые слова: книжные памятники, медицинские библиотеки, диссертационные исследования.

Ключові слова: книжкові пам'ятки, медичні бібліотеки, дисертаційні дослідження.

Key words: rare books, medical libraries, dissertation research.

Читатели медицинских библиотек постигают тайны медицинской науки и практики главным образом из современных источников фундаментальных знаний, значение которых трудно переоценить.

Не меньшую ценность представляют издания прошлого – незаменимые источники для изучения истории развития различных направлений в медицине. Они во многом расширяют наши представления не только о различных областях знаний, но и о духовной атмосфере, культуре ушедшего времени. Старинная книга несет на себе незримый отпечаток эпохи: как в творчестве автора –

его стиль и манера письма, его мысли, так и в своеобразном полиграфическом оформлении издания, несущем на себе информацию о развитии книжного дела.

На рубеже XX-XXI веков появился термин «книжные памятники», определены критерии отбора редких и ценных книг, внедрен Межгосударственный стандарт СИБИД 7.87 – «Книжные памятники». Основными критериями определения книги книжным памятником являются способ производства и время, т. е. это рукописные книги и старопечатные – издания до 1830 г. включительно, независимо от языка, территории создания, шрифта (кириллического, латинского, арабского, гражданского или др.). Кроме того, для Украины приоритетным является национальный подход, т. е. книжными памятниками могут быть отечественные издания (украиноязычные независимо от территории и напечатанные на любом языке на территории современной Украины) после 1830-го и до 1945 гг. Целесообразно включать в Государственный реестр книжных памятников Украины все украинские издания до 1922 г., до начала государственной регистрации изданий Книжной палатой, а с 1922-го по 1945 гг. – выборочно, на основе экспертной оценки. Также на основе экспертной оценки отбирают российские издания до 1925-го и иностранные – до 1900 гг.

На базе диссертационного фонда Научной библиотеки Харьковского национального медицинского университета (НБ ХНМУ) было проведено исследование, цель которого – выявить использование книжных памятников в современных диссертационных исследованиях. Просмотрены 50 диссертаций за 26 лет – с 1990 г. по 2016 г. Работы по следующим отраслям медицины: акушерство и гинекология, анестезиология и интенсивная терапия, биологическая химия, внутренние болезни, кардиология, нормальная анатомия, онкология, патологическая анатомия, патологическая физиология, педиатрия, социальная медицина, хирургия.

К книжным памятникам были отнесены книги и периодические издания на русском, украинском и иностранных языках до 1945 г. издания включительно. В большей части диссертаций, 34-х, книжные памятники не использованы в списках литературы, а в 16-ти работах указаны. Всего выявлено 114 документов, из них: на русском языке – 49, на украинском – 2, на иностранных языках – 63. Среди документов, использованных в диссертационных исследованиях: медицинских книг – 31, медицинских журналов – 73, сборников трудов медицинских учреждений и съездов – 9, диссертаций – 1. Часть из этих книжных памятников имеется в НБ ХНМУ.

Можно сделать выводы, что документы прошлых лет не активно, но используются в диссертационных работах. Книжные памятники необходимы при исследованиях по истории медицины в целом и отдельных её отраслей, исторических аспектов при исследованиях различных болезней.

Очень ценно, что читатели наших библиотек имеют возможность соприкоснуться с этими живыми, излучающими знания и духовность памятниками книжной культуры и научной мысли. Бережно сохраняя и доводя до пользователей уникальные собрания раритетов, мы тем самым помогаем сделать для них наглядной и осязаемой неразрывную и столь необходимую в медицине связь поколений.

О.П. Борисова

Харківський національний медичний університет

Наукова бібліотека

На досвіді НБ ХНМУ розглянуто передумови, перспективи створення та функціонування відділу-музею.

На опыте НБ ХНМУ рассмотрено предпосылки, перспективы создания и функционирования отдела-музея.

The experience NB KhNMU considered prerequisites, prospects establishment and functioning of the museum.

Ключові слова: бібліотека, відділ-музей бібліотеки, віртуальна книжкова виставка, збереження фонду, рідкісні та цінні видання.

Ключевые слова: библиотека, отдел-музей библиотеки, виртуальная книжная выставка, сохранность фонда, редкие и ценные издания.

Key words: Library, Department Library and Museum, a virtual book exhibition, preservation fund, rare and valuable editions.

В умовах глобальної інформатизації першорядним завданням бібліотеки є впровадження та використання сучасних інформаційних сервісів, за допомогою яких вона стає більш доступною, ефективною та комфортною для користувачів. Але однією з важливих задач роботи бібліотеки було та залишається також збереження культурної та наукової документальної спадщини минулих поколінь – національної пам'яті, вивчення і популяризація якої сприяє розвитку особисті і формуванню гордості за свою історію.

З початку створення бібліотек і до наших часів основною метою є не тільки накопичення, а й збереження книжкових фондів. Постійно зростаючий обсяг публікацій вимагає пошуку нових підходів та методів їх збереження, використовуючи новітні технічні досягнення, що в свою чергу тісно поєднує професійну та технологічну складові процеси.

Бібліотеки проводять заходи, направлені на максимальне використання фондів читачами, у зв'язку з чим актуальним питанням є забезпечення збереження бібліотечного фонду. Тож, гарантією збереження фонду з соціальної точки зору є свідоме відношення до бібліотечного документа як користувача, так і бібліотекаря [12]. Важливу роль відіграє інформаційна грамотність бібліотечних працівників і користувачів. Тому бібліотекарі постійно підвищують рівень своєї компетентності, беручи участь в різних фахових заходах, таких як форуми, конференції, круглі столи тощо. Саме бібліотечні працівники мають прищеплювати користувачам навички дбайливого ставлення до книг, вміння оперативно знаходити потрібну інформацію та користуватися нею.

У 2002 році в загальному фонді Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету (НБ ХНМУ) було виокремлено доку-

менти друком до 1900 року, а згодом – до 1920 року. На сьогодні фонд рідкісних та цінних видань НБ ХНМУ налічує близько 6 тис. примірників. До його складу входять іноземні документи XVII-XIX століть, видання громадянського друку XIX-XX століть російською мовою. Особливо виділені дисертації, захищені до 1900 року, та періодичні видання – 57 назв журналів.

Більшість старих видань надруковано на кислотному папері, який швидко руйнується. Але ці документи мають цінні відомості, тому нашим прямим обов'язком є збереження та передача інформації майбутнім поколінням. Перед бібліотеками, які мають у своїх фондах рідкісні та цінні видання, постає важливе та суперечливе питання – як наблизити цей фонд до користувача і одночасно зберегти його. Тому доцільно виготовляти електронні страхові копії цих видань, щоб мати змогу зменшити фізичний вплив та надати їх для користування широкому колу користувачів.

Бібліотеки прагнуть ознайомити користувачів із книжковими пам'ятками, але не завжди є можливість зробити це наочно, але є шляхи вирішення проблеми за рахунок впровадження комп'ютерних технологій. Так, співробітники Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету (НБ ХНМУ) запровадили віртуальні книжкові експозиції, створені на платформі сучасних цифрових інструментів/програм для ознайомлення з найбільш цікавими виданнями. Їх безумовною перевагою є необмежений у часі та просторі доступ у режимі 24/7. Інструменти дозволяють розмістити текстову інформацію, графічне, аудіо- або відеозображення експонатів, що розкривають зміст виставки. Крім того, використання нових технологій з оцифрування раритетних видань та віртуального сервісу перегортання сторінок дозволяє досягти не тільки високої якості зображення, але й своєрідного «ефекту присутності».

«Відвідувачі» віртуальної книжкової виставки можуть отримати повну інформацію за темою, що їх цікавить, без посліху, часових або географічних обмежень і витрат, наочно ознайомитися з інформаційним ресурсом та одержати іншу додаткову інформацію. Це, безумовно, сприятиме зверненню користувачів до ресурсів бібліотеки, більш активному її відвідуванню [3] та ознайомитися з представленими першоджерелами. Адже, оцифровані документи – це лише картинка встановленого формату. Натомість «жива» експозиція дає можливість *de visu* ознайомитися з виданнями, відчутти подих відповідної епохи, доторкнутись до глибин змісту кожного з цих видань. Саме збереження матеріальної структури рідкісних і цінних документів та збільшення терміну існування історичних пам'яток [8, с. 20-24] є основним поштовхом для створення відділу-музею бібліотеки.

Спочатку бібліотеки організують невеликі тематичні виставки, які згодом трансформуються у справжні музейні експозиції та стають базою для створення бібліотечного музею. Тому цілком логічно, що саме в бібліотеках створюються оригінальні музейні експозиції [11, с. 166-174]. За допомогою музейних форм – більш яскравих та образних – краще представлені і національна пам'ять, і загальнолюдське надбання. Відбувається синкретичне взаємопроникнення бібліотечних та музейних форм, на основі чого створюється нова модель бібліотеки, що забезпечує

розширення і збагачення єдиного соціокультурного інформаційно-комунікативного простору [6, с. 3-6]. Разом з цим змінюється і статус бібліотеки. Вона приймає на себе музейно-дослідницькі функції з можливістю створення спеціалізованого підрозділу – відділу-музею. Його завданням є збір, упорядкування, зберігання та відтворення соціальної та культурної пам'яті, популяризація унікальних рідкісних та цінних документів, які по крихах розшукують бібліотекарі-краєзнавці, історики, фахівці книжної справи та інші. Бібліотека з таким відділом відіграє роль своєрідної «машини часу», що дозволяє створити аутентичну атмосферу, ілюзію присутності наших сучасників у відповідній епосі. Робота в такому відділі бібліотеки – це пошук нових підходів для надання інформації, творче освоєння музейних функцій, освіта та виховання.

Розглянемо перспективу створення та функціонування відділу-музею в НБ ХНМУ.

Передумови. В НБ ХНМУ фонд рідкісних та цінних видань друком до 1920 року налічує понад 5 тисяч примірників і може бути виділений у відокремлений структурний підрозділ бібліотеки – відділ рідкісних та цінних видань, що передбачено наказом МОНмолодьспорту України «Про затвердження Типової структури та Типових штатних нормативів бібліотек вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації» від 27.09.2012 № 1058, на базі якого можна створити музей книжкових пам'яток.

Основні цілі та завдання відділу-музею:

1. збереження унікального фонду (музейні експонати не видаються, окрім наукового дослідження);
2. створення повнотекстових електронних копій рідкісних та цінних документів за авторством видатних учених та лікарів, що зацікавить та спонукатиме користувачів до вивчення історії розвитку медичної науки світу, держави, нашого краю та університету від минулого до сьогодення;
3. популяризація фонду (створення різноманітних віртуальних виставок, тематичних покажчиків, виділення колекцій, екскурси в історію).

Доцільним є також використання сучасних інтерактивних форм та методів їх демонстрації – мультимедійні презентації, турнікети, організація ситуації «занурення» до культурно-історичного середовища різних історичних етапів розвитку медицини.

Для створення та чіткої, налагодженої роботи відділу-музею бібліотеки, крім наявності самих рідкісних та цінних документів, необхідно також вирішити багато важливих організаційних питань, а саме:

1. Розробити пакет нормативно-правових документів, який буде регламентувати його діяльність:
 - Наказ про відкриття відділу-музею бібліотеки;
 - Положення про відділ-музей бібліотеки;
 - Паспорт відділу-музею бібліотеки;
 - Тематико-експозиційний план роботи відділу-музею бібліотеки, в якому буде акцентуватися увага на всіх аспектах діяльності – фондовій, організаційній, науково-освітній, культурно-виховній, експозиційній та екскурсійній;

- Посадові інструкції осіб, відповідальних і працюючих у відділі-музеї бібліотеки;
 - Інвентарна книга;
 - Книга актів прийому-передачі експонатів;
 - Перелік послуг.
2. Виділити приміщення та створити відповідний інтер'єр.
 3. Провести облік музейних експонатів.
 4. Створити довідково-бібліографічний апарат відділу-музею бібліотеки.
 5. Розробити плани екскурсій по музею з урахуванням аудиторії.

На закінчення варто підкреслити, що сьогодні дуже важливо не обмежувати діяльність бібліотеки традиційними формами роботи. Навіть в умовах інформаційного суспільства необхідно постійно шукати нові шляхи для популяризації бібліотечних ресурсів і розповсюдження знань. Бібліотека завжди залишатиметься втіленням нового та незнаного, підкреслюючи цим свій багатовіковий престиж.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Викулова В. П. Музейная экспозиция в библиотеке: типы и методы организации / В. П. Викулова // Библ. дело. – 2010. – № 21. – С. 32–37.
2. Киричок І. В. Цінні видання як відображення медичної науки Слобожанщини 18–19 ст. : [довідь] / І. В. Киричок, Т. В. Костюкевич // Питання вдосконалення діяльності відділів рідкісних книг бібліотек в інформаційному забезпеченні науково-освітнього процесу : матеріали виступів учасників «круглого столу», Харків, 29 березня 2012 р. / за заг. ред. Н. П. Пасмор. – Харків, 2012. – С. 29–33. – Режим доступу: <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/732>.
3. Книжкова виставка: сучасні тенденції / Запорізька обл. універс. б-ка. – Режим доступу: <http://zounb.zp.ua/node/620#q3>. – Загол. з екрану.
4. Кравченко С. А. Книжная выставка: инновационные подходы / С. А. Кравченко // Створення бібліографічних ресурсів: проблеми та перспективи : матеріали п'ятих бібліографічних студій 25 квітня 2012 р. / ХДНБ ім. В. Г. Короленка / [уклад. Н. І. Полянська]. – Харків, 2012. – С. 51–53. – Режим доступу: <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/2860>.
5. Лосієвський І. Я. Відділ рідкісних видань і рукописів Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка: історія і сучасність / І. Я. Лосієвський // Колекції пам'яток писемності та друку у бібліотечних фондах України: проблеми формування, збереження, розкриття : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю від. рідкс. видань і рукописів ХДНБ ім. В. Г. Короленка. – Харків, 2003. – С. 22–39. – Режим доступу: <http://korolenko.kharkov.com/20.htm>.
6. Матлина С. Г. Нужны ли библиотекам музейные подразделения? О библиотеках-музеях и мемориальных библиотеках / С. Г. Матлина // Библ. дело. – 2007. – № 18. – С. 3–6.
7. Методичні рекомендації щодо створення на базі публічних бібліотек поліфункціональних установ бібліотек-музеїв / Упр. культури, туризму і курор-

тів Хмельницьк. облдержадмін.; уклад.: Г. Й. Фурманчук, К. А. Чабан. – Хмельницький, 2009. – 32 с.

8. Соколов В. Музеї книги та виставкові комплекси в бібліотеках України / В. Соколов // Бібл. планета. – 2013. – № 4. – С. 20–24.

9. Соколов В. Створення, організація та функціонування бібліотек-музеїв: проблеми і досягнення / В. Соколов // Вісн. Книжкової палати. – 2015. – № 5. – С. 21–26. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2015_5_9.

10. Соколов В. Створення, організація та функціонування бібліотек-музеїв: проблеми і досягнення / В. Соколов // Вісник Книжкової палати. – 2015. – № 6. – С. 23–27. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2015_6_10.

11. Шемаєв С. О. Співробітництво бібліотек, архівів, музеїв в сучасних умовах / С. О. Шемаєв // Вісник ХДАК. – Харків, 2012. – Вип. 37. – С. 166–174. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2012_36_19.

12. Яковлева Л. В. Збереження фондів у бібліотеках ВНЗ: традиції та нові підходи / Л. В. Яковлева // Сайт Наук. б-ки Хмельн. нац. ун-ту. – Режим доступу: http://lib.khnu.km.ua/about_library/naukova_robota/2010/iak_zbe.htm. – Назва з екрану.

УДК 027.7:378.661:004.738.5(477.53)

БІБЛІОТЕКА ЯК ФЛАГМАН АКАДЕМІЇ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРИ

О.Б. Боровик, О.В. Бак

Вищий державний навчальний заклад України

«Українська медична стоматологічна академія» Бібліотека

Розглянуто функції бібліотеки в соціальних мережах, інтернет-просторі. Проілюстровано витягами зі статистики FB, VK, blogspot. Обґрунтовано використання е-медіа в роботі сучасної вишівської бібліотеки.

Рассмотрены функции библиотеки в социальных сетях, интернете. Проиллюстрировано статистикой из FB, VK, blogspot. Обосновано использование э-медиа в работе современной библиотеки ВУЗа.

The functions of the library in social networks and Internet space are reviewed in the article and validated by extracts from FB, VK and blogspot statistics. The authors substantiated the utilization of e-media in the work of contemporary library of a higher educational establishment.

Ключові слова: бібліотека ВДНЗУ «УМСА», соціальні мережі, smm-менеджмент.

Ключевые слова: библиотека ВГУЗУ «УМСА», социальные сети, smm-менеджмент.

Keywords: UMSA library, social networks, smm-management

Сучасна бібліотека вишу позиціонує себе як соціокультурний підрозділ із широким спектром інформаційних, довідково-бібліографічних, комунікативних послуг.

Як показують дослідження, відвідувачі бібліотек надають пріоритетного значення розвитку саме електронних послуг. «Користувачі сьогодні очікують від книгозбірні можливості працювати з необхідними матеріа-

лами вдома чи на роботі, не відвідуючи бібліотеку; отримувати консультації чи інформаційний супровід із боку бібліотеки; замовляти, дешево і швидко отримувати на робочий стіл документи тощо» [1]. Все більше користувачів додають «безкоштовна інформація, віддалений доступ із мобільних телефонів та планшетів, доступ до ресурсів 24 години 7 днів на тиждень, доступ до повного тексту документа в один «клік», швидкий пошук за ключовими словами, як у Google» [2].

Бібліотека ВДНЗУ «УМСА» є своєрідним флагманом академії в інтернет-просторі. Щороку все більша кількість бібліотечних процесів автоматизується, впроваджуються нові віртуальні послуги. Політика розвитку бібліотеки – клієнтоорієнтована. Web-ресурс www.biblumsa.blogspot.com працює вже 5 років. Він є обличчям бібліотеки в інтернеті. Це засіб спілкування зі студентами, викладачами, колегами з інших бібліотек, а найголовніша його функція – інформаційно-довідкова. Тут розміщена вся інформація, яку бібліотека хоче донести до свого читача. На блозі розміщуються результати роботи всіх відділів бібліотеки, подаються графіки здачі та отримання книг, друкуються списки нової літератури, періодики тощо.

Сторінки

Запис	Перегляди сторінок
Електронна бібліотека пропонує 19 вер. 2013 р., 1 коментар	3581
Відділи: 4 лют. 2015 р.	3422
Віртуальна довідка 29 жовт. 2012 р., Коментарі: 55	3240
Ресурси бібліотеки 13 січ. 2015 р.	2314
Соціокультурна діяльність 16 груд. 2015 р.	2117
Періодичні видання 14 груд. 2015 р.	2098
Бібліографічні послуги 7 жовт. 2015 р.	2000
Нові надходження 5 лют. 2015 р.	1777

Також можна переглянути БД власної генерації, тестові доступи до світових БД, фільми про бібліотеку, буктрейлери, віртуальні виставки, віртуальну довідку, бібліографічні покажчики, звіти про соціокультурну діяльність, діючі виставки, перелік послуг та багато іншого.

URL-адреси джерел

Запис	Перегляди сторінок
http://www.umsa.edu.ua/biblibom...	8291
http://www.umsa.edu.ua/index.html	3626
https://www.google.com.ua/	3452
http://www.umsa.edu.ua/	2676
http://yandex.ru/yandsearch?text...	1406
http://www.umsa.edu.ua/index.html	536
http://umsa.edu.ua/biblibhome.html	505
http://umsa.edu.ua/	455
http://yandex.ru/yandsearch?text...	436
http://biblumsa.blogspot.com/	299

Сайти-джерела

Запис	Перегляди сторінок
www.umsa.edu.ua	16227
www.google.com.ua	9339
yandex.ru	6228
umsa.edu.ua	1672

Найпопулярнішими сторінками є «Електронна бібліотека пропонує», «Відділи», «Віртуальна довідка», «Ресурси бібліотеки», «Соціокультурна діяльність» тощо. Інструменти блогу дозволяють аналізувати активність відвідувачів та отримувати відомості про функціонування ресурсу.

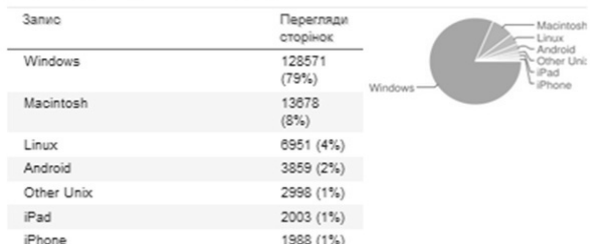
Можна прослідкувати, наприклад, що на блог заходять найчастіше з сайту академії та через пошуковці Google і Яндекс, також перехід відбувається з лінків, розміщених на інших ресурсах у мережі.

Перегляди за веб-переглядачами

Статистика свідчить, що для переглядів використовуються Ghrome (37%), Firefox (30%), Internet Explorer (13%) Opera (12%). Більшість читачів користується Windows (79%), але збільшується кількість звернень із Macintosh, Android, iPhone.

Перегляди сторінок за операційними системами

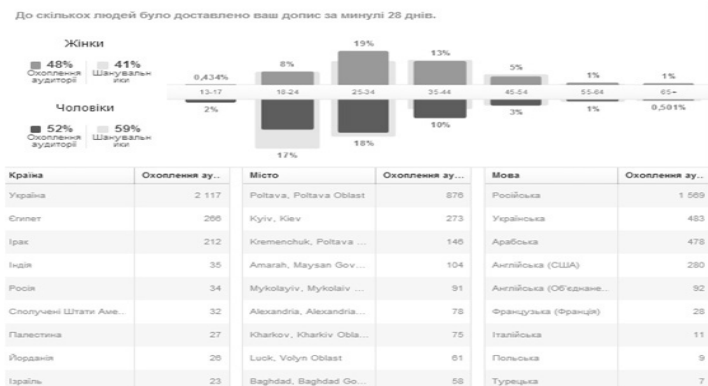
Блог дає можливість зробити ресурси і послуги бібліотеки доступними онлайн, забезпечує зворотний зв'язок між бібліотекарем і читачем. Незалежно від місця і часу, читач завжди може отримати актуальну інформацію. Зважаючи на те, що більшість користувачів (у соцмережах – 50,3%, на блог – 40%) заходять на наші сторінки з мобільних телефонів, у 2014 р. створена мобільна версія блогу.

Бібліотека також часто розміщує новини на сайті академії www.umsa.edu.ua і має там свою сторінку.

Як відомо, молодь зараз живе віртуальним життям. Хочемо ми того чи ні, але соцмережі для неї є ключовими майданчиками для спілкування. Так як бібліотека працює в основному зі студентами, спілкування має відбуватися зручними для них способами. Саме тому, вже кілька років бібліотека, а згодом і академія, (яку презентують у VK та FB саме бібліотекарі), мають сторінки в соціальних мережах і максимально використовують функціонал цих ресурсів. Швидке поширення новин, миттєве реагування на запитання, моніторинг навколо бібліотечних та навколо академічних сторінок, залучення нового контенту, взаємодія зі студентськими спілками, кафедрами, колегами з бібліотек і багато інших можливостей відкриває світ соціальних мереж для бібліотеки. Можна сказати, що бібліотека

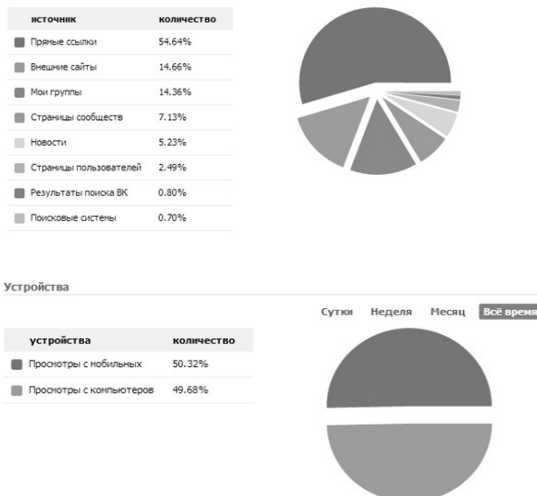
наразі виконує ще й функції smm-менеджменту (*Social media marketing (SMM) – процес збільшення трафіку чи уваги до бренду через соціальні платформи. Це комплекс заходів із використання соціальних медіа в якості каналів для просування компанії* [3]).

Завдяки численним функціям, що допомагають адмініструвати FB і VK, бібліотека отримує багато відомостей про своїх читачів: вік, місце проживання, вподобання, з якого сайту перейшли на блог, з якого пристрою переглядають сторінку в соцмережі.

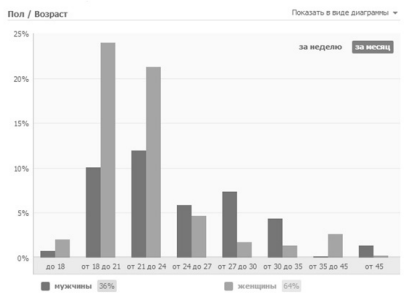

Більше того, видно, навіть, в який час найактивніше переглядаються повідомлення! В телебаченні такий час називають прайм-тайм: передачі, які виходять у цей період найкасовіші, а реклама – найдорожча.

Ця додаткова інформація дає можливість аналізувати, робити висновки і відповідно вдосконалювати систему інформування та взаємодії зі своєю аудиторією.

На графіках, наприклад, можна спостерігати подальший шлях свого повідомлення – перепости на сторінках інших користувачів, реакція користувачів тощо.

За увесь період існування сторінок бібліотеки спостерігається позитивна динаміка росту аудиторії, користування зворотнім зв'язком, зацікавленості ресурсом.

Щоб популяризувати свої ресурси використовуються як онлайн, так і офлайн методи. Наприклад, час від часу розміщуються реклами на дошках оголошень, біля деканатів, у бібліотеці. За допомогою QR-коду читач може миттєво потрапити на потрібну сторінку, не витрачаючи час на пошуки.

Бібліотека ВДНЗУ «УМСА» online! - сьгоднішні новини - графіки отримання книг - ревізії роботи та структури - книжкові виставки online - підтримка 800338888 - нові надбавчення - колективна безпека - доступ до ресурсів відкритого доступу - Фільми про бібліотеку - віртуальна дошка	Блог бібліотеки www.bibliumsa.blogspot.com/ Опублікуйте відомості про нові записки та дописи! Зверніться до нас і додайте нас на свої сторінки: lib.bibliumsa@gmail.com www.facebook.com/bibliumsa
Бібліотека презентує академію в соціальних мережах тому всі новини ВДНЗУ «УМСА» читайте на FB і VK!	
VK аккаунт: www.facebook.com/bibliumsa	FB аккаунт: www.facebook.com/bibliumsa

Популярність сторінок у мережі досягається щоденною активністю, цим самим розширюється коло читачів, швидко публікуються новини про актуальні бібліотечні події та успішно презентуються можливості бібліотеки. Бібліотекарям важливо усвідомити, що сучасні бібліотечні послуги все більше зосереджуються в е-середовищі. Користувачі висувають все нові й нові вимоги до бібліотечного сервісу. Бути готовими задовольняти ці вимоги і вміти працювати на випередження – в цьому вбачає головне завдання колектив бібліотеки ВДНЗУ «УМСА».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Трачук Л. Клієнтоорієнтована парадигма розвитку обласних універсальних наукових бібліотек /Людмила Трачук // Бібл. вісник. – 2016. – № 3. – С. 10–17.

2. Горецкая Т. Комплексная система поиска научной литературы EBSCO Discoveri Service [Електронний ресурс] : презентація на III Міжнар.наук.-практ. конф. «Наукова комунікація в цифрову епоху» / Тереза Горецька. – Режим доступу : <http://www.ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/4083>, вільний. – Дата перегляду 21.09.2016. – Назва з екрану.

3. Social media marketing [Електронний ресурс] // Режим доступу : https://ru.wikipedia.org/wiki/Social_media_marketing, свободний. – Загл. с екрана. – Дата обращения 22.09.2016. – Яз. рус.

УДК 021.7:659.1

**БІБЛІОТЕЧНА РЕКЛАМА
ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ БІБЛІОТЕКИ
(огляд літератури)**

А.Ю. Гончар
Харківський національний медичний університет
Наукова бібліотека

Проаналізовано періодичні професійні видання, науково-методичні збірники, сайти бібліотек. Узагальнено отриману інформацію. Зроблено висновки.

Проанализированы периодические профессиональные издания, научно-методические сборники, сайты библиотек. Упорядочено полученную інформацію. Сделаны выводы.

Analyzed periodic professional publications, scientific and methodical collections, sites libraries. Summarized the information. Conclusions.

Ключові слова: бібліотечна діяльність, реклама бібліотеки, рекламно-інформаційні технологи, бібліотечний маркетинг, імідж бібліотеки.

Ключевые слова: библиотечная деятельность, реклама библиотек, рекламно-информационные технологи, библиотечный маркетинг, имидж библиотек.

Key words: library activities, library promotion, advertising and information technologists, marketing library, image library.

Сьогодні перед бібліотеками постають важливі питання пошуку нових шляхів створення позитивного іміджу, що викликає необхідність просування діяльності бібліотеки, тобто її рекламування.

Огляд підготовлено на основі аналізу та узагальнення інформації з професійної періодики, науково-методичних збірників, сайтів наукових, публічних та вузівських бібліотек та інших ресурсів Інтернету за останні вісім років. Для наочності огляд розбито на три блоки.

В першому блоці розкривається загальна тема реклами бібліотек, її концепція, розвиток і престиж бібліотек за допомогою реклами. Автори статей наголошують про необхідність рекламної діяльності незалежно від типу-видової приналежності бібліотек. Звертають увагу на засоби формування, сутність сучасних тенденцій розвитку бібліотечної реклами, її соціальну роль у суспільстві та використання

новітніх рекламно-інформаційних технологій в формуванні позитивного іміджу професії бібліотекаря.

Публікація про сторінках журналу «Бібліотека» [1] звертає увагу на сучасні тенденції розвитку бібліотечної діяльності. Зокрема, на створення ефективної професійної бібліотечної реклами, яка виступає найдієвішим інструментом позитивного іміджу та інформує читачів про наповненість бібліотечного фонду, про різноманітність послуг, які надаються у бібліотеці. Самореклама бібліотеки сприяє узагальненню та виявленню потреб користувачів. Однак, на відміну від комерційної, бібліотечна реклама залучає людей до духовних досягнень: запрошує на зустрічі з художниками, музикантами, письменниками, краєзнавцями; організовує семінари, тренінги. Візитною карткою бібліотеки в інформаційному просторі є сайт, з допомогою якого бібліотека залучає нових користувачів і відкриває нові можливості для поширення контенту. Доповненням до сайту може служити блог, або мікроблог. Найпопулярнішим сервісом мікроблогінгу є Twitter.

Викликають певний інтерес посібники, підготовлені О. Борисовою, що призначені для студентів вузів культури і мистецтв, аспірантам та викладачам, які цікавляться цією проблематикою, а також бібліотекарям-практикам, що підвищують свою кваліфікацію. Реклама в посібниках розглядається як компонент маркетингової комунікації, засіб формування іміджу сучасної бібліотеки. Авторка так само звертає увагу на бібліографічну рекламу, її сутність, соціальну роль, функції, типології. В посібнику «Рекламно-информационные технологии библиотечной деятельности» [2] висвітлюються актуальні питання рекламно-інформаційної діяльності бібліотек, її правові, технологічні, психолого-педагогічні, етичні, організаційно-технологічні аспекти; надаються рекомендації по використанню рекламно-інформаційних технологій в різних видах реклами.

У посібнику «Реклама в библиотеке» [3] автор знайомить з рекламою в бібліотечній справі, розкриває принципи та технології рекламної діяльності в сучасних бібліотечно-інформаційних установах. У ньому висвітлено теоретико-методологічні, правові, психолого-педагогічні, морально-естетичні, технологічні підстави рекламної діяльності.

Цілісне уявлення про сутність бібліотечного маркетингу підкреслює Н.Е. Петушко [4]. Автор розглядає зміст, стратегію і тактику маркетингового управління сучасним бібліотечним закладом, розкриває особливості маркетингу в бібліотеках у системі некомерційного маркетингу, зміст і принципи, специфічні особливості маркетингу в бібліотеці, послуги в концепції маркетингу.

А вже питання формування позитивного іміджу професії бібліотекаря розкриває публікація В.С. Білоус [5]. Оскільки існують негативні стереотипи про професію бібліотекаря, автор пропонує дієві методи їх подолання, та вважає ефективним засобом підвищення статусу бібліотек вищих навчальних закладів рекламу, котра завдяки застосуванню сучасних інформаційних технологій змінює старі уявлення про бібліотечну роботу.

Паблік рілейшнз як інструмент маркетингових інтересів розглядає С. Барабаш [6], а також звертає увагу на технологію управління свідомістю людей, яка просуває інтелектуальну продукцію та послуги, що спонукає користувачів на їх використання.

В наступному блоці автори статей аналізують досвід роботи публічних, обласних та вузівських бібліотек у рекламній діяльності, яка формує подальшу стратегію розвитку в бібліотечній галузі у конкретній типово-видовій приналежності бібліотеки.

Окремий розділ електронної публікації «Публичная библиотека в современном обществе» [7] присвячений рекламі та іміджу бібліотек, який є важливим фактором розвитку та просування результатів діяльності бібліотек. Цей розділ розкриває тему пар-діяльності бібліотек, а також розглядає види реклами та піднімає проблеми розвитку в цьому напрямі.

У методично-практичних рекомендаціях Хмельницької ОУНБ ім. М. Островського [8] подаються загальні поняття терміну «реклама», характерні ознаки успішної рекламної компанії у бібліотеці, що підвищують популярність та привертають увагу до ресурсів, послуг та інтелектуальної продукції. Видання розкриває специфіку рекламної діяльності в бібліотечній сфері, тим самим підкреслюючи, що реклама – великий стрибок у сучасному розвитку бібліотек.

Засоби реклами, що позитивно впливають на імідж Рівненської державної обласної бібліотеки та забезпечують збільшення кількості читачів, пропонує автор О. Промська [9]. Завдяки рекламі бібліотекарі шукають нові шляхи для створення належного іміджу через зміцнення зв'язків із ЗМІ та використання Інтернет простору як засобу та об'єкту реклами.

В останньому, третьому, блоці розглядаються різні види, методи та засоби рекламної діяльності у бібліотеках, кожен автор статей підкреслює необхідність ефективної професійної бібліотечної реклами, як універсальної форми обслуговування читачів.

Стаття Г. Шеламової [10] знайомить з рекламною діяльністю сучасної бібліотеки, яка стала необхідним засобом залучення читачів, поліпшення іміджу установи і, що не менш важливо, створення комфортних умов для інформування користувачів.

Важливість оперативного отримання інформації за допомогою веб-сайту підкреслює В.М. Петрицька [11]. Web-сайт виступає головною ланкою для створення іміджу бібліотеки в інформаційному просторі та служить просуванням у бібліотечній сфері, тобто виконує інформаційну функцію, що підвищує престиж бібліотеки та розширює кількість реальних і потенціальних користувачів. Автор наголошує, що сайт бібліотеки представляє та рекламує усі аспекти бібліотечної діяльності, різноманіття інформаційних ресурсів та продуктів.

Важливі інноваційні аспекти у роботі ЦБС висвітлює Л. Залевська [12]. Одним з них є пошук нових шляхів самореклами, таким інноваційним підходом виступає створення портфоліо власної реклами. Але портфоліо вимагає постійного корегування застарілих даних і внесення нових матеріалів.

В статті «Електронный бюллетень как инструмент продвижения библиотеки, книги и чтения» колективу авторів Наукової бібліотеки ХНМУ [13] підкреслюється важливість пошуку універсальних форм обслуговування читачів і імідж виступає одним з них. Але імідж і реклама тісно пов'язані одне з одним і тому щомісячний випуск електронного бюлетеня

«Бібліотерапевт» це, той вид реклами, який є величезною платформою для просування і залучення читачів до бібліотеки.

Особливості, методи та види друкованої реклами, яка сприяє формуванню позитивного іміджу бібліотеки серед користувачів, розглядаються у публікації О.М. Бичко [14]. Автор зазначає, що бібліотечна реклама – не тільки інформація про бібліотеку, а ще й можливостями підвищення зацікавленості користувачів інформаційними продуктами та послугами бібліотеки.

Правилам бібліотечної реклами та принципам побудови системи бібліотечної реклами взагалі приділяє увагу К.А. Чабан [15]. Автор виділяє з усіх видів реклами дві конкретні форми: наочну та друковану, які виступають частиною інтер'єру бібліотеки, та підпорядковані загальному дизайну, стилю бібліотеки, водночас мають виділятися художніми особливостями.

Отже, реклама – це один з важливих напрямів діяльності бібліотеки та одна із складових її іміджу. Сьогодні під бібліотечною рекламою розуміють найбільш повне задоволення пізнавальних, інформаційних та інших потреб користувачів бібліотеки при максимальній реалізації власних ресурсів і можливостей бібліотеки. Імідж бібліотеки залежить від того, наскільки правильно, грамотно та точно подана бібліотечна реклама. Реклама в бібліотеці спрямована в першу чергу на активне використання фондів, інформаційних продуктів та послуг бібліотеки. Реклама будь-якої послуги або інтелектуальної продукції є одночасно і рекламою самої бібліотеки, оскільки містить не тільки інформацію надання послуг, які рекламується, а також повідомляє про те, де, коли і на яких умовах їх можна отримати.

Реклама в бібліотеці є важливою та необхідною дією з формування, закріплення та підтримки позитивного іміджу та престижу бібліотеки. Імідж – це образ бібліотеки, який збільшує важливість та значимість бібліотечно-інформаційних послуг та продуктів в очах користувачів. Ефективність бібліотечної реклами визначається кількістю читачів бібліотеки та частотою їх звернення до бібліотеки для отримання інформаційних продуктів та послуг. Тому реклама в бібліотеці, є важливою умовою підтримки позитивного іміджу та престижу бібліотеки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Презентуем себя: реклама библиотеки: по страницам журнала «Библиотека» / Миколаївська обласна бібліотека для юнацтва; Unsvet. – Режим доступу: <http://unbib.mk.ua/index.php/2009-06-11-15-23-30/63-2010-11-04-18-43-58/1061-2014-04-09-07-23-46.pdf>.
2. Борисова О. О. Рекламно-информационные технологии библиотечной деятельности: учеб.-практ. пособие / О. О. Борисова; Орловский гос. ин-т культуры и искусств. – СПб. : Профессия, 2006. – 320 с. – (Серия «Библиотека»).
3. Борисова О. О. Реклама в библиотеке: учебно-практическое пособие / О. О. Борисова. – Москва : Либерей-Библинформ, 2005. – 214 с. – (Серия «Библиотекарь и время. XXI век»; № 34).
4. Петушко Н. Е. Библиотечный маркетинг: учеб.-метод. пособие / Н. Е. Петушко. – Минск. : Бел. гос. ун-т культуры и искусств, 2010. – 116 с.
5. Білоус В. С. Престиж і привабливість бібліотечної професії та бібліотеки вищого навчального закладу / В. С. Білоус // Бібліотека та сучасні

тенденції в інформаційному забезпеченні освітньої, науково-дослідної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів. – 2012. – С.71-84. – Режим доступу: <http://pandia.ru/text/80/086/44861-17.php>.

6. Барабаш С. Паблік рілейшнз як інструмент маркетингової комунікації бібліотеки / С. Барабаш // Вісн. Кн. палати. – 2010. – № 6. – С. 30-33.

7. Публичная библиотека в современном обществе. – Режим доступу: <http://mognovse.ru/rgu-sbornik-oglavlenie.html>.

8. Давайте розповімо про себе: рекламна діяльність публічної бібліотеки: методично-практичні рекомендації / Управління культури, туризму і курортів Хмельницької облдержадміністрації; Хмельницької ОУНБ ім. М. Островського. – Хмельницький, 2012. – 40 с.

9. Промська О. Рекламна діяльність Рівненської державної обласної бібліотеки // Бібліотечний форум України. – 2008. – №1. – С.26-28.

10. Шеламова Г. Уметь рассказать о себе: средства и методы презентации / Г. Шеламова // Библиотека. – 2013. – № 5. – С. 15-21.

11. Петрицька В. М. Web-сайт бібліотеки як засіб реклами послуг і можливостей: дайджест за матеріалами фахових видань / В. М. Петрицька // Наукова бібліотека Хмельницького національного університету. – Режим доступу: http://lib.khnu.km.ua/about_library/metodob/Buletен07/bul07_3.html.

12. Залевська Л. Портфоліо рекламно-іміджевої продукції бібліотеки / Л. Залевська // Бібліотечна планета. – № 4. – 2015. – С. 19-20.

13. Электронный бюллетень как инструмент продвижения библиотеки, книги и чтения / О. А. Русанова, Е. Н. Тесленко, О. В. Сохарь, Д. В. Заводнова // Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі : матеріали наук.-практ. інтернет-конф. присвяченої 210-річчю Харк. нац. мед. ун-ту та 95-річчю Наук. бібліотеки ХНМУ, Харків, 5–12 жовт. 2015 р. / Харк. нац. мед. ун-т ; [редкол.: І. В. Киричок, Т. Б. Павленко, Н. Д. Гаєва]. – Харків, 2015. – С. 153-156.

14. Бичко О. М. Особливості друкованої рекламно-іміджевої продукції бібліотеки / О. М. Бичко // Наукова бібліотека Хмельницького національного університету. – Режим доступу: http://lib.khnu.km.ua/about_library/naukova_robota/2009/byc_oso.html.

15. Чабан К. А. Реклама каталогів: наочні та друковані форми / К. А. Чабан. – Режим доступу: http://lib.khnu.km.ua/about_library/naukova_robota/2006/chab_rek.htm.

УДК 82-93-028.22.

КОМИКС КАК ОСОБЫЙ ЖАНР ДЕТСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Р.В. Воронина

Харьковский национальный медицинский университет

Научная библиотека

Рассмотрена сущность понятия «комикс» и его разновидности. Выделено основные этапы развития комикса как жанра искусства и литературы. Проанализировано современные издания комиксов украинского книжного рынка. Представлена связь комикса с педагогикой, лингвистикой и кинематографом, и как результат комикс определен как жанр литературы для детей.

Розглянуто сутність поняття «комікс» і його різновиди. Виділено основні етапи розвитку коміксу як жанру мистецтва і літератури. Проаналізовано сучасні видання коміксів українського книжкового ринку. Представлено зв'язок коміксу з педагогікою, лінгвістикою і кінематографом, і як результат комікс визначено як жанр літератури для дітей.

The essence of «comics» of the concept and its variants. The basic stages of development of comics as a genre of art and literature. It analyzes the current edition of the comic book Ukrainian book market. bond comics with pedagogy, linguistics and the cinema, and as a result defined comics as a genre of literature for children.

Ключевые слова: комикс, графический роман, история комикса, украинский комикс, литература для детей.

Ключові слова: комікс, графічний роман, історія коміксу, український комікс, література для дітей.

Keywords: comic book, graphic novel, comic book history, Ukrainian comics, books for children.

Анализируя современные тенденции в книгоиздании, можно проследить определенную и давно известную закономерность: привлечение своего читателя с помощью неординарного подхода к составлению будущего книжного шедевра – объединение нестандартных для того или иного вида издания жанров, использование интересных иллюстраций, создание грамотно сформулированного текстового наполнения. Одной из самых востребованных и сложных в составлении на протяжении многих лет остается литература для детей. Она имеет различные функции – обучение, досуг, развлечение, саморазвитие, изучение языков, развитие определенных навыков и т.д. Такое многообразие накладывает некие негласные «обязательства» на книгоиздателя – создание качественного и, что не маловажно, интересного печатного продукта для детей, соответствующего их возрастной категории, иметь грамотное полиграфическое оформление, а также удовлетворять возникающие в данный момент познавательные потребности.

Изменения в формате книги последних лет демонстрируют период перехода полиграфического издания в мультимедийное пространство, а также создание альтернативных вариантов существования печатного слова. Также это влияет на изменение парадигмы читательского назначения того или иного жанра литературы, создавая инвариантность использования печатного продукта в различных социально-общественных сферах, объединяя, к примеру, развлекательную сторону литературы с обучением. Гармоничное сочетание графики в любом проявлении и словесного сопровождения дает возможность развивать творческое и логическое мышление, более полно усваивать представленный материал. Вышеуказанные особенности книжного издания (или же веб-версии) можно отнести к характеристике комикса или же так называемого графического романа.

Комикс (от англ. *comic* – смешной) – последовательный ряд рисунков в сопровождении коротких текстов (филактеров), обрамленных в форму облака и передающих мысль или же речь персонажа, что в совокупности

являет собой связную историю. По сути, комикс является литературно-художественным произведением, состоящим из ряда рисунков и вербальных конструкций (слайд 2). В своей статье Д.В. Ольшанский подтверждает, что «...комикс характеризуют как последовательность родственных общим сюжетом рисунков, имеющих текстовое сопровождение. Комикс определяют также как развлекательный жанр, который построен на основе соответствующей цепочки рисунков. По своей форме и характеру воздействия на восприятие комикс похож на иллюстрации ... чаще всего он синтез текстовой и художественной графики, и именно этот фактор ... дает основания говорить о комиксе как отдельный специальный жанр, построенный на смежные искусства и литературы» [11, ст. 37].

В различных странах комикс приобрел свою специфику, а также название, основываясь на культурном наследии региона: Япония – манга, Италия – фаметти (рисованные истории), Франция – рисованные ленты или же BD (bande dessinée) (слайд 3). Также на видовую принадлежность комикса влияют его объемы: масштабные рисованные истории – графические романы или же графические новеллы, а короткие истории имеют название стрипы. Существуют комиксы без словесного сопровождения, так называемые «немые комиксы», в которых повествование ведется только с помощью рисунка. Несмотря на такое разнообразие комикса, его составляющие в форме книжного издания остаются неизменными:

- обложка с названием, авторами, рисунком основного персонажа и т.д., состоит из двух листов – лицевая и тыльная;
- фронтиспис-рисунок: ознакомление с комиксом;
- титульный лист: краткое вступление, информация об авторах и художниках;
- основная часть: стандартно от 20 до 40 страниц; но в зависимости от вида (например, графическая новелла) может быть большее или же неограниченное количество страниц;
- Pin-Up Page – дополнения к комиксу, зачастую альтернативные варианты обложек (слайд 4). [5]

Анализ публикаций по данной тематике показал, что комикс рассматривается как историческое, социальное и культурное явление или же феномен (М.В. Захарова, О.С. Колесник, Т. Лях, С.А. Пушкин), форма изучения иностранного языка (Н.В. Космацкая, Д.В. Ольшанский), основа множества кинолент последних десятилетий (Н. Цыркун). Следует отметить, что вопрос исследования комикса как жанра литературы недостаточно рассмотрен, несмотря на возросшую за последнее время популярность среди читателей всех возрастов, и в особенности у молодого поколения. Это стало толчком для внедрения комикса в практическую деятельность в социально значимые сферы общества, несмотря на первоочередную, а именно развлекательную функцию этого жанра литературы.

Как и любое культурное явление, комикс имеет свою историю, а также обширный период становления в мировой культуре графического и впоследствии книжного искусства. Так, прародителями комикса исследователи считают наскальную живопись, фрески и лубочные картинки. Изучая

историческое развитие комикса, Н.В. Космацкая акцентирует внимание на первых формах этого жанра и утверждает, что «...настенные формы изображения в пещере Ласко во Франции является архаичными формами комикса, поскольку они рассказывают истории с помощью рисунка. Античные фрески и барельефы в Египте, Греции или Риме близкие по сути к комиксу, они используют последовательность рисунков как средство рассказать историю ... Народные рисунки с напечатанным внизу текстом, так называемая лубочная литература, является другим источником комикса. Темы таких рассказов в основном обучающие, религиозные, исторические или сказочные» [6, ст. 141].

Впервые комикс был напечатан в прессе англичанином Уильямом Хогартом. Именно этот живописец и основатель социально-критического направления в европейском искусстве сумел создать драматический рассказ с помощью рисунка (XVIII ст.). Кроме того, У. Хогарт ввел понятие серийности в комикс. Первый образец настоящей графической прозы принадлежит авторству Томаса Роулэндсона – серия комиксов о приключениях доктора Синтаксиса (1812-1821гг.). Однако, первым автором в форме современного комикса считают Родольфа Топфера (женевский педагог, график и новеллист), создавший историю в эстампах для своих учеников для лучшего усвоения учебного материала в форме альбома рисунков о приключениях господина Жабо и господина Крепена (1830-1846 гг.).

Следующим этапом становления комикса неразрывно связано с издательским делом США конца XIX-XX начала ст.: редактор известного американского журнала «The San Francisco Examiner» Уильям Рендолф Херст включает в полосу очередного выпуска 1892 года историю в рисунках под названием «Медвежата и тигр», которая в последствии стала первым американским комиксом. В дальнейшем У. Херст сотрудничает со многими талантливыми художниками, сделав комикс своим главным козырем для привлечения читательской аудитории: на страницах ежедневных и воскресных газет стали появляться рисованные истории о маленьком мальчике в желтом костюме (автор – Ричард Ауткольт), которые составили серию под названием «Аллея Хогана». Видя популярность комикса, У. Херст за короткое время меняет технологию печати и увеличивает количество уже цветных страниц с напечатанными на них комиксами с 4 до 8, а затем даже до 16.

Последующие этапы развития комикса как самостоятельного жанра можно вкратце охарактеризовать так:

- Золотой век (1930-1950 гг.): первые шаги в развитии графических новелл, основание компании DC Comics, переход от юмористических рассказов к супергероическому эпосу и повествованию о новых мирах – создание таких персонажей как Супермен, Бэтмен, Капитан Америка как средство поддержания духа в период военных конфликтов;
- Серебряный век (1950-1970 гг.): появления новой версии персонажа Флэша, активная работа компании Marvel – Стэн Ли, Стив Дитко и Джек Кирби создают известных на все времена героев комиксов – Фантастическая четверка, Люди Икс, Халк, Тор, Железный человек и Человек-паук;

- Бронзовый век (1970-1985 гг.): сюжеты комиксов становятся более реалистичными и для взрослой аудитории читателей, затрагивая актуальные социальные проблемы, такие как вредные привычки и охрану природы, смерть Гвен Стэйси (возлюбленной Человека-паука) – основное событие этого периода;

- Современный век (середина 1980-х гг. – наст. время): насыщенность реалистических мрачных сюжетов, появления большого количества антигероев, повышенная популярность азиатских жанров комикса – японская манга, китайская манхуа и корейская манхва в связи с многочисленными экранизациями манг в виде аниме (жанр японской мультипликации), появления веб-комикса в форме самиздата и опубликования в сети Интернет, основание кинематографической Вселенной Marvel – экранизация известных серий комиксов.

Н. Цыркун отмечает, что в XX веке комикс, соседствующий на издательском рынке с художественной литературой, структурно уподобившись ей, разросся в огромное древо жанровых осветлений, где соседствуют фантастика, мистика, любовный роман, приключения супергероев и т.д. [14, ст. 131].

Широкого распространения на просторах СССР комиксу получить не удалось – идеология того времени рассматривала данный продукт буржуазным, но нашла свое виденье и применения на практике. Поэт В. Маяковский использовал жанр комикса в создании серии агитационных плакатов «Окна сатиры РОСТА» (Российское телеграфное агентство), художник Н. Радлов подготовил детскую книгу-альбом «Рассказы в картинах» (1937 г.). Также небольшие рисованные истории печатались на страницах таких детских изданий как «Веселые картинки», «Мурзилка», «Барвинок» практически в каждом номере, а в журнале «Наука и жизнь» периодически включали в номер комиксы, созданные за рубежом. Все же, подобные случаи можно отнести скорее к исключениям, а не стабильной популяризации комикса в советском периодическом издании. Использование подобного элемента можно назвать способом воспитания и обучения в непринужденной форме с помощью визуального ряда, который легче воспринимается детьми в раннем возрасте.

Современный украинский книжный рынок, несомненно, отличается обширным разнообразием форм и содержанием своего продукта, создавая новое и совершенствуя старое. Популярность комикса растет все больше и больше с каждым годом, это неоспоримый факт. На этой волне организуются фестивали и встречи для любителей комиксов, так называемые Комик-Конны. Они стали местом паломничества любителей фэнтези, ужасиков и всех разновидностей массовой культуры с элементами чего-то нереального. Посетители любят наряжаться в костюмы любимых персонажей, на таких фестивалях можно увидеть, как супергерои расхаживают под ручку со сказочными принцессами, рыцари ухаживают за героинями японских мультфильмов, а черепашки-ниндзя мило беседуют с вампирами и прочей «нечистью». Этот «сумасшедший дом» с удовольствием посещают писатели, издатели, разработчики игр, актеры и режиссеры. Они здесь общаются с

фанами, устраивают автограф-сессии [9]. Такие мероприятия дают возможность пообщаться с единомышленниками, посмотреть новинки, задать интересующие вопросы любившимся авторам об их дальнейших творческих планах.

Первый украинский фестиваль поклонников комикса состоялся в июне 2014 года (г. Одесса). Именно на этом Комик-Коне на суд украинского читателя была представлена совместная работа Максима Прасолова, Олега Колова и Алексея Чебыкина – полноцветный трехтомный рисованный графический роман-блокбастер «Даогопак» (слайд 5). Это синтез украинской истории о Запорожской Сечи и мифологии Закарпатья вместе со стилем западных комиксов и японской манги.

Примечательным является тот факт, что это первый украинский комикс с национальным колоритом, изданный украинским издательством – для выхода данной серии М. Прасолов специально организовал издательство «Nebesky» («Небесный ключ»), т.к. ни одно украинское издательство не верило в успех этого проекта. Следуя канонам в оформлении комикса, первая страница – это правила чтения комикса и объяснение назначения специальных элементов (филактеров) для грамотного и логического чтения издания (слайды 6, 9-11). Также в качестве вводной части был включен bestiary – характеристика основных действующих лиц комикса (слайды 7, 8). Издание выполнено на мелованной бумаге, объем каждого тома – 64 страницы, формат – 32x32 см. Каждый том насыщен яркими качественными иллюстрациями, которые раскрывают невероятный мир мифов и легенд украинских земель (слайды 12, 13). Авторы поставили перед собой непростую задачу – продемонстрировать миру легендарные мифы украинской истории [1]. Создатели комикса первоначально назвали читательскую аудиторию своего творения – это дети и подростки от 9 до 12 лет, но все же история о казаках-шпионах настолько понравилась украинскому читателю, что им стало зачитываться (или засматриваться) старшее поколение, то есть ее читательская аудитория изменилась – для всей семьи. Серия в целом содержит тайну-ребус, который можно разгадать только после внимательного прочтения 3-х частей комикса. Книга получила специальную награду фестиваля «Книжный арсенал» как Лучшая иллюстрированная детская книга.

Сюжет серии повествует о трех казаках – Олесе Сковороде, Тарасе Пересичевле и Мозговом, получивших от атамана задание: отправиться в разведывательную миссию в Турцию под видом странствующих артистов и освободить пленных казаков из недр нового султанского дворца в Анталии. На пути им встречаются множество интересных личностей, влияющих на ход операции: к примеру, японская девочка Ари-Сан (наемница и телохранитель сына султана), изменившая судьбу казака Олеся. Интерес к сюжету комикса основан на том, что Запорожская Сечь выступает как центр боевых искусств и магии на манер китайского Шаолиня, а также важная характеристика главного героя Олеся – он учится на кафедре контрразведки и шпионажа, готовится стать казаком-характерником, как и его наставник Мозговой; комикс наполнен искрометными и веселыми диалогами, что придает повествованию юмористических ноток. [1; 9].

На данный момент в Украине существует только один журнал комиксов, так называемый «К 9». Как дополнения к основному материалу выпуска или же отдельная рубрика, украинский комикс можно увидеть в таких детских периодических изданиях, как «Зернятко», «Весела перебра», «Професор Крейд», читательская аудитория – дети от 6 до 12 лет.

Насущным вопросом для поклонников комикса всегда остается поиск новых выпусков любимшей серии об определенном персонаже. Не секрет, что в Украине комикс не достиг такой популярности и распространения, как в странах Европы или же США, но все же украинские книготорговцы стараются удовлетворить читательский спрос небольшого процента своих потребителей. В первую очередь пунктом приобретения комиксов выступали Интернет-магазины в крупных городах, таких как Киев, Харьков, Одесса, один из них в дальнейшем трансформировался в книжный магазин – «On the bus» (г. Одесса, 2014 г.). В Украине есть также интернет-магазины «Лавка Гоблина» в Запорожье и «Cosmic Shop» в Днепропетровске [9]. Крупные книжные магазины столицы стараются включить в свой ассортимент комиксы и сувенирную продукцию, связанную с этим жанром. Причина организации именно Интернет-магазинов для распространения комикса объективная: продукцию приходится заказывать за рубежом и она дорогостоящая, поэтому открывать полноценные книжные магазины, специализирующиеся на продаже комикса на данный момент в Украине экономически не выгодно. Последние тенденции показали, что это вопрос времени, т.к. уже сейчас увеличился процент выпуска переводных комиксов (с английского на русский), а также появляется свой собственный национальный продукт. Популяризации комикса в Украине способствует проведение таких мероприятий, как Fan Expo Odessa и Kyiv Comic Con (Одесса и Киев, 2015 г.).

Несмотря на однообразие в оформлении и составе основных элементов издания, но многоаспектные тематические различия комиксов, одно остается неизменным – синтез повествования и графики. Это дало надежное подспорье и вариативность использования этого жанра литературы в различных сферах, в первую очередь, таких как педагогика, филология, а также социально-педагогическая деятельность.

Детское восприятие и понимание действительности отличается от взрослого, поэтому педагоги стараются подать учебный материал как можно понятнее с учетом особенностей детской психики, включая недостаток навыков фиксировать внимание. Визуализация и образность комиксов дает возможность сконцентрировать внимание, донести нужный материал как можно лаконичнее и структурно. В особенности, данный подход продуктивно реализуется в преподавании иностранных языков. В своей работе Д.В. Ольшанский выдвигает предположение, что «...комикс как средство обучения при определенных условиях можно использовать на уроках иностранного языка в начальной школе. Основным аргументом в пользу этого тезиса является соответствие интересам и психическим особенностям детей младшего школьного возраста. Его использование может стать эффективным средством формирования у учащихся механизмов ино-

язычной речи при условии учета специфических особенностей их умственного развития и психики» [11, ст. 38]. Рассматривая не только визуальный потенциал комикса в педагогике, но и его информационное содержание, Н. Космацкая [7] предлагает полный структурно-функциональный анализ на примере серии французского комикса «Asterix», акцентируя внимание на построении синтаксических конструкций, использование своеобразных диалогов, авторских речитативов, специально упрощенное построение слов в предложениях; именно на примере этой серии показан весь спектр возможностей комикса как дополнительного инструмента в изучении иностранного языка на начальном уровне.

Безоговорочная связь «кинематограф-комикс» видна невооруженным взглядом. Можно сказать, что комикс стал основой для создания определенного жанра кинолент. Н. Цыркун считает, что «встреча кинематографа с комиксом была неизбежной в силу генетического родства. Анатомический абрис комикса – не что иное, как режиссерская раскадровка... парность персонажей, диалоговая дуэль и открытый финал, предполагающий сериальность – все это композиционные признаки комикса» [14, ст.131]. Подобное взаимодействие двух жанров искусства подтверждает нарративный характер комикса, дает возможность полноценно использовать его в своей деятельности. К примеру, преподаватели литературы, используя экранизации литературных произведений в качестве инновационной технологии в педагогике, могут показать инвариантность изложения шедевров мировой литературы – использовать серию «Классика в иллюстрациях» (США, 1990 г.), включающую в себя поэмы Э. По, «Большие надежды» Ч. Диккенса, «Алиса в Зазеркалье» Л. Кэрролла и др.

Комикс изначально задумывался как развлекательный жанр, но несмотря на этот факт, его стали применять в различных сферах деятельности и как наглядный пример для мотивации решения социально значимых проблем нашего общества. Социально-педагогическая деятельность имеет обширное поле работы, используя все возможные методы и способы. Одной из самых актуальных проблем нынешнего времени, которую стараются решить различные социальные структуры нашего общества – это торговля людьми. В рамках проекта «Предупреждение торговли людьми путем развития социальной работы и мобилизации общин 2009-2011 гг.», внедренного Международной организацией по миграции в партнерстве с Украинским фондом «Благополучие детей» и Фондом развития общественных организаций «Западноукраинский ресурсный центр» при поддержке Швейцарской конфедерации, инициирована разработка комиксов, освещающих такую проблему, как попадание людей, в частности детей и молодежи, в сети торговли» [8, с. 14]. Один из четырех комиксов, иллюстрирующие жизненные истории, показывает ситуацию и вариант ее решения в понятном для подростков виде – с помощью комикса (слайды 14, 15).

В течение своей долгой истории комикс пережил много трансформаций – от примитивных наскальных рисунков до полноценного вида искусства и печатного издания. Путь совершенствования формы и содержания совпадал с потребностями общества на протяжении почти 200 лет. Зна-

чально комікс розглядали як розваження для широких мас, спосіб підняття духа і агітації... Но в кінцевому рахунку він був розглянутий як істинний потенціал – наглядний приклад діяльності таких сфер як педагогіка і дидактика, то єсть застосування на благо дитячого всестороннього розвитку. В результаті комікс можна віднести до літератури для дітей. Потенціал комікса неможливо окреслити межами і в наступному він буде використовуватися все ширше, його історія продовжується...

ЛИТЕРАТУРА:

1. Дагопак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B0%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%BA> (дата звернення: 20.09.2016). – Загол. з екрану.
2. Захарова М. В. Комікс як спосіб передачі смислового контенту в історико-культурному аспекті / М. В. Захарова, Е. М. Тимченко // Культурологія і мистецтвознавство : матеріали ІІ міжнародної наукової конференції, Казань, 20–23 травня 2016 рр. – Казань : Бук, 2016. – С. 1–3.
3. Історія коміксів: народження супергероїв [Електронний ресурс] // Дилетант: історичний журнал для всіх. – Режим доступу: <http://diletant.media/articles/26254609/> (дата звернення: 20.09.2016). – Загл. з екрану.
4. Колесник О. С. Поетика графічного роману: синтез мистецтва та транспозиції / О. С. Колесник // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. – 2013. – Вип. 31. – С. 301–306.
5. Комікс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D0%BA%D1%81> (дата звернення: 20.09.2016). – Загл. з екрану.
6. Космацька Н. В. Нариси з історії виникнення і становлення жанру коміксу / Н. В. Космацька // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Сер. Філологічні науки. – 2011. – № 9 (220), Ч. 2. – С. 45–51.
7. Космацька Н. В. Структурно-функціональні особливості мови французьких коміксів (на матеріалі серії «Asterix»): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05 / Космацька Наталя Валеріївна. – Київ, 2012. – 19 с.
8. Лях Т. Комікси у профілактичних програмах / Т. Лях // Соціальний педагог. – 2014. – № 1. – С. 4–11.
9. Наш відповідь Марвелу і DC: комікси по-українськи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/life/stories/nash-otvet-marvelu-i-dc-komiksy-po-ukrainski-554646.html> (дата звернення: 20.09.2016). – Загл. з екрану.
10. Ольшанський Д. В. Дидактичні умови використання коміксів у навчанні іноземних мов молодших школярів [Електронний ресурс]: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.09 / Ольшанський Дмитро Валентинович; Інститут педагогіки АПН України. – Київ, 2002. – 20 с. – Режим доступу: <http://dissert.com.ua/contents/p-2/3441.html> (дата звернення: 20.09.2016). – Загол. з екрану.

11. Ольшанський Д. В. Комікс як засіб формування мовленнєвих механізмів у молодших школярів під час вивчення іноземної мови / Д. В. Ольшанський // Педагогіка і психологія. – 2000. – № 3 (28). – С. 36–44.
12. Пушкин С. А. Нонконформизм и комикс-реальность: проблема взаимообусловленности / С. А. Пушкин // Вестник НГТУ им. Р. Е. Алексеева. – 2012. – № 4. – С. 19–24.
13. Цыркун Н. Ко-микс: героический эпос как жанровый гибрид / Н. Цыркун // Искусство кино. – 2012. – № 2. – С. 124–135.
14. Цыркун Н. Логос, пафос и этос / Н. Цыркун // Искусство кино. – 2010. – № 5. – С. 131–137.

УДК [025.5:004.77]:027.7

**ЕЛЕКТРОННИЙ БІБЛІОТЕЧНО-БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СЕРВІС
У БІБЛІОТЕЦІ КРИВОРІЗЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

О.А. Дікунова

Криворізький державний педагогічний університет
Бібліотека

Розглянуто проблеми організації електронного бібліотечно-бібліографічного сервісу. На прикладі бібліотеки Криворізького державного педагогічного університету проаналізовано окремі аспекти електронного бібліотечно-бібліографічного обслуговування.

Рассмотрены проблемы организации электронного библиотечно-библиографического сервиса. На примере библиотеки Криворожского государственного педагогического университета проанализированы отдельные аспекты электронного библиотечно-библиографического обслуживания.

Problems of organizing digital library and bibliography service are discussed. With the Kryvyi Rih State Pedagogical University Library as an example, certain aspects of digital library and bibliography service are analyzed.

Ключові слова: бібліотека ВНЗ, електронний бібліотечний сервіс, електронні інформаційно-бібліографічні ресурси, електронне бібліотечно-бібліографічне обслуговування, інформаційні запити, віртуальна довідка.

Ключевые слова: библиотека вуза, электронный библиотечный сервис, электронные информационно-библиографические ресурсы, электронное библиотечно-библиографическое обслуживание, информационные запросы, виртуальная справка.

Key words: university library, digital library service, digital bibliographic information resources, digital library and bibliography service, information requests, virtual reference.

У сучасному суспільстві відбувається становлення нового типу людини, якій властиві не лише нове мислення, а й новий світогляд, нові адекватні способи бачити саму себе та навколишній світ. Світ, у якому люди XXI століття вибудовують свої життєві стратегії, передбачає відмову від успад-

кованих освітніх інституцій. Навчально-пізнавальна діяльність в умовах сучасності покликана допомогти молодій людині швидко адаптуватися до мінливостей сьогодення, навчитися вчитися, орієнтуватися у великому обсязі інформації.

Посилення ролі глобалізації прискорило перехід на інноваційне навчання через проектно-орієнтовану модель. Платформою для неї стали інформаційно-комунікаційні мережі Інтернет з електронними освітніми ресурсами. Головною особою такої моделі є кваліфікований спеціаліст – «трансфесіонал» – навігатор, який веде пошук, рухається по лабіринту траєкторії сучасної освіти, тобто навчас, як користуватися мережами знань і як їх добувати. Тим самим формується уявлення про «мережеву освітню комунікацію» як простір, у якому є можливість обирати власні варіанти освіти.

Бібліотеки в останні десятиліття втрачають позиції провідного соціального інституту, який забезпечує оперативний і якісний доступ до інформації, а лідером у інформаційній сфері залишається Всесвітня мережа.

Місія бібліотеки ВНЗ – бути центром інтегрованого інформаційного забезпечення навчального і наукового процесів, інформаційно-бібліотечним комплексом, що не тільки зберігає інформацію, а й надає послуги навігації в освітньому просторі, дає змогу забезпечувати онлайн-доступ до світових інформаційних ресурсів, поглиблювати пошук необхідної інформації.

Сучасні фахівці бібліотеки ВНЗ повинні мати універсальні ґрунтовні знання і бути аналітиками інформаційних систем, провідниками інформаційної культури, вміти обирати ефективні стратегії пошуку інформації, виконуючи роль, на думку Т. Добко, «навігатора, комунікатора і менеджера в довідково-бібліографічному та інформаційному обслуговуванні» [1, с. 17].

У вищих навчальних закладах України триває процес масштабного впровадження електронних освітніх ресурсів у навчальний процес. У цьому контексті підвищується роль бібліотеки ВНЗ до рівня інноваційно-орієнтованого комунікаційного центру, на базі якого здійснюється взаємодія користувачів бібліотеки з мережевими навчально-методичними, науковими, довідковими електронними ресурсами. Виконання такої відповідальної ролі передбачає перехід освітньої та інформаційної функції бібліотеки на більш високий рівень забезпечення всіх учасників навчального і наукового процесів повною, оперативною і релевантною інформацією.

Актуальною проблемою сьогодні є аналіз бібліотечно-бібліографічної діяльності бібліотеки ВНЗ у контексті сервісного підходу, який передбачає спрямованість професійних суб'єктів різних сфер освітньо-наукової діяльності на максимально комфортне задоволення інформаційних потреб користувачів засобами надання послуг. Результатом бібліотечно-бібліографічної діяльності є інформаційний продукт або послуга, під час створення яких ще на стадії планування обов'язково фіксується мета – якісне задоволення інформаційних потреб користувачів бібліотеки.

Впроваджуючи новачі та запозичуючи інноваційний досвід університетських бібліотек, що формують і апробують різні моделі (інтелектуально-

інформаційний центр, культурно-просвітницький центр тощо), спрямовані на збереження своєї затребуваності й пошук індивідуальності, бібліотека Криворізького державного педагогічного університету (далі – КДПУ) зберігає модель соціально-комунікаційного інституту, удосконалюючи форми і технології електронного бібліотечно-бібліографічного обслуговування.

Поняття електронний бібліотечний сервіс ми розуміємо як професійну сферу діяльності, спрямовану на задоволення інформаційних потреб користувачів бібліотеки шляхом надання послуг засобами дистанційних комп'ютерних технологій. Електронний сервіс передбачає автоматизацію процесу бібліотечного обслуговування, обов'язкове перетворення його результату в електронну форму. Технологічною основою для здійснення електронного сервісу є веб-сайт бібліотеки, що існує в глобальній або локальній інформаційній мережі (залежно від рівня та обмежень доступу розташованих на ньому ресурсів і послуг). Для дотримання принципу комплексності електронне бібліотечне обслуговування повинно включати документальне, бібліотечне та бібліографічне обслуговування, містити електронні аналоги основної бібліографічної продукції, забезпечувати певний спектр традиційних бібліотечних послуг у віртуальному режимі: доступ до документальних масивів, фактографічних і бібліографічних ресурсів; організацію рекомендаційних видань; інтерактивні та комунікативні сервіси.

Проблема інформаційних потреб користувачів є основною для бібліотек ВНЗ та на сьогодні її функції і діяльність змінюються з впровадженням комп'ютеризації та отриманням доступу до мережі Інтернет. Бібліотеки активно використовують мережеві інформаційні технології для вирішення великого спектру завдань, пов'язаних з науковою, освітньою, професійною діяльністю. Сьогодні загальновизнано, що найбільш ефективно бібліотечно-бібліографічне обслуговування для потреб науки та освіти досягається за допомогою створення та функціонування веб-сайтів бібліотек ВНЗ, що стає об'єктивною необхідністю забезпечення різних засобів доступу до інформації. У зв'язку з цим створення і підтримка власного веб-сайту, який би грамотно і професійно відображав діяльність та імідж бібліотеки, стали одними з актуальних напрямів роботи сучасної книгозбірні ВНЗ. Наразі потребують перегляду підходи до створення, інформаційного наповнення й функціонального призначення бібліотечних сайтів, адже в ході дослідження виявлена їх невисока рейтингова позиція серед інших каналів отримання інформації [2, с. 34].

Веб-сайт бібліотеки КДПУ постійно змінюється, стає досконалішим як за дизайном, так і за інформаційним наповненням. Сайт забезпечує якісно нові можливості реалізації завдань бібліотеки щодо надання користувачам широкого доступу до інформаційних ресурсів та представлення книгозбірні в світовому інформаційному просторі. Важливим елементом його структури є відображення інформації про електронні ресурси і надання електронних послуг.

Основним джерелом автоматизованого бібліографічного пошуку є електронний каталог, що відображає активний фонд бібліотеки КДПУ, та забезпечує багатоаспектний оперативний пошук інформації для виконання різноманітних запитів користувачів. Користувачі бібліотеки, в першу чергу, зверта-

ються до електронного каталогу. Це зумовлено його доступністю в будь-який час доби, простотою використання, доволі великим хронологічним охопленням. Електронний каталог бібліотеки функціонує на базі програмного забезпечення «УФД/Бібліотека». Він має незаперечну перевагу в порівнянні з традиційними каталогами та картотеками на паперових носіях тому, що дозволяє оперативніше скорегувати пошук, допускає його гнучкість і багатоваріантність. Бібліотечні працівники, безумовно, надають консультації користувачам щодо пошуку та відбору документів в електронному каталозі. Онлайн-доступ до електронного каталогу як основного бібліографічного ресурсу бібліотеки – важливий показник функціонування електронного сервісу.

Важливою особливістю електронного сервісу бібліотеки КДПУ є забезпечення доступу віддалених користувачів до електронних ресурсів власної генерації бібліотеки (лінійні бібліографічні ресурси), зокрема бібліографічної продукції – тематичних списків літератури, списків нових надходжень, бібліографічних покажчиків (біобібліографічних, тематичних, краєзнавчих), інформаційних і тематичних оглядів, створених на допомогу навчальній, науковій і професійній діяльності.

Розширенню доступу до бібліографічної продукції бібліотеки сприяють віртуальні виставки – тематичні, персональні, нових надходжень, праць викладачів КДПУ, – що представляє якісно новий підхід до виставкової діяльності. Віртуальні виставки – синтез традиційного книжного й новітнього електронного способів надання інформації – здобули особливу увагу й популярність серед наших користувачів.

Однією з важливих навчаючих і консультативних послуг є створення і розміщення на веб-сайті інструктивно-методичних матеріалів різноманітного призначення. На сайті нашої бібліотеки представлено інструкції користування електронним і традиційним каталогом, рекомендації та приклади оформлення бібліографічного списку літератури. Для науковців вищу надається електронна послуга з визначення класифікаційних індексів УДК і ББК.

Розширити зону бібліотечно-бібліографічного обслуговування за рахунок віддалених користувачів спонукало бібліографів створити «Віртуальну бібліографічну довідку». Бібліографи виконують різноманітні види запитів: адресні, тематичні, фактографічні, уточнюючі. Користувач відправляє свій запит на електронну пошту інформаційно-бібліографічного відділу. Пошук інформації здійснюється бібліографами на основі електронного, традиційного каталогу і картотек та мережі Інтернет. Користувач отримує відповідь на вказану адресу електронної пошти у вигляді бібліографічного списку літератури, яка є у фонді книгозбірні, та списку джерел пошуку інформації (електронні ресурси) в Інтернеті.

Бібліографи головним своїм завданням вважають оперативне надання відповідей на запити віддалених користувачів із забезпеченням надійності та повноти інформації, комплексності обслуговування, що включає надання як бібліографічної, так і повнотекстової інформації, пріоритетне використання електронних ресурсів у задоволенні запитів.

Створено «Архів виконаних довідок» (відповіді на запити користувачів). «Архів виконаних довідок» викладено на веб-сайті, отже, наші кори-

стувачі можуть самостійно знайти відповідь на свій запит. Інтенсивність запитів достатньо велика, адже актуальність «Віртуальної бібліографічної довідки» очевидна, – це зручний і оперативний спосіб отримання інформації, що дозволяє значно скоротити час самостійного пошуку та отримати кваліфіковану відповідь провідних фахівців. Особливої популярності «Віртуальна бібліографічна довідка» набула серед студентів, зокрема факультету української філології, психолого-педагогічного факультету.

Ефективною формою диференційованого бібліографічного обслуговування науковців нашого вишу є систематичне забезпечення бібліографічною інформацією у відповідності з науково-дослідними темами кафедр. Технологічною основою бібліографічного інформування кафедр є електронна розсилка інформаційних списків – обов'язковий елемент електронного сервісу.

В умовах обмеження доступу до бібліотечних електронних повнотекстових ресурсів і поступового удосконалення мережевих бібліографічних ресурсів та інтерактивних послуг неодмінним елементом електронного сервісу повинна бути електронна доставка документів (ЕДД).

Послуга ЕДД виконується за дотримання Закону України «Про авторське право та суміжні права». Електронне копіювання документів і доставка копій за допомогою комп'ютерних технологій виконується за замовленнями колективних (бібліотек-посередників) та індивідуальних користувачів бібліотеки КДПУ. Дана послуга дозволяє подолати бар'єри електронного документного обслуговування, підвищити затребуваність і відкритість електронного бібліотечного сервісу.

Бібліотека ВНЗ повинна розвивати форми і методи інформаційної підтримки науки та освіти з метою збереження своєї ролі пріоритетного каналу інформації в даній сфері. Потребують активного розвитку репозитарії та архіви відкритого доступу до наукової інформації.

За активної участі бібліотеки створено інституційний репозитарій – повнотекстовий електронний архів праць викладачів, аспірантів і співробітників КДПУ. Головною метою такого ресурсу є збереження наукової спадщини й відображення у публікаціях результатів наукових досліджень. У світлі останніх державних ініціатив повнота і точність представлених у цьому ресурсі даних набувають життєво важливе значення для ВНЗ.

Сьогодні бібліотеки ВНЗ створюють веббіографічні посібники, свої списки сайтів, навігаторів інтернет-ресурсів, переліки електронних документів віддаленого доступу, «корисних посилань» тощо як загального характеру, так і за профілем вищого навчального закладу. Вони пропонуються до послуг користувачам на сайтах бібліотек.

Використання інформаційних ресурсів Інтернету для задоволення інформаційних запитів – актуальне питання бібліографічної діяльності бібліотеки КДПУ. Отже, в практику роботи увійшов особливий напрям електронного довідково-бібліографічного обслуговування – веббіографія.

На нашу думку, веббіографія – це підходи бібліографів до організації ресурсів Інтернету з метою спрощення пошукової діяльності користувачів глобальної мережі. Вважаємо, що гіпотетично всі ресурси Інтернету можуть бути джерелом задоволення інформаційних запитів користувачів, однак для

нашої бібліотеки важливо виокремити ті з них, які будуть «ядром» електронного довідково-бібліографічного обслуговування. Тому першим кроком до ефективного використання електронних ресурсів віддаленого доступу є їх відбір і оцінка відповідно до інформаційних запитів користувачів.

На сайті бібліотеки КДПУ розміщено навігаційну рубрику «Інтернет-ресурси», і для швидкого знаходження ці ресурси відповідно впорядковані та структуровані. Рубрики включають підрубрики, де розміщені гіпертекстові назви інтернет-ресурсів. Бібліографи у електронному довідково-бібліографічному обслуговуванні орієнтуються виключно на якість сайтів. На нашу думку, якісні результати пошуку повинні відповідати трьом критеріям одночасно: вони надходять з веб-сайтів, що заслуговують на довіру і рекомендовані авторитетними бібліотечними фахівцями; містять найсвіжішу наявну інформацію; є абсолютно релевантними запиту.

Отже, комплексний підхід до електронного бібліотечно-бібліографічного обслуговування допомагає створити віртуальну модель бібліотеки КДПУ, розширити сферу її можливостей, залучити нових користувачів, розробити та впровадити інноваційні форми електронних бібліотечних послуг. Безумовно, електронний сервіс має великі перспективи, однак його затребуваність залежить від дотримання низки умов і вимог бібліотечного супроводу: системності, актуальності, унікальності, чіткого читацького й цільового призначення послуг і бібліографічних продуктів, здатних задовольнити інформаційні потреби користувачів, високої якості обслуговування, обов'язковості оновлення, зручності навігації, – що й сприятиме встановленню тривалих і ефективних взаємовідносин з користувачами бібліотеки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Добко Т. В. Довідково-бібліографічне обслуговування в електронно-медіа середовищі: віртуальне чи реальне? / Т. В. Добко // Бібліотечний вісник. – 2011. – № 4. – С. 11–23.
2. Долгополова Е. Е. Типовые характеристики информационного поведения современного пользователя библиотеки / Е. Е. Долгополова // Научные и технические библиотеки. – 2014. – № 2. – С. 27–34.

УДК 094:027.7

РОЗКРИТТЯ ФОНДІВ РІДКІСНОЇ ТА ЦІННОЇ КНИГИ У БІБЛІОТЕКАХ ВНЗ ШЛЯХОМ ВИДІЛЕННЯ ТА ПРЕДСТАВЛЕННЯ ОКРЕМИХ ТЕМАТИЧНИХ КОЛЕКЦІЙ

О.О. Жидкова, Т.О. Ганзюк
Харківський національний університет радіоелектроніки
Кафедра філософії; Наукова бібліотека

У статті розглядаються способи відображення та можливості популяризації фондів книжкових пам'яток за допомогою сучасних інформаційних технологій за досвідом наукової бібліотеки Харківського національного університету радіоелектроніки.

В статье рассматриваются способы отображения и возможности популяризации фондов книжных памятников с помощью современных информационных технологий на опыте научной библиотеки Харьковского национального университета радиоэлектроники.

The article describes how to display and the possibility of promotion of funds of book monuments with the help of modern information technologies on the experience of the scientific library of Kharkiv National University of Radio Electronics.

Ключові слова: рідкісні та цінні книги, бібліотеки вищих навчальних закладів, віртуальна експозиція, книжкові колекції, астрономія, мініатюрні книжки.

Ключевые слова: редкие и ценные книги, библиотеки высших учебных заведений, виртуальная экспозиция, книжные коллекции, астрономия, миниатюрные книги.

Keywords: rare and valuable books, libraries universities, virtual exhibition, book collection, astronomy, miniature books.

Книга, як одне з інформаційних джерел, супроводжує людину протягом усього його життя. Вона допомагає зрозуміти навколишній світ, знайти в цьому світі себе, і завдяки людині сама народжується і вмирає. Такі ж процеси, як збір, накопичення, збереження інформаційних джерел і передача їх наступним поколінням, є основним і постійним завданням бібліотек, у тому числі і бібліотек вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ). Сучасна бібліотека вишу – це не просто установа просвітницького характеру і центр гуманітарної культури. Перш за все, вона є інформаційним центром ВНЗ. Виконує найважливіші завдання забезпечення вільного і необмеженого доступу до інформації та збереження її джерел. Однією з найважливіших складових фондів бібліотек є спеціальні колекції, з яких формуються фонди рідкісних і цінних книг (ФРЦК).

Такий фонд в науковій бібліотеці ХНУРЕ (далі – НБ ХНУРЕ) був створений в 2007 році. Основою колекції стали 4,5 тис. примірників, виявлені шляхом суцільного перегляду книг в загальному фонді бібліотеки. Видання для ФРЦК вибиралися за наступними критеріями: рік видання, художнє оформлення, зміст, бібліографічна цінність. В НБ ХНУРЕ формуванням вищеназваного фонду займаються фахівці відділів: зберігання фондів, електронних ресурсів, науково-бібліографічного за допомогою служб методичного забезпечення, технічної підтримки та програмного забезпечення. Для розкриття і популяризації ФРЦК нашою бібліотекою використовуються не одноразові акції, а комплексне застосування традиційних бібліотечних методів (наочні виставки, бібліографічні огляди та перегляди), створення презентацій та відео-роликів, що транслюються комп'ютерно-інформаційною системою ХНУРЕ на плазмових екранах у холі вишу, а також використання онлайн-майданчиків (сайтів ВНЗ і бібліотеки, інтернет-платформ, електронних відкритих архівів).

Після опрацювання книжок з ФРЦК з'явилась ідея представити колекції окремими тематичними блоками. І розпочато було з книг

з астрономії. Сьогодні в ФРЦК ХНУРЕ знаходиться 219 книг з астрономії: монографії, підручники та навчальні посібники, довідкові видання. У сучасних умовах бібліотеки активно застосовують один з найефективніших способів збереження і популяризації бібліотечних фондів – оцифровку. НБ ХНУРЕ використовує цифровий планшетний сканер для відтворення цифрової копії книжок з цінних колекцій. Зараз опрацьовуються книжки саме з астрономічної колекції. Вісімдесят вісім електронних копій книг з ФРЦК розташовуються в електронному архіві «*ELAr KhNURE*» <http://openarchive.nure.ua/handle/document/31?offset=80>.

Рішення висвітлити та надати відомості саме про цю колекцію не випадкове.

По-перше, астрономія сама по собі є наукою і давньою і сучасною одночасно, що розкриває людині таємниці світобудови. У світі сьогодні святкують Міжнародний день астрономії. Це свято народилося в Америці в 1973 році і об'єднало всіх справжніх любителів астрономії під девізом «*Несучі Астрономію людям*». День Астрономії зазвичай відзначається в день, коли Місяць має фазу поблизу 1-й чверті, що припадає на інтервал з середини квітня до середини травня. У цей день тисячі астрономічних клубів, наукових музеїв, обсерваторій, планетаріїв в багатьох країнах світу проводять безліч цікавих заходів, включаючи публічні лекції, телеконференції, спільні проекти, масові покази зоряного неба. У 2016 році це свято припало на 14 травня, а у 2017 році святкуватиметься 6 травня.

По-друге, протягом багатьох років в Україні виконувалися значні астрометричні роботи такими вченими, як В.І. Фабріціусом, М.П. Диченком А.О. Яковкіним (у Києві), І.С. Кортаці, Б.П. Остащенко-Кудрявцевим, Л.І. Семеновим (у Миколаїві), М.В. Ціммерманом, Б.В. Новопашенним (в Одесі), О.Я Орловим, Є.П. Федоровим (у Полтаві). М.Ф. Хандриков був визначним організатором Київської школи теоретичної астрономії. У галузі астрофізики значних успіхів досягли С.К. Всехсвятський (Київ), О.К. Кононович і В.П. Цесевич (Одеса), Е.В. Рибка, В.Б. Степанов, М.С. Ейгенсон (Львів) та багато інших. Наше ж місто Харків пишається Г.В. Левицьким, Л.О. Струве, М.М. Євдокимовим, В.Г. Фесенковим, М.П. Барабашовим.

По-третє, дослідження у цій царині, що проводилися та проводяться співробітниками кафедри основ радіотехніки та лабораторії радіоастрономії ХНУРЕ, мають міжнародне значення і визнання. Так, міжнародним астрономічним союзом «*Minor Planet Circular*» трьом малим планетам (астероїдам) сонячної системи присвоєно імена «*Kashheev*» (Кашеєв) у 1999 р., «*Khture*» (ХТУРЕ) у 2001 році, «*Voloshchuk*» (Волощук) у 2002 році.

Ім'я Кашеєва Б.Л. невіддільне від найбільших міжнародних геофізичних проектів другої половини ХХ століття. Кашеєв Б.Л. більше 30 років (з 1956 р) очолював кафедру основ радіотехніки, заснував у 1958 році Харківську наукову школу метеорної радіолокації та Балаклійську експериментальну метеорну спостережну базу. Волощук Ю.І. був соратником та є послідовником професора Кашеєва Б.Л. і сьогодні керує науково-навчальною лабораторією радіоастрономії ХНУРЕ. Більшість видань наших вчених відображено

у зібраннях публікацій електронного архіву відкритого доступу «*ELAr KhNURE*» <http://openarchive.nure.ua/handle/document/8>.

Окрім цього, ми приєдналися до проекту «*eScriptorium: архів рідкісних видань і рукописів для науки і освіти*», який організований на платформі DSspace Центральною науковою бібліотекою Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна <http://escriptorium.univer.kharkov.ua/>, де виставлені повні електронні версії книжок з відповідних колекцій бібліотек.

Для репрезентації на веб-сайті НБ ХНУРЕ віртуальної експозиції «*Астрономія – наука загадок*» були відібрані підручники з астрономії. Увазі відвідувачів представлені книги авторів-вчених: Савича О.М., Хандрікова М.Ф., Струве Л.О., чії біографії були пов'язані з нашим містом. Струве Людвиг Оттович у 1884 році був запрошений на посаду екстраординарного, а потім ординарного (1898 р.) професора Харківського університету, керував університетською обсерваторією. Савич Олексій Миколайович – відомий астроном, член Академії наук з 1892 року, а в 1829 році закінчив курс фізико-математичного факультету Харківського університету. Під керівництвом Струве Л.О., Савич О.М. придбав великі знання в практичній астрономії і досвідченість відмінного спостерігача. А Хандриков Михайло Федорович – астроном і геодезист, удостоєний ступеня магістра астрономії, з 1873 по 1897 роки в Києві було видано кілька його робіт з астрономії, які використовувалися при викладанні в тому ж Харківському університеті. Розділами цієї експозиції стали: історичний зріз часу, коли працювали вчені, їх біографічні дані, а також рекомендаційний список літератури. У 2015 році експозицію доповнено відомостями про вчених нашого вишу та здійснено підбір роликів про астрономію (наприклад, розповідь-лекція вченого-астрофізика Стівена Гокінга «*Подорож у майбутнє*».

У цьому році створено відео-ролик «*Книжкові мініатюри*», де представлені мініатюрні видання з тематики «Історичні книжкові мініатюри», «Лірична мозаїка», «Мудрість народна: прислів'я та приказки».

Експозиція та ролик розташовані в розділі «*КультУра*»: Віртуальні виставки <http://lib.nure.ua/kultura/v-expo>.

На веб-сайті нашої бібліотеки створено рубрику з фотографіями і стислим описом колекцій. Ознайомитися з їх переліком можна на пошуковій сторінці АІБС «*УФД/Бібліотека*» <http://catalogue.nure.ua/DocSearchForm> за допомогою класифікатора, розробленого для поліпшення пошуку в електронному каталозі. Це новий каталог тем, з підрубриками, які відображають природничу, наукову, технічну, соціально-економічну, довідкову та художню літературу з цього фонду. Бібліографічний опис видань виконується відповідно до чинних стандартів: «*ДСТУ ГОСТ 7.1-2006 Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання*» та «*ДСТУ ГОСТ 7.87:2008 Книжкові пам'ятки. Загальні вимоги*». Для кожної книги складається стислий опис книг.

Таким чином, формування та представлення фонду рідкісної та цінної книги має важливе значення для історії вузу, бібліотеки і тих наук, які викладалися і викладаються в ХНУРЕ. Робота в цьому напрямку буде продовжуватися і надалі, планується виставляти книги і по інших галузях знань з нашого ФРЦК.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Астрономія // Астрономічний енциклопедичний словник / за заг. ред. І. А. Клімішина, А. О. Корсунь. – Львів : ЛНУ–ГАО НАНУ, 2003. – С. 39. – ISBN 966-613-263-X.
2. Астрономія – наука загадок : віртуальна експозиція / наукова бібліотека ХНУРЕ; уклад. В. М. Саєнко, Н. Ю. Етенко, Н. П. Мурадова, І. П. Аврамова, Ю. Е. Дерев'яно // сайт НБ ХНУРЕ. – URL : <http://lib.nure.ua/kultura/v-ехрзовза> – Назва з екрану.
3. Книжкові мініатюри : презентація / наукова бібліотека ХНУРЕ; уклад. Н. П. Мурадова, І. П. Аврамова // сайт НБ ХНУРЕ. – URL : <http://lib.nure.ua/kultura/v-ехрзовза> – Назва з екрану.
4. Міжнародний день астрономії // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародний_день_астрономії. – Назва з екрану.

УДК 338.26: 004.738.5(075)

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

В.В. Каїді

Національний фармацевтичний університет
Наукова бібліотека

Розглядається вплив інформаційно-комунікаційних технологій на основні бізнес-процеси в електронному просторі на сучасному етапі його розвитку.

Рассматривается влияние информационно-коммуникационных технологий на основные бизнес-процессы в электронном пространстве на современном этапе его развития.

The influence of information and communication technologies for key business processes in the electronic space at the present stage of its development.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, електронний бізнес, електронний менеджмент, інформаційний ринок.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, электронный бизнес, электронный менеджмент, информационный рынок.

Keywords: information and communication technologies, e-business, e-management, information market.

Електронний бізнес є новою формою реалізації бізнес-процесів та бізнес-проектів, що використовує останні досягнення у сфері телекомунікаційних та інформаційних технологій і спрямованої на підвищення ефективності діяльності підприємств і організацій.

Нині у світі відбувається черговий виток розвитку – перерозподіл акцентів з комунікаційної та інформаційно-пошукової функції глобальної комп'ютерної мережі Інтернет на ведення з її допомогою сучасного електронного та традиційного бізнесу. Інформаційно-комунікаційні технології

змінюють саму сутність існуючих бізнес-моделей – базових процесів створення продуктів і послуг виробниками й надання їх кінцевим споживачам. Будь-яка ділова активність, що використовує можливості глобальної інформаційної мережі для удосконалення та зміни внутрішніх й зовнішніх зв'язків компанії з метою отримання прибутку, охоплюється поняттями електронний бізнес та електронна комерція.

Виникла і доволі швидко розвивається нова та специфічна галузь економіки – інформаційна, яка перетворилася в особливу велику сферу людської діяльності. За масштабами зайнятості, обсягами інвестицій цю галузь можна порівняти із найбільшими сферами матеріального виробництва. Аналізуючи світовий досвід функціонування даної сфери можна сказати, що в даному випадку ми маємо справу з вельми специфічною сферою господарської практики, яка має свої, не схожі на інші, особливості функціонування та розвитку. Інформаційна інфраструктура швидко ускладнюється технологічно і організаційно, отже, емпіричні підходи і суто практичні рішення щодо вдосконалення управління нею та процесами, що вона включає, стають односторонніми і неефективними. Саме інформаційна галузь є джерелом нових ідей в організації та веденні електронного бізнесу, менеджменту в електронному просторі – як новому та специфічному явищі, нових організаційних рішень тощо. За темпами зростання вона займає одне з перших місць в світі. Для неї є характерним стрімке економічне зростання, швидке збагачення, нетрадиційні методи та підходи до вирішення економічних, адміністративних, логістичних та інших проблем. Тому вивчення закономірностей її розвитку, застосовуваних методів та прийомів ведення економічної діяльності в інформаційній інфраструктурі, є надзвичайно важливим і необхідним завданням. Вирішення питань реформування економіки України та інтеграції національного ринку в світову економічну систему потребує впровадження сучасних інформаційних систем і технологій у діяльність вітчизняних компаній. Стан і розвиток електронної комерції в значній мірі визначають темпи наближення країни до рівня сучасного інформаційного суспільства, створює підґрунтя для прискорення інтеграції її економіки у світову. Тому проблема розвитку електронної комерції в Україні є безумовно актуальною. Дослідження питань стосовно формування системи теоретичних та практичних знань, навичок з електронної комерції, які нададуть можливість фахівцям професійно здійснювати свою діяльність в сучасному динамічному глобальному середовищі є необхідним задля удосконалення функціонування існуючої системи електронного бізнесу та інформаційного ринку як такого.

**БЕЗПЕРЕРВНА ОСВІТА
ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ**
(досвід роботи з підвищення кваліфікації в бібліотеці
Криворізького металургійного інституту)

Т.І. Караман
Криворізький металургійний інститут
Бібліотека

У статті розглянуто досвід підвищення кваліфікації співробітників КМІ, висвітлено проблеми безперервної фахової освіти працівників бібліотек.

В статье рассмотрен опыт повышения квалификации сотрудников КМИ, освещены проблемы непрерывного специального образования работников библиотек.

The article describes the experience training employees of the Krivoy Rog metallurgical Institute, the problems of continuous professional education of librarians.

Ключові слова: підвищення кваліфікації працівників бібліотеки, професійні знання, вміння та навички, бібліотека вищого навчального закладу.

Ключевые слова: повышение квалификации работников библиотеки, профессиональные знания, умения и навыки, библиотека высшего учебного заведения.

Keywords: in-plant training of library workers, professional knowledge, abilities and skills, library of higher educational establishment.

Те, що ми знаємо, - обмежене, а, те, чого ми не знаємо, нескінченно.

(П. Лаплас)

Бібліотеки України є базовим елементом культурної, наукової, освітньої, інформаційної інфраструктури держави. Вони важливі для розвитку інформаційної та мовної культури суспільства, патріотичного та екологічного виховання, формування стійкого інтересу до вивчення та розуміння національної історії та культури. Бібліотеки сприяють розбудові читаючої, мислячої та освіченої нації, спроможної практично втілювати набуті знання і досвід у розбудову незалежної України [1].

Соціальні, економічні, технологічні зрушення в українському суспільстві відчутно позначилися на діяльності бібліотек. Характерними ознаками сьогодення стали створення умов для вільного доступу до інформації, становлення бібліотечного маркетингу, поява електронних бібліотек та корпоративних бібліотечно-інформаційних ресурсів тощо. Нові соціально-економічні умови розвитку нашого суспільства, його інформаційна глобалізація вимагають від бібліотек ВНЗ докорінної перебудови усіх напрямів діяльності. Бібліотеки вищої школи за останні роки зазнали значних інформаційних трансформацій. Здійснюється перехід на нові форми і методи роботи. Для розповсюдження знань та інформації в усіх наявних

форматах – друкованому, електронному, аудіовізуальному – сучасні бібліотекарі мають навчитися нових технологій і вільно користуватися ними.

Сучасна бібліотека ВНЗ, як його структурний підрозділ, розвиваючись та адаптуючись до нових умов, залишається освітньо-науковим інформаційним центром, що забезпечує навчально-виховний процес. Місія бібліотеки ВНЗ – надання кожному користувачу вільного доступу до джерел інформації. Для реалізації такої місії бібліотекарі повинні бути фахівцями, які здатні адаптуватися у швидко змінному світі. Тому так гостро постало питання підвищення професійного рівня бібліотекарів.

У фаховій літературі термін «підвищення кваліфікації бібліотекарів» тлумачиться як удосконалення професійних знань, навичок і вмінь, підвищення загальноосвітнього рівня відповідно до новітніх досягнень культури, науки й техніки, ознайомлення з передовим бібліотечним досвідом [2, с.110].

Підвищення кваліфікації бібліотекарів зумовлено такими суттєвими чинниками як інтенсивне впровадження у практичну діяльність бібліотек інноваційних процесів і нових інформаційних технологій. Швидкий розвиток новітніх технологій спричиняє застосування їх у бібліотечних закладах, що потребує такого стрімкого розвитку професійних знань їх працівників.

Підвищення професійного рівня забезпечує ефективність виконання працівниками своїх обов'язків, розширення меж їх компетенції, можливість оволодіння новими функціональними обов'язками. Успішність функціонування бібліотеки залежить від професійного рівня її працівників.

Бібліотекознавець В.Г. Дригайло зазначає такі форми підвищення кваліфікації: курси, школи, школи-семінари, конференції, круглі столи, виїзні заняття, екскурсії, обмін досвідом стажування. Ціллю підвищення кваліфікації є розширення та поглиблення професійних знань бібліотекарів відповідно займаним ними посадам та функціональним особливостям [3, с.246].

Бібліотека Криворізького металургійного інституту використовує різноманітні засоби для формування професійної компетенції своїх працівників. Бібліотека, яка обслуговує молодь, є таким закладом, робота якого неможлива без грамотного, компетентного бібліотекаря-професіонала. Професійному зростанню сприяють такі форми та методи:

- систематичне читання методичної та професійної літератури;
- огляд в Інтернеті бібліографічно-бібліотечної інформації;
- відвідування семінарів, конференцій, заходів колег;
- наради, обмін досвідом з колегами;
- систематичне проходження курсів підвищення кваліфікації.

Ефективним способом підвищення фахових знань є професійне читання. Воно є елементом безперервної освіти бібліотекарів. Бібліотека КМІ передплачує фахові періодичні видання «Бібліотечна планета», «Бібліотечний форум України», «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», які постійно переглядаються працівниками бібліотеки та використовуються в роботі. Крім того, для фахового зростання великі можливості надає мережа Інтернет.

Сьогодні співробітникам бібліотеки треба постійно підтримувати й розвивати свою кваліфікацію, оскільки знання застарівають, а технологія роботи сучасної бібліотеки змінилась. Бібліотечні працівники виконують складні запити користувачів, працюють із великими масивами інформації, ресурсами віддаленого доступу. У таких умовах праці, бібліотекарі усвідомлюють, що треба постійно професійно розвиватись. Тому працівники бібліотеки КМІ беруть участь у семінарах та конференціях, а саме:

- міжнародна науково-практична конференція «Бібліотеки вищих навчальних закладів України на шляху до світового інформаційного простору»;
- міські науково-практичні конференції: «Бібліотечні та інформаційні ресурси в сучасному світі науки, освіти та культури», «Сучасна бібліотека в умовах інформаційної взаємодії»;
- міжнародний науково-практичний семінар «Оцифроване надбання: збереження, доступ, репрезентація»;
- всеукраїнський науково-практичний семінар «Ельзевір: пошук і аналіз наукових статей, підготовка публікацій в рейтингових журналах, планування науково-дослідної діяльності»;
- міжрегіональний науково-практичний семінар «Репозитарії, електронні журнали, електронні бібліотеки – створення, використання, інтеграція в міжнародний науковий інфопростір»;
- нарада-семінар «Етика бібліотечної діяльності: проблеми і перспективи» тощо. На зборах колективу бібліотеки співробітники, які відвідали ці заходи, виступають з повідомленнями, в яких в стислій формі передають інформацію та знання, одержані на заходах. Для нас важливо, щоб фахівці мали можливість вийти за стіни своєї бібліотеки, відвідати інші заклади, що вже саме по собі збагачує їх новим досвідом. Але, за умов обмеження коштів важко профінансувати поїздку на якусь із конференцій, тому останнім часом широкого використання набув формат проведення заходів за допомогою Інтернету. Такий спосіб організації зустрічей он-лайн має чималу кількість незаперечних переваг. Слухачі мають можливість сприймати все, що демонструє й говорить доповідач, вести з ним діалог, уточнюючи в усній або письмовій формі незрозумілі моменти або відповідаючи на поставлені їм запитання. Колектив бібліотеки КМІ брав участь у вебінарах, науково-практичних інтернет-конференціях, а саме: серія вебінарів УБА «Електронна книга в бібліотеці», яка складалась з п'яти тем занять; I та II науково-практичні інтернет-конференції «Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі». Важливою ланкою у професійному розвитку є комунікативно-професійні контакти з бібліотечними фахівцями інших регіонів, безпосереднє знайомство з досвідом роботи бібліотек не тільки міста й області, а й усієї країни.

Слід зауважити, що наші фахівці не пасивні, а активні учасники таких заходів. Тому готуючи доповіді, публікуючи наукові статті, тези доповідей, спеціалісти вивчають зарубіжний і вітчизняний досвід і таким чином підвищують кваліфікацію.

Вагомою складовою підвищення кваліфікації є атестація працівників, яка проводиться в бібліотеці кожні п'ять років. Її мета – стимулювання

росту кваліфікації, професіоналізму, ефективності й результативності праці. Під час атестації співробітників визначається їхня відповідність займаній посаді, рівень кваліфікації, оцінюється рівень професійної підготовки, стимулюється діяльність з підвищення професійного рівня тощо.

У бібліотеці КМІ велика увага приділяється самоосвіті. На нашу думку, самоосвіта є одним із ефективних і доступних видів підвищення кваліфікації. Така форма підвищення кваліфікації дає можливість бібліотекарю завдяки професійному читанню, спілкуванню в інтернет-форумах і блогах оволодівати новими знаннями та навичками, налагоджувати контакти й обмінюватися інформацією та досвідом. Відомий книгознавець М.О. Рубакін зазначав: «Ніколи не припиняйте вашої самоосвітньої роботи і не забувайте, що, скільки б ви не знали, знанню і освіті немає ні кордонів, ні меж».

Ми вважаємо, що бібліотекарі повинні постійно шукати можливості набуття нових знань: відвідування конференцій, участь у дистанційних курсах та професійних форумах в Інтернеті тощо. Як стверджує В. Г. Дригайло: «Постійне підвищення рівня кваліфікації співробітників бібліотеки – закономірний і необхідний процес, викликаний систематичним розвитком і вдосконаленням їх роботи та ростом вимог до професійної майстерності бібліотекарів» (3, с.246).

Професія бібліотекаря вимагає глибокої обізнаності з усіма складовими бібліотечної діяльності, систематичного оновлення знань. Тому, одержавши базову освіту, фахівці-бібліотекарі, щоб досягти високого професійного рівня, мають постійно працювати над собою, підвищувати кваліфікацію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України»: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 219-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpddocid=248924865.
2. Библиотечное дело : терминологический словарь / сост. И. М. Сулова, Л. Н. Уланова. – 2-е перераб. и значит. доп. изд. – М. : Книга, 1986. – 224 с.
3. Дригайло В. Г. Основы научной организации труда в библиотеке : учебно-метод. пос. / В. Г. Дригайло. – М. : ЛИБЕРИЯ-БИБИНФОРМ, 2005. – 424 с.
4. Макеєва І. Організація системи підвищення кваліфікації співробітників бібліотек вищих навчальних закладів України: історія та сучасний стан / І. Макеєва // Вісник Книжкової палати. – 2012. - № 6. – С. 1-5.

O.O. Karpenko

National aerospace university «Kharkiv aviation institute»

Department of Documentation Science and the Ukrainian Language

The essence of the concept «information culture» and the content of the contemporary professional competence of librarians are considered. The main requirements to librarians' knowledge and skills of the information culture as a component of librarians' professional competence in the information society are defined.

Розглянуто суть поняття «інформаційна культура» та зміст сучасної професійної компетенції бібліотекарів. Визначені основні вимоги до знань та вмій до інформаційної культури як складової професійної компетенції бібліотекарів в інформаційному суспільстві.

Рассмотрена суть понятия «информационная культура» и содержание современной профессиональной компетенции библиотечарей. Определены основные требования к знаниям и умениям информационной культуры библиотечарей как составляющей их профессиональной компетенции в информационном обществе.

Key words: information culture, professional competence, information society, librarians, information literacy.

Ключові слова: інформаційна культура, професійна компетенція, інформаційне суспільство, інформаційна грамотність.

Ключевые слова: информационная культура, профессиональная компетенция, информационное общество, информационная грамотность.

The contemporary information society is purposed for giving customers information which are relevant to their needs and making an access to it. In such a society libraries are responsible for providing a universal access to the information and knowledge like all other information centers. In this context the issue of studying the specific of the information culture as a component of librarians' professional competence in the information society has been actualized.

Some aspects of this issue were considered in different fields of sciences. The essence of the concept of the information culture is considered in library and information science (G. Oliver, N.I. Gendina, etc.), in information management (C. W. Choo, A. Curry and C. Moore), in computer sciences (V. Kravets, V. Kuharenko), etc. [3]. Many scientists have also concentrated their attention on the issue of investigating the content of the professional competence of contemporary librarians [1, 2, 5, 6]. However, the problem of studying the specific of the information culture as a component of librarians' professional competence in the information society has not been considered yet.

The purpose of this article is to study the specific of the information culture as a component of the professional competence of librarians in the information society. It is possible to realize it with the help of understanding the essence

of the concept of the information culture and finding out peculiarities of using the information culture in the professional competence of librarians in the information society.

The concept of the information culture which is often associated with the information literacy in the international scientific community is defined in different ways [3]:

- 1) as values, norms, and practices;
- 2) as a part of the organizational culture of any organization which is involved in information management activities;
- 3) as a way of solving problems by means of searching, analyzing, recognizing, evaluating, and locating the information;

In the information society which is characterized with implementing information technologies in all aspects of social life the concept of the information culture is also often associated with a concept of the computer literacy and information competence. But the computer literacy which is defined as abilities for using modern information technologies for solving problems, and the information competence aimed to identifying, finding, and using the information which is relevant to customers' needs with the help of information technology skills, as well as the information literacy [7] as abilities to use language, numbers, images, computers, and other basic means to understand, communicate, gain useful knowledge and use the dominant symbol systems of a culture according can be only components of the information culture. Thus, the information culture can be defined as a set of knowledge, abilities, behaviours, outlooks, and values of people of the global information society as the purpose of such a society is to give the information which is relevant to customers' needs by using information and communication technologies.

Competencies are usually defined as patterns of skills, knowledge, abilities, behaviors, and other characteristics (intrinsic or acquired) that an individual needs to perform work roles or occupational functions successfully [2].

The contemporary professional competence of librarians is characterized by the availability of knowledge and skills which are adequate to conditions of the information society. One of the main priorities of the information society is libraries as centers of giving information which are relevant for customers. The information society needs library specialists who can be successfully realized in their career in the networked world by managing their continuing professional education to improve customers' information services in the context of realizing the UNESCO Information for All Programme. In such a society new innovation technological tools are components of contemporary libraries.

Today there is not any general-accepted classification of library professional competencies nevertheless there are special documents of relevant organization (Library of Congress, IFLA, etc.) including requirements to library knowledge and skills. The content of the professional library competencies is considered in various ways including the following:

– knowledge and skills of organization of recorded knowledge and information, information resources, information access, technology, reference and user ser-

vices, research, administration and management, continuing education and life-long learning [2];

- technological, pedagogical, social and communicative, collection management, and other skills [6];

- technical, managerial, organizational, personal, and interpersonal skills [1];

- philosophical, technological, educational, personnel, customer service, administration and leadership, information literacy skills [5].

Taking into consideration the above-mentioned it can be concluded that the main skills of the professional competence of librarians are management, information service (access, reference, etc.), technological, and personal ones (including educational, research, and communicative skills).

The transformation of the contemporary libraries provides forming the information culture as a component of professional competences of librarians of the information society as to improving the quality of customers' information services. The process of library services consists of librarians, customers, and information and communication technologies as tools of the information service.

Thus, information literacy, computer literacy, and information competency as main components of information culture should be obligatory for librarians of the information society. It is possible to realize thanks to using common requirements to knowledge and skills of librarians as to forming their information culture as a component of their professional competences. Such requirements can be combined in the following units which are correlated with the content of the professional competence of librarians:

- a social and cultural unit which includes understanding values, norms, ideology, outlooks, and culture of behaviour in the information society; to have a culture of critical thinking, etc. It means that librarians should know ethics and values of library profession, understand the mission of libraries of the information society, and promotes intellectual freedom and freedom of information;

- a professional unit which provides abilities to analyze, compare, systemize, generalize, identify, search, process, keep, organize, evaluate and use the information which is a relevant to a customer's needs from different sources; to have abilities to work in a team and choose an optimal way of solving problems in it, etc. In this context librarians should be able to develop and implement policies and procedures for the efficient and effective operations of library functions, understand basic copyright principles, especially as they relate to electronic resources, evaluate changes and recommend improvements in digital data management, evaluate and select or create new library content management and document management structures and tools, etc.;

- a personal oriented unit which includes abilities for self-development and self-organization as to the process of learning; forming qualities of a responsible and purpose-oriented personality for using the information in an efficient and ethical way. It means that librarians should use Web conferencing programs for synchronous, online meetings or learning, to improve their qualification by constant professional training, by sharing knowledge gained through professional discussions, conferences, formal courses and informal channels with colleagues, etc.;

– a functional unit which provides using innovative information and communication technologies efficiently for solving problems, and for controlling the availability of the feedback. This unit means that librarians should know how to evaluate, modify, and adapt linked data techniques, to create, modify library or organization semantic web practices and techniques, to identify and help customers appropriately use the library's online resources including the online catalogue, databases, social media accounts, etc.

These requirements to knowledge and skills of librarians as to forming their information culture should be realized thanks to continuous professional training and self-education. It is possible by introducing an appropriate management into a library to be a learning organization which generates continuing changes and self-transformation as to be an innovative organization where the learning is focused on expanding capacities of managers and staff to achieve results which are needed for an organization's prosperity. This kind of learning includes employees' professional development at internal and external levels by means of mastering their qualifications on appropriate courses, participating in innovative librarian programmes, in conferences with further publication their articles containing researches about library activities, etc. [4].

Thus, the specific of the information culture as a component of the professional competence of librarians in the information society consists of requirements to knowledge and skills of librarians as to forming their information culture and keeping them thanks to introducing an appropriate management into a library to be a learning organization.

REFERENCES:

1. Corral, Sheila. Developing models of professional competence to enhance employability in the network world [Electronic resource] / Sheila Corral. – Electronic data. – [S. l. : s. n.], 2005. – P. 26–40. – Mode of Access: [http://d-scholarship.pitt.edu/25168/1/corral_\(2005\)_ifla_cpdwl.pdf](http://d-scholarship.pitt.edu/25168/1/corral_(2005)_ifla_cpdwl.pdf), free.
2. FLICC competencies for federal librarians [Electronic resource] / Library of congress. – Electronic data. – Washington DC, 2011. – Mode of Access: https://www.loc.gov/flicc/publications/lib_compt/2011/2011competencies.pdf, free.
3. Karpenko O. O. Information culture as a component of modern learning environment in higher education [Electronic resource] / O. O. Karpenko // Безпекове інноваційне суспільство: взаємодія у сфері правової освіти та правового виховання : матеріали міжнар. Інтернет-конференції, 25 травня 2016, Харків. – Харків, 2016. – С. 69–74. – Mode of Access: <http://conf.nlu.edu.ua/bis-2016/paper/view/3937>, free.
4. Karpenko O. O. The learning organization as a component of contemporary library management in the information society / O. O. Karpenko // «Короленківські читання – 2015». Библиотеки, архивы, музеи: инновационные модели развития : матеріали XVIII міжнар. наук.-практ. конф., 8 жовтня 2015 р. Ч.1. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка, Харків. держ. акад. культури, Харків. обл. від-ня (філія) ВГО «Укр. бібл. асоц.». – Харків, 2016. – С. 102 – 109.
5. Thanuskodi S. Professional competencies and skills for library and information professionals: a present-day scenario [Electronic resource] /

S. Thanuskodi // 16th Congress of Southeast Asian Librarians : CONSAL Proceedings, 10–13 June, Bangkok. – Electronic data. – Bangkok, 2015. – Mode of Access: <http://www.consalxvi.org/sites/default/files/10-s.%20thanuskodi.pdf>, free.

6. Widén, Gunilla. The future librarian: a diverse and complex professional abo akademi university [Electronic resource] / Gunilla Widén, Maria Kronqvist-Berg // Proceedings of the IATUL Conferences. – [Purdue?], 2014. – Mode of Access: <http://docs.lib.purdue.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2052&context=iatul>, free.

7. Understandings for literacy [Electronic Resource] // Education for all: a global monitoring report / UNESCO. – [S.l.], 2006. – Chapter 6. – P. 147–159. – Mode of Access: http://www.unesco.org/education/GMR2006/full/chapt6_eng.pdf.

УДК 023.5.085:027.7(100)

ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАРУБІЖНИХ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕКАРІВ

Т.О. Колесникова

Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна
Науково-технічна бібліотека

Розглянуто фахові ключові компетентності університетських бібліотекарів зарубіжжя, що формуються з урахуванням глобальних змін в системі освітніх і наукових комунікацій. Для прикладу наведені профілі компетентностей бібліотекарів: із інформаційного забезпечення дистанційної освіти, з наукової комунікації та відкритого доступу, з управління даними досліджень.

Рассмотрены профессиональные ключевые компетентности университетских библиотекарей зарубежья, формирующиеся с учетом глобальных изменений в системе образовательных и научных коммуникаций. Для примера приведены профили компетентностей библиотекарей: по информационному обеспечению дистанционного образования, по научной коммуникации и открытому доступу, по управлению данными исследований.

This paper considers professional key competences of the foreign university librarians which are formed taking into account the global changes in the system of educational and scientific communications. The profiles of librarians' competencies are introduced as an example: from the information support of distance education, from scientific communication and open access on research data management.

Ключові слова: компетентності бібліотекарів, сучасна університетська бібліотека, комунікаційні моделі діяльності бібліотек.

Ключевые слова: компетентности библиотекарей, современная университетская библиотека, коммуникационные модели деятельности библиотек.

Key words: librarians' competencies, contemporary university library, communication models of libraries activity.

Бібліотечна професія сьогодні відноситься до найбільш динамічно змінюваних, а працівники університетських бібліотек – до тих фахівців, хто

творчо долає встановлені віками стереотипи та усталені принципи діяльності. Комунікаційні моделі діяльності університетських бібліотек постійно оновлюються, характеризуючись поліпредметністю та поліканальністю комунікаційних зв'язків [1].

Сучасний стан розвитку університетських бібліотек України визначається їх готовністю відповісти на виклики, пов'язані з глобальними змінами в системі освітніх і наукових комунікацій, і тим самим довести спільноті свою необхідність і цінність.

Суть цих викликів, на думку автора, можна сформулювати наступним чином:

– Наскільки активно працівники бібліотек ВНЗ спроможні включитися в процеси дистанційної освіти?

– Чи планують бібліотекарі-професіонали, покращуючи власні інформаційно-пошукові та аналітичні навички, а також знання англійської мови (як міжнародної мови науки), підвищувати цінність послуг, які вони можуть запропонувати користувачам?

– Чи вистачить фахівцям бібліотечно-інформаційної сфери професіоналізму, щоб, по-перше, сприяти обізнаності дослідників власних установ про різні аспекти інформаційного пошуку; по-друге, навчати й консультувати вчених щодо роботи зі світовими базами даних наукового цитування, з бібліографічними менеджерами, з процесами управління даними досліджень та ін.?

– Чи зможуть бібліотекарі гарантувати науковому співтовариству своїх університетів не тільки якісне інформаційне забезпечення та онлайн-доступи до баз даних (в т.ч. при проведенні наукових досліджень віртуальними колективами), але й надання власного продукту – кінцевої інформації, створеної ними в результаті збору та аналітико-синтетичної переробки отриманих даних, зроблених висновків, об'єднанню з іншою інформацією й складання рекомендацій?

Безумовно, це неповний перелік викликів. Але навіть відповідь лише на один із них – це новий елемент в стратегії розвитку бібліотек, започаткування нової спеціалізації бібліотекарів ВНЗ, що потребує отримання нових знань, навичок, компетентностей [3].

Світова і вітчизняна фахова спільнота, розуміючи, що лише сформований високопрофесійний кадровий склад університетських бібліотек дозволить вирішити інноваційні завдання, активізує численні програми підготовки та перепідготовки бібліотекарів. При цьому саме формування колективу фахових, кваліфікованих однодумців є однією з основних діяльнісних домінант, які зможуть визначати стратегію розвитку бібліотек сфери вищої освіти в будь-якій країні світу[2].

Наприклад, для досягнення поставлених цілей і завдань бібліотечно-інформаційного обслуговування студентів за програмами дистанційного навчання Асоціація бібліотек коледжів і наукових бібліотек США (ACRL) підкреслює необхідність достатньої кількості висококваліфікованих бібліотекарів. Згідно зі Стандартами бібліотечних послуг для дистанційного навчання [7] в штаті університетської бібліотеки повинні бути:

- бібліотекарі з дистанційного навчання, які займаються плануванням, реалізацією, координацією та оцінкою бібліотечних ресурсів і послуг із метою забезпечення повноти інформації та удосконалення інформаційних навичок спільноти для потреб дистанційного навчання;
- додатковий професійний та / або допоміжний персонал із достатнім потенціалом і підготовкою з метою виявлення та оцінки інформаційних навичок користувачів бібліотеки для потреб дистанційного навчання і реагування на них безпосередньо, незалежно від їх місця знаходження.

Серед регламентуючих документів щодо компетентностей інформаційних фахівців (бібліотекарів, науковців, викладачів бібліотекознавства та інформатики, студентів фахових навчальних закладів та ін.), які представляє глобальна Асоціація спеціальних бібліотек (SLA), є «Competencies for Information Professionals», затверджений в квітні 2016 р. [5].

У цьому документі визначено та проаналізовано окремі елементи ключових компетентностей інформаційних фахівців щодо:

1. Інформаційних і знаннієвих послуг;
2. Інформаційних і знаннієвих систем та технологій;
3. Інформаційних і знаннієвих ресурсів;
4. Збереження та пошуку інформації та аналізу даних;
5. Організації даних, інформації, ресурсів і знань;
6. Інформаційної етики.

В той же час, крім цих фахових ключових компетентностей, притаманних інформаційним фахівцям, важливе значення для професійного успіху й розвитку кар'єри мають компетентності, притаманні професіоналам всіх інших областей [5]. Серед таких загальних компетентностей:

- критичне мислення, включаючи якісні та кількісні міркування;
- ініціатива, адаптивність, гнучкість, креативність, інноваційність та рішення проблем;
- ефективне усне і письмове спілкування;
- побудова відносин, створення мереж та спільної роботи, в тому числі здатність сприяти повазі, інтеграції та комунікації між різними особами;
- маркетинг;
- лідерство, загальне управління та управління проектами;
- навчання протягом життя;
- навчальне проектування й розробка, вміння навчати й наставництво;
- ділова етика.

Міжнародна Об'єднана цільова група з компетентностей бібліотекарів на підтримку електронних досліджень і наукових комунікацій (червень 2016 р.) запропонувала для впровадження в діяльність наукових бібліотек два документи. Це профіль компетентностей бібліотекарів з наукової комунікації та відкритого доступу [4] та профіль компетентностей бібліотекарів в управлінні даними досліджень [6].

Так, у першому документі підкреслюється, що «участь бібліотек у сфері наукової комунікації та відкритого доступу, як правило, належить до одного з чотирьох напрямів: послуги з наукового видавництва; послуги

репозитарію відкритого доступу; консультації з питань авторського права та відкритого доступу; оцінювання наукових ресурсів» [4, с. 2].

Нові ролі бібліотекарів, що працюють у даній сфері, вимагають певного рівня знань, компетентностей і навичок. Зокрема, бібліотекарі повинні мати широке бачення і розуміння видавничих моделей, як традиційних (комерційних, суспільних), так і відкритого доступу, питань інтелектуальної власності, а також економічних аспектів наукового видавничого процесу [4, с. 3]. В документі запропоновано назви посад: бібліотекар з наукової комунікації, бібліотекар з комплектування електронних ресурсів, бібліотекар з метаданих та наукового видавництва, бібліотекар інституційного репозитарію, бібліотекар з наукових досліджень, бібліотекар з оцінювання наукових ресурсів, бібліотекар з наукової комунікації та інші.

Другий документ – «Профіль компетентностей бібліотекарів в управлінні даними досліджень» розглядає діяльність бібліотек в цій сфері як поділ на три основні категорії: «забезпечення доступу до даних; підтримка дослідників і студентів в управлінні своїми даними; та управління колекціями даних» [6, с. 2]. Такі ролі бібліотек теж відзначаються певними вимогами до кваліфікації бібліотекарів.

У більшості випадків від бібліотекарів буде потрібним певний рівень предметних знань для підтримки управління даними досліджень, в тому числі, щонайменш, базове розуміння характеру галузі, її норм і стандартів [6, с. 3]. У Списку запропонованих назв посад – бібліотекар даних (досліджень), координатор із управління даними досліджень, керівник служби даних досліджень, адміністратор репозитарію даних та інші.

Звернення бібліотечно-інформаційних фахівців України до досвіду зарубіжних колег у сфері формування компетентностей університетських бібліотекарів дозволить оцінити глибину, масштабність і багатозначність трансформаційних процесів у бібліотеках сфери вищої освіти та сконцентруватись на аналогічних процесах в українських реаліях. Університетські бібліотеки, відповідаючи на виклики часу в галузі науково-освітньої сфери, переходять до стану все більшої доступності, інтерактивності та відкритості. А ми з вами є активними конструкторами, архітекторами, учасниками формування нової інтеграційної комунікаційної моделі діяльності університетських бібліотек [1].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Колесникова Т. О. Комунікаційні моделі діяльності бібліотек ВНЗ в умовах інформатизації: авт. дис. к. н. с. к.: 27.00.03 / Т. О. Колесникова ; Харківська держ. акад. культури. – Харків : 2012. – 22 с. – <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/1849>.
2. Колесникова Т. О. Стратегія розвитку бібліотек вищих шкіл України на 2013-2015 рр.: бачення професіонала / Т. О. Колесникова // Вісник Львівського університету. Серія: «Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології». – 2014. – Вип. 8. – С. 142-148. – <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/1915/>.

3. Колесникова Т. О. Стратегії та завдання реалізації комунікаційних моделей діяльності бібліотек вищої школи / Т. О. Колесникова // Вісн. Кн. палати. – 2011. – № 5. – С. 23-29. – <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/819>.
4. Calarco P. Профіль компетентностей бібліотекарів з наукової комунікації та відкритого доступу = Librarians' Competencies Profile for Scholarly Communication and Open Access / P. Calarco, K. Shearer, B. Schmidt, D. Tate; [transl. T. Zhestkova, O. Bruj] // Librarians' Competencies for E-research and Scholarly Communication. – 2016. – June. – P. 1–6. – http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/17103/1/Zhestkova_Bruy_Librarian_Compentent.pdf.
5. Competencies for Information Professionals : Approved 13 April 2016 by the Board of Directors of the Special Libraries Association. – URL <http://www.sla.org/about-sla/competencies>.
6. Schmidt B. Профіль компетентностей бібліотекарів в управлінні даними досліджень = Librarians' Competencies Profile for Research Data Management / B. Schmidt, K. Shearer ; [transl. Ye. Portseva, T. Kolesnykova] // Joint Task Force on Librarians' Competencies in Support of E-Research and Scholarly Communication. – 2016. – June. – P. 1-7. – <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8788/1/Schmidt.pdf>.
7. Standards for Distance Learning Library Services. Approved July 2008. Revised June 2016. – <http://www.ala.org/acrl/standards/guidelinesdistancelearning#library>.

УДК 021.4

ВИСТАВКОВА РОБОТА У ВІДДІЛІ ОБСЛУГОВУВАННЯ НАУКОВОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

Н.П. Кравчук

Національний університет «Львівська політехніка»
Науково-технічна бібліотека

Розглянуто досвід виставкової роботи, як один із напрямків діяльності відділу обслуговування науковою літературою Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка». Проаналізовано основні види виставок, розкрито специфіку їх створення.

Рассмотрен опыт работы по организации книжных выставок, как одно из направлений деятельности отдела обслуживания научной литературой Научно-технической библиотеки Национального университета «Львовская политехника». Проанализированы основные виды выставок, раскрыта специфика их создания.

Let's take the exhibition's experience as one of the services to provide with scientific literature which is managed by Scientific library of Lviv Polytechnical National University. The exhibition's main types were analyzed and the specifics of their creation were disclosed.

Ключові слова: книжкова виставка, тематична виставка, персональна виставка, віртуальна виставка, соціокультурна робота, пошук документів.

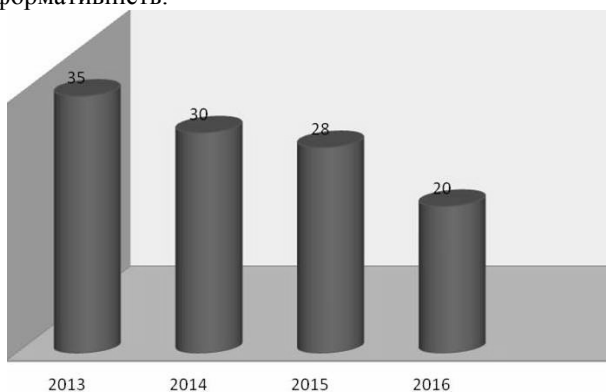
Ключевые слова: книжная выставка, тематическая выставка, персональная выставка, виртуальная выставка, социокультурная работа, поиск документов.

Keywords: exhibition, sociocultural work, documents searching.

У сучасному інформаційному середовищі традиційні форми обслуговування користувачів переживають епоху змін та модернізації. Не виняток і виставкова робота бібліотек. «У виставковій діяльності нашої бібліотеки давно склалися певні традиції, обумовлені місією бібліотеки – зберігати, пропагувати, розкривати та рекламувати свій фонд» [1].

У пропонованій статті розглядаються традиційні та інноваційні аспекти у виставковій роботі – як одного із напрямів роботи відділу обслуговування науковою літературою.

Незважаючи на те, що зацікавленість користувачів у тематичних книжкових виставках в останній час помітно зменшилася, ми прийняли рішення не відмовлятися від цієї форми виставкової роботи, а покращити їх якість та інформативність.

Діаграма. Кількість запланованих виставок

Нещодавно була сформована електронна картотека «Виставки бібліотеки», яка містить бібліографічні відомості про всі документи, що експонувалися на традиційних книжкових виставках. Для цього користувачу потрібно скористатися електронним каталогом бібліотеки, де у класифікаторі «Архів виставок бібліотеки», знаходиться інформація про всі підготовлені персональні та тематичні виставки. У 2015 році в архів внесено 971 документ, з січня по серпень 2016 року – 283 документа.

При формуванні планів виставкової роботи на рік, ми враховуємо навчальні програми та тематику дисциплін, які вивчаються в університеті. Це позитивно впливає на підвищення актуальності та популяризації тематичних виставок.

Окрім цього, Науково-технічна бібліотека здійснює підготовку виставкових експозицій до наукових конференцій і симпозіумів, які проходять в Національному університеті «Львівська політехніка», чим сприяє розвитку книжкових пам'яток.

Так, на Міжнародну конференцію «Креативний урбанізм», яка проходила в кінці травня 2013 року у Національному Університеті «Львівська політехніка», відділ підготував виставку «Кафедри «Містобудування» – 100 років». На ній були представлені праці вчених кафедр з моменту її заснування до сьогоднішнього дня. Перлиною виставки стали видання початку ХХ ст. відомих вчених Політехнічної школи – Drexlera I., Bratko E, Klingera M. та інші цікаві документи з розвитку містобудування і становлення архітектурної школи в Україні. Експозиція отримала високу оцінку учасників конференції, серед яких були фахівці з Польщі, Німеччини та Австрії. Гості з зацікавленістю переглянули рідкісні та цінні видання з фондів нашої бібліотеки.

У 2015 році відділ підготував комплексний захід «Архітектура. НТБ презентує свої фонди», метою якого було вивчення потреб сучасного користувача бібліотеки вищого навчального закладу. У межах заходу було проведено опитування студентів-архітекторів 4-5 курсів та підготовлена тематична виставка з архітектури [3]. Експозиція дала можливість максимально розкрити фонди книгозбірні з цієї галузі, продемонструвати окремі рідкісні та цінні документи, а також сучасні видання з архітектури.

Фото 1. Експонати тематичної виставки.

Фото 2. Флаер, підготовлений до фестивалю.

Відділ також приймає активну участь у соціально-культурній роботі книгозбірні. Перший досвід такої роботи ми отримали цього року, коли наша бібліотека долучилася до проведення наукових фестивалів, які вдруге святкувала «Львівська політехніка». Ми відкрили свої двері для незвичної наукової бібліотеки аудиторії – школярів. Для створення дружньої атмосфери працівниками бібліотеки був розроблений маршрут подорожі «Бібліотрамаєм», який проходив пізнавальними зупинками «Формуляр», «Пошукова», «Острів скарбів», «Бібліотечне депо». Така подорож ознайомила школярів із світом бібліотеки зсередини. А підготовлена виставка розкрила історію Львівського трамваю, презентувала видання кінця ХІХ ст. початку

XX ст., у яких відображена історія виникнення та розвитку трамвайного руху у Львові. Перлиною виставки стало видання німецького інженера-електрика Отто Мультигаупта «Сучасна електрифікація. Атлас моделей». Відвідувачі з захопленням роздивлялися рухомі деталі моделей трамваїв, представленні у виданні.

Фото 3. Виставка, присвячена історії львівського трамваю.

Для популяризації технічної книги, на заході також була презентована виставка «Книжкове асорті», на якій експонувалися старовинні та

Фото 4. Виставка «Книжкове асорті».

найсучасніші видання, видання різні за форматом, оформленням та різними мовами світу.

Останнім часом бібліотека розпочала активну участь у заходах, які організовуються у місті.

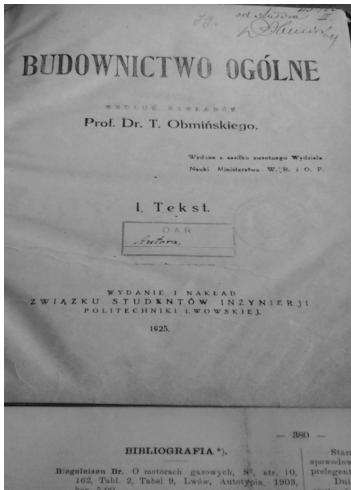

Фото 5. Фрагмент виставки, присвяченої Тадеушу Обмінському.

В пошуках документів (світлин) з особистого архіву вчених звертаємося

Фото 6. Виставка до 70-річчя Бобало Ю. Я. до архівних документів. Прикладом таких виставок можуть бути виставки присвячені Бобало Ю.Я., Рашкевичу Ю.М., Максимовичу М.Г.

Зокрема, на прохання туристичної фірми «Відвідай», в травні цього року була підготовлена виставка, присвячена видатному архітектору – Тадеушу Обмінському, за проектом якого у 1929-1932 рр. збудовано приміщення нашої книгозбірні. Від 2013 року, відділ працює над підготовкою тематичних виставок, присвячених видатним вченим «Львівської політехніки». Ми постійно змінюємо, вдосконалюємо форму представлення виставок – робимо їх більш ілюстративними, інформаційними.

Так, якщо це сучасні вчені, ведемо пошук документів, які стосуються не тільки наукової діяльності вченого, але і висвітлюють його участь в громадському житті.

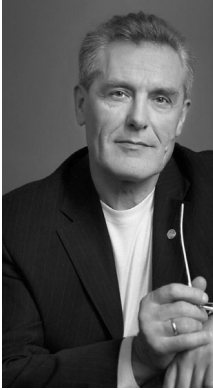

Фото 7, 8, 9. Фрагмент виставки.

Підготовка до виставок відомих вчених Політехнічної школи ІХХ ст., ХХ ст., передбачає велику пошукову роботу, яка ведеться у кількох напрямках:

- пошук потрібних документів у друкованих каталогах книгозбірні. Варто відзначити, що карткові каталоги (алфавітний та систематичний) у бібліотеці почали створювати лише у 1944 році, тому вся інформація, яка відображає фонд бібліотеки починаючи з 1844 року зберігається у друкованих каталогах (Т. 1 – 1894 р., Т. 2 – 1898 р., Т. 3 – 1909 р., Т. 4 – 1928 р., Т. 5 – 1934 р.) та Авторському покажчику. Покажчик містить інформацію про частину фонду, що надходив до бібліотеки у 1933-1940 рр., але відсутній в інформаційно-довідковій базі бібліотеки та дані з друкованих каталогів;
- пошук інформації у періодичних виданнях «Czasopismo Techniczne», «Dźwignia», «Życie Techniczne», «Program Szkoły Politechnicznej», які зберігаються у фонді нашої книгозбірні;
- пошук оцифрованих документів у бібліотеках світу та мережі Інтернет.

Прикладом такої роботи можуть стати виставки, присвячені Медведському Ю. (першому українцю, який став ректором Політехнічної школи) та Нементовському С. (видатному вченому хіміку).

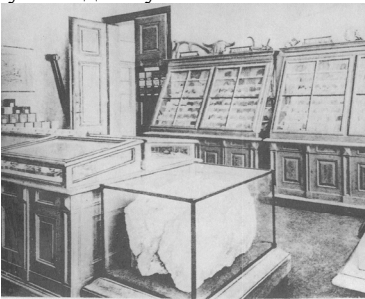

Фото 10. Виставка до 170-річчя Юліана Медведського.

Фото 11. Портрет Юліана Медведського.

Виставка, присвячена Ю. Медведському, привернула увагу журналістів телеканалу ZIK, які відзняли репортаж, присвячений видатному вченому та педагогу.

Muzeum Mineralogii i Geologii, stan z roku 1894

Фото 12. Фрагмент виставки.

Фото 13. Фрагмент виставки.

Поряд з традиційними книжковими виставками, які ми розглянули, формат виставкової роботи відділу все більше переміщається у віртуальне середовище. Це дозволяє користувачам зекономити час, акцентувати увагу на найцікавіших документах, позбавляє потреби безпосередньо переглядати первинний матеріал. Сформовані віртуальні виставки мають необмежений термін експонування, доступу, дистанційного перегляду в мережі Інтернет. Для більшого зацікавлення своїх користувачів відділ експериментує у формах подачі віртуального матеріалу, зокрема почали створювати віртуальні виставки у форматі PDF.

Фото 14. Фрагмент виставки.

Цей формат дозволяє оптимально зберегти та відобразити електронний варіант текстових документів, приєднати мультимедійні та гіпертекстові елементи, використати візуальні ефекти. В цьому форматі була підготовлена виставка присвячена 80-річчю будови НТБ «Скарбниця технічної літератури» та виставка «Кислюк Віталій Степанович», присвячена видатному вченому в галузі селенодезії й астрономії, випускнику Львівської політехніки та серія ювілейних виставок [2], присвячених 70-річчю кафедр АК (архітектурних конструкцій), ГС (гідравліки та сантехніки), ІМ (іноземних мов), КСА (комп'ютерних систем автоматики).

Основною метою цих виставок було показати трансформацію матеріальної та наукової бази кафедр протягом тих років. Саме тому, пошук інформації охопив такі етапи:

- вивчення історії заснування кафедр;
- пошук документів у відкритих архівах Львівської політехніки (фото, автобіографічні дані);
- пошук наукових праць професорсько-викладацького складу кафедр;
- пошук документів в мережі Інтернет;
- сканування знайдених документів;
- вивчення сучасних напрямків роботи кафедр;
- інтерв'ю з викладачами та співробітниками кафедр;
- використання графічних зображень (фото);
- оформлення виставок.

Варто відзначити, що виставка, присвячена 70-річчю кафедри КСА (Інститут комп'ютерних технологій, автоматики та метрології, кафедра комп'ютерних систем автоматики) отримала диплом III ступеня у межах конкурсу віртуальних виставок у бібліотеках, організованому Дистанційною Академією В.Г. «Основа» і Харківською науковою бібліотекою ім. В.Г. Короленка.

Отриманий досвід у підготовці віртуальних виставок допоміг нам при створенні віртуальної виставки, присвяченої Тадеушу Обмінському. Як вже зазначалося, наша бібліотека має безпосереднє відношення до цієї постаті, отже ми вирішили доповнити тематичну виставку новими документами, ілюстративним матеріалом, авторським фото, і перетворити її у віртуальну. Виставка була зроблена у новому для нас форматі – Google-презентація.

Інформаційну підтримку виставок забезпечують рекламні повідомлення на сайті бібліотеки та у соцмережах. Крім того, працівники відділу здійснюють індивідуальні розсилки з інформацією про тематику підготовлених виставок на кафедри.

Отже, вдале поєднання традиційних та інтерактивних форм виставкової роботи, участь у соціокультурній роботі сприяють формуванню відкритого іміджу бібліотеки та збільшення ступеня довіри у взаємовідносинах з користувачами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Исакова О. Н. Практика выставочной работы: патенты и «царские привилегии» / О. Н. Исакова // Научные и технические библиотеки. – 2016. – № 4. – С. 25–28.
2. Кравчук Н. П. Нові форми і методи інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів у бібліотеці університету [Електронний ресурс] / Н. П. Кравчук // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали шостої міжнар. наук.-практ. конф., 10-15 верес. 2015 р., Львів / Нац. ун-т «Львів. Політехніка». – Текст. дані (16,1 Мб). – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2015. – С. 203 – 207. – 1 CD-ROM.
3. Лис Н. В. Сучасний образ бібліотеки як вимога часу [Електронний ресурс] / Н. В. Лис // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали шостої міжнар. наук.-практ. конф., 10-15 верес. 2015 р., Львів / Нац. ун-т «Львів. Політехніка». – Текст. дані (16,1 Мб). – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2015. – С. 212 – 217. – 1 CD-ROM.

УДК 37.091.27 : 023.5

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК БІБЛІОТЕЧНОГО ПЕРСОНАЛУ: СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ І ПРАКТИЧНА ДІЯ

Н. М. Кравчук

**Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова
Наукова бібліотека**

Представлені форми і методи методичної роботи у бібліотеці та підвищення кваліфікації працівників. Розглядаються кадрові проблеми і пошук їх вирішення.

Представлены формы и методы методической работы в библиотеке и повышение квалификации работников. Рассматриваются кадровые проблемы и поиск их решения.

The forms and methods of methodical work in the library and the advanced training of workers are presented. The staff problems and their solutions are considered.

Ключові слова: бібліотека університету, кадри, методична робота, підвищення кваліфікації, бібліотечні конкурси

Ключевые слова: библиотека университета, кадры, методическая работа, повышение квалификации, библиотечные конкурсы

Key words: university library, personnel (staff), methodical work, advanced training, library contests

Інформаційний розвиток суспільства зумовив зростання професійних вимог до бібліотечних працівників. Сучасний бібліотекар – це не тільки знавець літературної і наукової видавничої продукції та читацьких потреб. Це також спеціаліст в області цифрових технологій, навігатор в електронних ресурсах, видавець, редактор, менеджер, маркетолог, педагог, психолог...

Професійні знання, отримані у ВНЗ, дуже швидко застарівають, особливо під впливом процесу інформатизації. Їх оновленню сприяє систематичне підвищення кваліфікації та перепідготовка кадрів, направлені на формування знань та вмінь, виявлення творчої активності, підвищення мотивації, особистісне утвердження в професійній діяльності, кар'єрний ріст, самореалізацію тощо.

Престиж бібліотеки і бібліотечної професії в певній мірі залежить від рівня професійної майстерності співробітників. А рівень професіоналізму не залежить від кількості проведених у бібліотеці років: кваліфікація співробітника від стажу роботи не завжди зростає, та й досвід може бути різним. Не можна вважати кожного співробітника, що має диплом бібліотекаря, професіоналом. Як ви мабуть помітили, у будь-якому колективі серед працівників є професіонали, які не мають бібліотечної освіти і дипломовані фахівці-бібліотекарі, які так і не стали професіоналами. Причини такої ситуації різні.

Бібліотека ВНМУ намагається різними формами і методами сприяти підвищенню професіоналізму своїх працівників та, на правах методичного центру бібліотек ВНЗ м. Вінниці, своїх колег.

Насамперед, фаховий рівень удосконалюється на загальнодержавному та міжбібліотечному рівнях – це всеукраїнські конференції методичних центрів, навчання у Вінницькому обласному навчально-методичному центрі галузі культури, мистецтв і туризму, який є філією НАКККіМ, навчання за програмами УБА («Бібліоміст», «Сучасний бібліотекар – 2», літня та зимова школи молодих бібліотекарів), періодичні відвідування занять університету культури «Книга і суспільство», який діє при Вінницькій обласній науковій бібліотеці ім. К.А. Тімірязєва та ін. Ефективною складовою самовдосконалення і досягнення професіоналізму бібліотечних працівників є різні форми дистанційної освіти, зокрема Інтернет-конференції (які набувають поширення в Науковій бібліотеці Харківського національного медичного університету) та вебінари (зокрема, «Електронна бібліографія», організована Харківською державною науковою бібліотекою імені В.Г. Короленка). Проте дистанційна форма роботи не надто поширена серед бібліотечної спільноти, хоча є ефективною.

Бібліотека ВНМУ проводить різноманітні заняття для працівників. Певний час була потреба в організації міжвузівської «Школи молодого бібліотекаря», робота якої була спрямована на конкретну категорію працівників і передбачала оволодіння загальною специфікою бібліотечної роботи. На зміну їй прийшла міжвузівська «Школа професійної майстерності» з інноваційними формами і методами роботи, удосконаленням практичних вмінь і навиків. З часом виникла потреба у заходах, розрахованих на вузькі бібліотечні процеси (створення інституційного репозитарію; проведення інвентаризації в автоматизованому режимі; аналітико-синтетична обробка ресурсів локального та віддаленого доступів; правове поле бібліотеки та ін.). Незамінною формою роботи в цьому напрямку став експрес-університет.

Для керівників бібліотек метод-об'єднання діє секція керівного складу «Лідер», результати роботи якої позитивні. Розглядаються питання переважно управлінського і організаційного характеру: «Методика підготовки виступів на вчену раду ВНЗ», «Методи і стиль керівництва: проблеми та шляхи їх вирішення», «Номенклатура справ у бібліотеці», «Вміння бути публічним: майстерність чи талант?», «Організація управління сучасною бібліотекою ВНЗ» та ін. Ця форма роботи переросла у своєрідний «професійний діалог».

Завдяки участі у програмі «Бібліоміст» фіналістка проекту «Сучасний бібліотекар – 2» набуті знання і вміння передає на щотижневих групових майстер-класах «Крокуємо в сучасність», які проводяться в кожній бібліотеці метод-об'єднання. Перший етап включав 16 тем (професійні облікові записи, розширений пошук Google, моніторинг та оцінка, бібліотечний блогінг та ін.). Заручившись схвальними відгуками тих, хто навчався і дирекції, розпочато 2-й етап, який включає теми: програмне забезпечення; цифрова розповідь; жанри бібліотечної журналістики; комунікація всередині груп (взаємодія в колективі) та ін. З найбільш цікавими темами працівниця виходила також на всеукраїнський рівень. Зокрема, курс навчання провела у Регіональному тренінговому центрі на базі Львівської обласної наукової бібліотеки.

В процесі навчання широко використовуються інтерактивні методи, які передбачають дискусійні форми занять: «круглі столи», ділові, імітаційні та ситуаційні ігри, тренінги, «мозгові атаки». У цьому напрямку роботи відбувається перетворення традиційної пасивної форми (один говорить – всі слухають) в активну. Учасники навчаються вільно спілкуватися один з одним, бути активними, пропонувати до розгляду будь-які професійні проблеми, особисті альтернативні рішення. Тож з працівниками бібліотеки проводяться психологічні тренінги, які дають можливість подивитися на себе зі сторони і допомагають вирішувати складні ситуації в роботі, виховують вміння не тільки слухати, але й думати. Таким чином досягаються 2 мети: тренується увага і виховується критичне мислення.

Працівники бібліотек все гостріше відчувають потребу у володінні іноземною мовою, до того ж в Україні проголошено Рік англійської мови. Бібліотекар – за фахом педагог іноземної мови – двічі на тиждень проводить заняття з вивчення мови. Наразі створено 2 групи: працівники біблі-

отеки ВНМУ та працівники бібліотек метод-об'єднання. Як показали практика, результативність такої роботи можлива.

Методична робота бібліотеки та підвищення фахового рівня працівників поєднуються з видавничою діяльністю. Вся корисна і цінна інформація знаходить своє відображення в інформаційних листах, рекомендаціях, виданнях серії «На допомогу бібліотечному фахівцю», представляється на сайті бібліотеки у розділі «Бібліотечному фахівцю» і Facebook. Аспекти грамотної роботи в соцмережах розглядалися в методичних рекомендаціях «Соціальні мережі в роботі бібліотеки». При підготовці видання «Етико-моральний аспект культури бібліотечного обслуговування» були використані результати анкетування серед працівників бібліотеки «Психологічний клімат в колективі» та онлайн-анкетування «Етико-моральний аспект роботи бібліотекаря». В основу видання «Форми і методи роботи з читачами: як привернути увагу до бібліотеки» покладені результати обмінного досвіду працівників під час відвідувань бібліотек. Із власного досвіду роботи підготовлені методичні рекомендації «Автоматизована книговидача в науковій бібліотеці ВНМУ» та ін.

Набувають популярності дайджести. Проаналізувавши інтерес студентства до щомісячного «Дайджеста грантових можливостей для молоді», бібліотека розпочала для бібліотекарів видання дайджесту «Сучасні орієнтири університетських бібліотек». Наразі він охоплює лише досвід роботи бібліотек Вінницького метод-об'єднання, а в подальшому планується розширити інформаційний спектр даного видання.

Виявленню талановитих співробітників, реалізації творчого потенціалу працівників, розвитку їх ініціативи в роботі сприяє участь у конкурсах. Це спосіб перевірити власні сили, проявити себе. Крім того, в процесі підготовки згуртовуються колективи, що дуже важливо для формування корпоративної культури.

Бібліотека активно використовує таку форму роботи на внутрішньо-бібліотечному рівні:

- конкурс «Краща електронна виставка» медичної та літературно-мистецької тематики. Оцінювали роботи всі члени колективу та склад журі.
- конкурс емблеми метод-об'єднання бібліотек ВНЗ м. Вінниці.
- конкурс емблеми бібліотеки ВНМУ ім. М.І. Пирогова.
- конкурс на краще оформлення новорічних куточків у бібліотеці, щоб створити читачам і собі новорічний настрій та святкову атмосферу.

Бібліотека активно долучається до участі у конкурсах на Всеукраїнському та обласному бібліотечному рівнях:

- конкурс девізів (УБА, 2015 р.). Бібліотека запропонувала 5 девізів. І хоча призового місця не зайняла, працівники проявили інтерес і задоволення від створення слоганів.
- конкурс літературних творів «Бібліотека(р) – це звучить гордо!» (ННМБУ, 2015 р.). Отримали перемогу в номінації «Прозові твори».
- «Світло провінції 2015» (ВОУНБ ім. К.А. Тімірязєва, 2015 р.). В номінації «Ми змінюємося! Бібліотека – зона впровадження інформаційних технологій» за жартівливий відеоролик «Як пройти в бібліотеку?» колек-

тив бібліотеки був нагороджений сертифікатом переможця обласного конкурсу.

– фотоконкурс «Я – молодий, сучасний бібліотекар» (УБА, 2015 р.). За результатами голосування фото учасниці визнане серед кращих і надруковане в календарі «Молоді бібліотекарі України – 2016» і на обкладинці журналу «Шкільна бібліотека» №1, 2016 р.

– конкурс професійної майстерності молодих бібліотечних працівників «Молодіжне дефіле» (ВОУНБ ім. К.А. Тімірязєва, 2016 р.) включав есе «Бібліотека і читач», відеоролик «Я і моя Бібліотека», рекомендаційне бібліографічне видання «Життя у книзі – книга у житті» та буктрейлер на нього. За представлений комплекс цих робіт працівниця бібліотеки стала переможцем конкурсу.

– конкурс рекомендаційних бібліографічних видань «Читацькі студії» (ВОУНБ ім. К.А. Тімірязєва, 2016 р.). Показчик «Літературно-медична парадигма: вивчаємо медицину разом з письменниками» зацікавив студентів, викладачів університету при вивченні медицини.

– конкурс English Fest в бібліотеці (УБА, 2016 р.). Підготовлено відеоролик «Якщо ви володієте мовами, ви всюди вдома».

Тож система підвищення фахового рівня працівників спрямована, насамперед, на те, щоб бібліотека відповідала вимогам сьогодення.

А тепер запитання, відповіді, роздуми і рішення!

Можливо, у декого виникло питання: навіщо «розпорозуватися» на всі процеси бібліотечної роботи і опанувати всю її специфіку? Можливо все ж таки доцільніше і ефективніше бути висококваліфікованим спеціалістом одного напрямку, своєї ділянки роботи? У відповідь на таку думку я задам зустрічне питання: навіщо окулісти, стоматологи, гінекологи, фармакологи вивчають загальну анатомію, фізіологію, історію медицини, фармакологію? Тому що вони лікують хворого, а не хворий орган. Бібліотека – це велика система. Не можна добре працювати на своїй вузькій ділянці роботи, не знаючи того, як працює бібліотечний механізм в цілому, вся система бібліотек.

Виникають інші запитання: яких спеціалістів в галузі бібліотечної справи готують державні навчальні заклади? Звичайно, як вимагають кваліфікаційні характеристики – спеціалістів «відповідного напрямку підготовки». Але з якої спроби ми залучили до бібліотеки інженера? Правильно, кожний по-різному, але всі з великими потугами. А чому? А тому, що працівнику з технічною освітою необхідно вивчити всі бібліотечні процеси так досконало (як знають не всі фахівці «відповідного напрямку підготовки»), щоб зуміти перевести її в автоматизований режим. А за це – мізерна заробітна плата без дозволу на доплату.

Або ж, працівника зі знаннями англійської мови ми де шукали? Правильно, в педагогічному університеті на факультеті іноземних мов. Сьогорні цей педагог на порядок вище стоїть від деяких інших фахівців «відповідного напрямку підготовки». А при нагоді першим підпадає під скорочення. Який же є варіант вирішення даної проблеми? Знову правильно – здобути другу вищу освіту, тобто знову навчатися за власні кошти (а це

ой як недешево!), але це для нього не варіант. Давайте будемо реалістами: чи не легший шлях знайти роботу за своїм фахом. І що тоді? А тоді «плакав» наш престиж перед іноземними студентами.

Який же вихід? По-перше, навчальним закладам необхідно подбати про підготовку бібліотечних кадрів дійсно «відповідного напрямку підготовки», з широким діапазоном знань. По-друге, варто було б розширити вимоги до кваліфікаційних характеристик, яких сьогодні вимагає суспільство.

Ви сумніваєтеся, що це можливо? Це вже з якого боку дивитися і з яким замислом діяти...

УДК 02:[004.774.6 BLOG:316.772.4 БІБЛІОТЕЧНИЙ БЛОГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ

I.I. Макеєва

Дніпропетровський національний університет
Наукова бібліотека

У статті розглядаються бібліотечні блоги, як нові послуги, які з'являються в результаті активного використання цифрових технологій і Інтернету.

В статтю розглядаються бібліотечні блоги, як нові послуги, які з'являються в результаті активного використання цифрових технологій і Інтернету.

In the article library blogs as the new services which have been appeared as a result of the active use of the digital technologies and the Internet are considered.

Ключові слова: бібліотечний блог, сфера блогів, соціальні мережі, віртуальна комунікація.

Ключевые слова: библиотечный блог, сфера блогов, социальные сети, виртуальная коммуникация.

Key words: library blog, sphere of blogs, social nets, virtual communication.

Бібліотека в сучасних умовах змушена переглядати свої пріоритети, змінювати соціальні функції. Впровадження комп'ютерних технологій, надання доступу до електронних носіїв, використання Інтернету призвело до певних змін в обслуговуванні користувачів.

Діяльність сучасних бібліотек ВНЗ спрямована на задоволення різнобічних інформаційних потреб своїх користувачів. Постійно з'являються нові інформаційні продукти та послуги, за допомогою яких виконуються завдання, поставлені користувачами перед бібліотекою. Інновації в них найчастіше стосуються створення та використання Інтернет-ресурсів, причому на якісно новому рівні, який отримав назву «Бібліотека 2.0».

Бібліотекарі докладають значних зусиль, щоб інформувати користувачів про ресурси, програми і послуги своєї бібліотеки. Новими можливостями для бібліотечних фахівців відкрились блоги, які в українському інформаційному просторі набули великої популярності.

Блог (англ. *blog*) скорочення від «веб лог» (англ. *web log*, «мережевий журнал чи щоденник подій») – це веб-сайт, наповнений текстами та му-

льтимедійною інформацією, де у зворотному хронологічному порядку публікуються короткі записи, які називають постами. [1]

За версією газети «Вашингтон профайл» (англ. Washington Profile), першим блогером вважають сторінку Тіма Бернса-Лі, де він, починаючи з 1992 р., публікував новини. Широке використання блогів розпочалося з 1996 р. [1]

Термін «веблог» був вперше вжитий програмістом Джорном Баргером 17 грудня 1997-го року. Так він назвав перелік посилань, автоматично згенерованих сайтом Robot Wisdom, що накопичував усі інтернет-сторінки, на які заходив Джорн. Таким чином, перший блог був своєрідним збірником посилань. [5]

Коротку форму терміну «блог» (**blog**) вперше вжив Пітер Мерхольц у квітні 1999 року. Він жартома у сайдбарі власного блогу Peterme.com «роз'єднав» термін Джорна Баргера «weblog» на два слова «we blog», що можна перекласти як «ми ведемо блог». [5]

Через дуже короткий період Еван Вільямс (один із засновників сервісу Blogger.com) використовував слово «блог» у двох значеннях – як іменник та дієслово. «To blog» – означало «вести блог». Саме Еван, до речі, вперше використав слово блогер (**logger**), маючи на увазі людину, яка є автором блога. Не дивно, що йому вдалося легко зареєструвати доволі рідкісний домен у зоні com – blogger.com. У серпні 1999 року Еван Вільямс заснував ІТ-компанію «Pyra Labs», головним продуктом якої і стала відома зараз платформа Blogger. Це була перша безкоштовна блогерська служба для створення та управління блогами. [5]

Надзвичайна популярність блогів зумовлена двома головними обставинами: по-перше, публікувати інформацію в Інтернеті за допомогою блогів досить легко; по-друге – це миттєва доступність опублікованої інформації в Інтернеті.

Бібліотечний блог для сучасної бібліотеки – це:

- майданчик для користувачів (читачів), залучених з соціальних мереж, більшість з яких лояльні саме до блогів, а не до офіційних бібліотечних сайтів;
- використання інструментів і методів комунікації в Інтернеті, які не є традиційними для сайтів бібліотек, але оптимально підходять під формат блогу бібліотеки;
- створення корпоративного ресурсу з достатньою кількістю тематичного контенту (який регулярно додається), оптимізованого під пошукові системи, що дозволяє постійно залучати цільову аудиторію та привертати її увагу до бібліотеки;
- побудова емоційного зв'язку з користувачем (читачем) завдяки особистісному аспекту інформації, яка публікується авторами блогів, про життя бібліотеки та бібліотечну справу;
- донесення до аудиторії офіційної позиції бібліотеки в неофіційному вигляді;
- тестування нових ідей [4].

Класифікувати бібліотечні блоги можна за наступними ознаками:

- 1) за типом бібліотек: шкільні, вузівські, публічні, наукові;
- 2) за належністю: авторські, офіційні блоги при бібліотеках;
- 3) за стилем оформлення: текстові, фот облоги, відеоблоги.

Візитною карткою бібліотеки в Інтернеті є сайт. Блог може стати доповненням до сайту, створити і вести його можуть самі бібліотекарі, навіть не дуже «продвинуті». Для невеликої бібліотеки блог може слугувати заміною сайту. На відміну від сайту, блогів може бути декілька, головне – визначити навіщо їх створювати і для кого. Можливо, це буде тематичний блог, чи блог-проект, чи щось інше. [3]

Книгозбірні можуть використовувати блоги для досягнення багатьох цілей. Найбільш очевидне їх застосування – поширення бібліотечних новин, які необхідно постійно оновлювати, витрачаючи на це мінімум часу й зусиль. Для бібліотекарів блог дає зовсім нові можливості організації професійного та особистого простору. [2]

Блог може стати джерелом інформації про різні бібліотечні події й програми. Він допоможе винести ці відомості за межі сайту своєї бібліотеки. Нові повідомлення з блогів передаються за допомогою технології RSS (Really Simple Syndication), яка дає користувачеві можливість отримати інформацію про оновлення на різних Інтернет-ресурсах, зокрема блогах, у вигляді короткого опису. Сформувавши стрічку RSS, користувач може отримати потік оперативної інформації з усіх тем, що його цікавлять, таким чином, бути в курсі нових повідомлень. [2]

Блог повинен бути ефективним інструментом для завоювання Інтернет-аудиторії, що складається з користувачів покоління next, для якого одержання інформації й спілкування в мережі стало невід’ємною частиною соціального життя. Блог є звичним для них засобом спілкування, адже юні користувачі в переносному значенні «живуть у мережі». Учасники блогів можуть легко відвідати електронні бібліотеки, сайти з рекомендаційною бібліографією, прочитати новини у бібліотеках, залишити свій коментар до певної теми або прочитати думку інших. [2]

Одні бібліотечні блоги ведуться для читачів, інші – для бібліотекарів. Іноді, через недостатню обізнаність у призначенні блогів, або через невизначену мету, бібліотекарям не вдається визначити свою аудиторію, і блог перетворюється на дошку оголошень та повідомлень. Якщо бібліотекар зможе чітко визначити завдання, проблематику і аудиторію, його блог матиме постійних відвідувачів та шанувальників.

Серед читачів бібліотечних блогів найбільшу частку становлять бібліотекарі, які обговорюють фахові питання. Також блог стане корисним для учнів і молодших, і старших класів (залежно від тематики блогу). Частенько заглядають і вчителі в пошуках нових ідей. А іноді бібліотечний блог може стати цікавим для простих відвідувачів, які, випадково завітавши на вашу сторінку, знайдуть для себе корисну тему. Читачі можуть виражати свою думку, дискутувати, погоджуватись з думками інших учасників, а також знайти однодумців, нових друзів – безліч можливостей дає блог своїм читачам.

Блогерська діяльність українських бібліотекарів розвивається. Незважаючи на те, що американська мережа в числі бібліотечних блогів залишаються попереду, все ж таки в Україні створені та успішно функціонують авторитетні ресурси, серед них ті, що підтримує Українська бібліотечна асоціація (<http://libinnovate.wordpress.com>). Цікавими та оригінальни-

ми за контентом є блоги обласних універсальних наукових бібліотек, центральних книгозбірень, які присвячені бібліотечній тематиці та технологіям. Їх авторами є досвідчені спеціалісти або бібліотечні спільноти.[4]

Точна інформація стосовно кількості бібліотечних блогів в Україні на разі відсутня. За даними порталу «Бібліоміст», на сьогоднішній день налічується майже 200 блогів, блог «Миры библиотек» наводить перелік із 52 бібліотечних блогів з України, які частково, або повністю ведуться російською мовою та 250 україномовних бібліотечних блогів.[5]

Серед виявлених нами на кінець серпня 2016 р. бібліотечних блогів України є як авторські («Могилянська бібліотекарка», «Пан бібліотекар», «Бібліотечний гопак» та ін.), так і корпоративні (блоги бібліотек, їхніх об'єднань, відділів – «Блог Кіровоградської ОУНБ», «Юношеские библиотеки Украины» та ін.). Треба сказати, що в коментарях до одного з постів у блозі «Пан бібліотекар» обговорювалося питання, які блоги можна вважати бібліотечними, чи є авторський блог бібліотекаря бібліотечним блогом, чи таким є лише корпоративний.

Авторський блог «Могилянська Бібліотекарка» <http://kmalibrary.blogspot.com/> – висвітлює цікавинки зі світу бібліотек та бібліотечних технологій, ресурсів, сервісів, ідей (автор Тетяна Ярошенко, директор наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» (на той час). [6]

Завдяки блогам через коментарі бібліотекарі мали б можливість зворотного зв'язку з читачами, однак, як показує дослідження, обидві сторони не прагнуть її використовувати. Зважаючи на це, можна було б погодитися з думкою одного з коментаторів до згаданого повідомлення у блозі «Пан бібліотекар», що «блоги бібліотек як спроба залучення користувачів-прихильників (бодай віртуальних) неефективні», проте приклад блогу «Библиотека города N» показує протилежне. Він постійно оновлюється, пости коментуються дітьми та їхніми батьками, бібліотекарі оперативно відповідають на коментарі. [4]

Підсумовуючи, зазначимо – не дивлячись на те, що блог як інструмент інтернет-комунікації читача і бібліотеки, почав використовуватися бібліотеками порівняно недавно, бібліотеки отримали можливість оперативно інформувати своїх читачів про події в бібліотеках, просувати свої інформаційні продукти й послуги. Таким чином можна прогнозувати, що бібліотечні блоги збережуть за собою роль простого і дешевого засобу доставки контенту, що дасть змогу отримувати користувачеві оперативну інформацію з питань, які його цікавлять, та нових подій у житті бібліотек.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Блог. – Режим доступу: <http://www.laset.info/partners.php> (дата звернення: 30.08.2016). – Назва з екрана.
2. Ефимова К. Блог как инструмент библиотечного маркетинга: зачем и как использовать блоги для продвижения библиотечных сервис [Электронный ресурс] / К. Ефремова // Образование Урала [сайт]. – Режим доступа: <http://uraledu.ru/node/26597> (17.08.2016). – Загл. с экрана.

3. Волян Н. П. Технології Веб 2.0 у бібліотечній діяльності : метод. матеріали / Н. П. Волян ; ред. : Л. Г. Сахнюк ; відп. за вип. В. П. Ярошук ; Рівнен. держ. обл. б-ка. – Рівне, 2011. – 28 с.
4. Трачук Л. Бібліотечний блог як прояв концепції «Бібліотека 2.0» / Л. Трачук // Вісн. Кн. палати. – 2012. – № 9. – С. 1–3.
5. Що таке блог? – Режим доступу: <http://blogoreader.org.ua/>
6. What-is-a-blog/ <http://www.laset.info/partners.php> (дата звернення : 30.08.2016). – Назва з екрана.
7. Ярошенко Т. О. Бібліотека, бібліотекарі та користувачі бібліотек в епоху Веб 2.0: виклики часу / Т. О. Ярошенко // Бібліотечна планета. – 2011. – № 1. – С. 17 – 22.

УДК 61 (093.3)

СОКРОВИЩНИЦА МЕДИЦИНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ. К 155-ЛЕТИЮ ХАРЬКОВСКОЙ НАУЧНОЙ МЕДИЦИНСКОЙ БИБЛИОТЕКИ

О.И. Микулина

Коммунальное учреждение охраны здоровья
Харьковская научная медицинская библиотека

Коротко висвітлено історію становлення та розвитку КЗОЗ Харківської наукової медичної бібліотеки. Дана інформація про унікальний галузевий фондний комплекс ХНМБ. Відзначено краєзнавча діяльність бібліотеки по дослідженню та вивченню історії медицини, фармації та охорони здоров'я Харкова та області.

Кратко освещена история становления и развития КУОЗ Харьковской научной медицинской библиотеки. Дана информация об уникальном отраслевом фондовом комплексе ХНМБ. Отмечена краеведческая деятельность библиотеки по исследованию и изучению истории медицины, фармации и здравоохранения Харькова и области.

Briefly illuminated the history of formation and development Kuoza Kharkiv Scientific Medical Library. Information about the unique book fund HNMB. There was a local history library activities in the exploration and study of the history of medicine, pharmacy and health Kharkov region.

Ключові слова: Харків, наукова медична бібліотека, книжковий фонд, краєзнавча діяльність бібліотеки, медичне краєзнавство, охорона здоров'я, історія медицини.

Ключевые слова: Харьков, научная медицинская библиотека, книжный фонд, краеведческая деятельность библиотеки, медицинское краеведение, здравоохранение, история медицины.

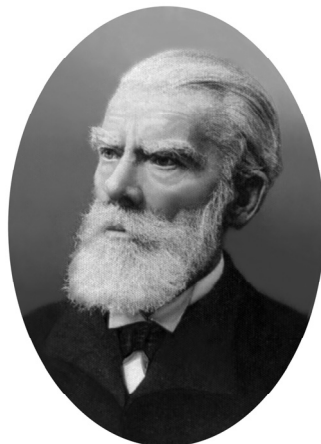
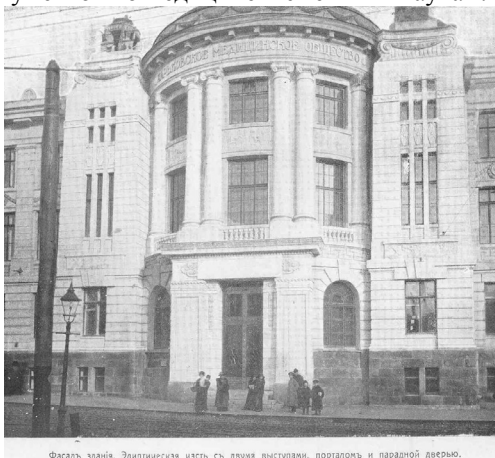
Key words: Kharkiv, Scientific Medical Library, book collection, local history activities of the library, local history medical, health, history of medicine.

«Большая часть человеческого знания во всех отраслях существует лишь на бумаге, в книгах, - этой бумажной памяти человечества. Поэтому лишь собрание книг, библиотека является единственной надёжной и не уничтожаемой памятью человеческого рода».

А. Шопенгауэр

В 2016 году исполняется 155 лет со дня основания Харьковской научной медицинской библиотеки.

За полутора вековой период Харьковская научная медицинская библиотека стала крупнейшим хранилищем медицинской литературы. На протяжении 155-ти лет формировался уникальный книжный фонд библиотеки, в настоящее время насчитывающий более миллиона экземпляров документов по медицине и смежным наукам.

В.Ф. Грубе

Начало созданию книжного фонда ХНМБ было положено Харьковским медицинским обществом.

По инициативе профессоров Императорского Харьковского университета Вильгельма Фёдоровича Грубе, Владислава Андреевича Франковского и Семёна Григорьевича Рындовского 28 известных учёных-медиков, которые создали в Харькове 7 больниц, Пастеровский институт, Бактериологический институт, Химико-микроскопический институт, первый в мире Женский медицинский институт и «Харьковский медицинский журнал», в 1861 году основали Харьковское медицинское общество (ХМО) [13]. 23 марта члены Общества утвердили его Устав. На заседании 9 июня 1861 года при выборе руководящего состава Общества был избран первый библиотекарь. Им стал врач Зарубин Иван Кондратьевич, совмещающий обязанности библиотекаря и казначея Общества. Этот день является днём начала организации медицинской библиотеки Общества [1, с.1].

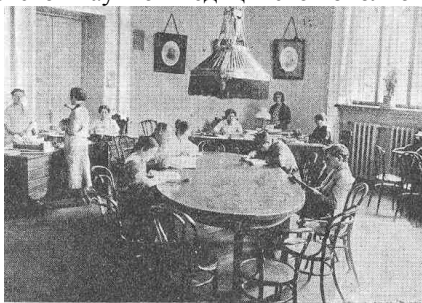
В Уставе Общества предусматривалось, что Медицинское общество ставит своей целью «... способствовать коллегияльным отношениям вра-

чей касательно изучения, усовершенствования и полезного применения всех отраслей медицины» [15, с.7].

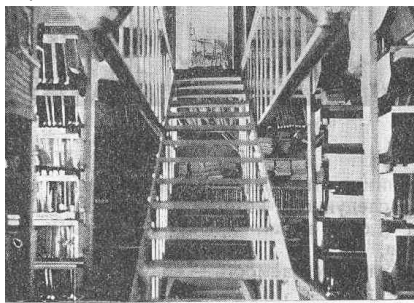
Общество уделяло большое внимание развитию библиотеки: уже в 1862 году расходы на библиотеку составили 40 % его бюджета [1, с.1]. И.К. Зарубин пополнял фонд библиотеки книгами, журналами, газетами, а также принимал пожертвования – книги от членов Общества. Свои книги библиотеке дарили известные учёные-медики, такие как Л.Л. Гиршман, Ф.И. Ланге, В.Я. Данилевский, В.А. Франковский, А.Х. Кузнецов, В.Ф. Грубе, М.И. Светухин, М.М. Трофимов, Г.Я. Остринин, П.А. Сергиевский, В.П. Крылов, В.Н. Шапов и многие другие [13]. Семьи многих известных харьковских медиков после смерти учёных передавали их личные библиотеки в фонд медицинской библиотеки. В 1874 году библиотекарь, врач Н.П. Кедров составил и издал первый каталог библиотеки «Опись книгам и журналам библиотеки Харьковского медицинского общества (1874-го года)» [14]. Опись была разделена на 4 раздела: руководства и монографии, журналы и газеты (отечественные и иностранные), протоколы и издания Медицинских обществ, диссертации. Каталог переиздавался каждые 5 лет.

«В 1895 году библиотека располагалась в доме по Скрыпницкому переулку, который приобрело Медицинское общество. Ранее дом принадлежал Обществу грамотности. В нём были зал для заседаний членов Медицинского общества и комната для библиотеки.» [4, с. 66].

К своему 50-летию в 1911 году фонд библиотеки достиг 18 820 изданий по медицине и смежным наукам. Выписывались все отечественные газеты и журналы, а также литература на немецком, французском и английском языках. В 1913 году библиотека расположилась в новом здании на ул. Пушкинской 14, построенном академиком архитектуры А.Н. Бекетовым к юбилею Медицинского общества на средства ХМО. Для библиотеки в новом здании А.И. Бекетовым было предусмотрено помещение с 4-этажным цельнометаллическим железобетонным книгохранилищем, читальным залом на 50 мест и кабинетом заведующего библиотекой [1, с. II]. В настоящее время в здании располагается ГУ «Институт микробиологии и иммунологии им. И.И. Мечникова», в хранилище, построенном А.И. Бекетовым для библиотеки ХМО, и в настоящее время хранится часть книжного фонда Харьковской научной медицинской библиотеки.

Читальный зал библиотеки

Книгохранилище библиотеки

На протяжении долгих лет библиотекарем библиотеки ХМО был офтальмолог П.П. Прокопенко – ученик известного харьковского профессора Леонарда Леопольдовича Гиршмана. Сын П.П. Прокопенко – Александр Петрович Прокопенко, тоже офтальмолог, поэт, впоследствии эмигрировавший во Францию, стал крёстным отцом правнучки Л.Л. Гиршмана – Виктории Комас-Гиршман, проживающей во Франции. В 2012 году Виктория посетила Харьковскую научную медицинскую библиотеку, где приняла участие в круглом столе, посвящённом памяти её знаменитого прадеда, она была безмерно рада тому обширному объёму информации, подготовленному библиотекой о её крёстном отце Александре Прокопенко, о Л.Л. Гиршмане и его учениках [10].

В 1929 году врач Л.А. Гельфанд опубликовал в печати ряд статей о необходимости организации в Украине сети специальных медицинских библиотек во главе с Украинской государственной научной медицинской библиотекой, которые будут обслуживать литературой не только свой город, а и широкую периферию, посылая книги читателям по почте, способствуя повышению квалификации врачей [1, с. II]. В результате продолжительных обсуждений о том, где должна находиться главная медицинская библиотека Республики, было решено организовать её на то время в столице Украины в городе Харькове.

Согласно приказу № 7 от 8 декабря 1929 года Народного Комиссариата здравоохранения Украины библиотека Харьковского медицинского общества преобразована в Украинскую государственную научную медицинскую библиотеку, став крупным республиканским научным и организационно-методическим центром медицинских библиотек, Л.А. Гельфанд назначен директором УГНМБ. Приказом были определены цели и задачи библиотеки: по комплектованию медицинской отечественной и зарубежной литературы, по обслуживанию читателей, институтов, медицинских учреждений Харькова, региона и всей Республики, задачи библиографической, краеведческой работы библиотеки, а также управления и координации библиотечной и библиографической работы институтов Наркомздрава и других медицинских учреждений Украины [5, с. 71].

В дальнейшем книжный фонд УГНМБ пополнялся благодаря дублетным фондам крупных библиотек других ведомств и организаций, планомерному комплектованию обязательного экземпляра отечественной литературы по медицине и смежным наукам, приобретению иностранной литературы. Вскоре библиотека организовала в Киеве, Одессе, в Донбассе и других областях свои филиалы, которые потом были реорганизованы в областные научно-медицинские библиотеки (ОМБ).

В 1930 году в библиотеке создана Центральная научная книжная база Народного комиссариата здравоохранения Украины, затем Областной филиал УГНМБ, в 1931 году открыто Консультативное библиографическое бюро УГНМБ. В 1930 году впервые в бывшем СССР в библиотеке организован отдел Межбиблиотечного и Заочного абонемента, что давало возможность медикам всей страны пользоваться фондом библиотеки. Благодаря активной работе УГНМБ в 1932 году во всех областях Украины

были организованы Областные медицинские библиотеки, ставшие основным хранилищем медицинской литературы в областях [1, с. II]. Готовя к печати издание об истории здравоохранения Украины, в 1932 году Наркомздрав обратился к облздравам, горздравам, райздравам, институтам, медучреждениям, ко всем медроботникам Украины с просьбой о сборе необходимого материала. «Базу для збирання та бібліографічного опрацювання матеріалів до цієї роботи мають становити Українська Державна Медична Бібліотека в Харкові (Пушкінська 14) та Державні медичні бібліотеки в Києві (вул. Короленка 45), Одесі (вул. Самуелі 4), Дніпропетровську (пр. Маркса 101) та Сталіному (1-а лінія 57) на які НКОЗ покладає завдання бути органами державного книгозберігання літературної продукції закладів охорони здоров'я УРСР та вичерпної інформації про зібрані матеріали. ... Надалі з 1932 року всі перелічені матеріали слід надсилати до Держ. Мед. Бібліотек зараз же після їх складання або надрукування щоб забезпечити їх своєчасне бібліографування та використання» [9, стб. 222].

«Основанная на базе библиотеки Харьковского медицинского общества, УГНМБ за 10 лет выросла в одно из крупнейших в Союзе книгохранилищ медицинской литературы. К началу 1940 года библиотека насчитывала до 140 000. томов. ... Обширная междубиблиотечная связь обеспечивает читателей библиотеки книгами из московских, ленинградских и других библиотек.» – отмечено в разделе «Научная жизнь» Органа Наркомздрава УССР и ХМО журнале «Врачебное дело» [17, стб. 634]. По объёму фондов библиотека занимала третье место, по развитию библиографической работы – второе, по обслуживанию медиков села – первое место в Украине [3, с. 16]. К концу 30-х годов УГНМБ, всё ещё располагаясь в помещении Харьковского медицинского общества, нуждалась в площадях впятеро больших, чем библиотека ХМО. В 1940 году согласно приказу Наркомздрава УССР и постановлению Харьковского горисполкома УГНМБ получила отдельное здание на ул. Сумской 4, в доме известных харьковских медиков: академика Александра Геймановича и профессора Захара Геймановича.

В годы Второй Мировой войны были уничтожены почти все Областные медицинские библиотеки. Немецко-фашистские захватчики нанесли большой урон УГНМБ – вывезли в Германию большое количество диссертаций врачей, материалы почти всех съездов хирургов, сгорело книгохранилище старопечатных фондов – более 46 000 томов [1, с. II].

В эти тяжёлые годы сотрудники библиотеки прилагали героические усилия для спасения книжного фонда. Рискуя жизнью, они прятали наиболее ценные издания в подвалах, во время пожара выносили старопечатные книги из объятых пламенем помещения, берегли каталоги и картотеки, из каталога изымались карточки, их прятали вместе с книгами. Перед библиотекарями стояла задача – уберечь от гибели не только фонд УГНМБ, но и библиотеки сети медицинских научно-исследовательских институтов, медвузов и медучреждений, а также ценные личные библиотеки эвакуированных учёных-медиков. «В городе располагался специальный штаб Розенберга, рейхминистра по делам оккупированных восточных

территорий. Захватчики начали интересоваться книжными богатствами Харькова, дали библиотекарям задание – разбирать фонды, разделяя литературу на издания до и после 1917 года. В июле 1943 года немецкое командование дало распоряжение к 1 августа вывезти все фонды УГНМБ в Германию. Рискованной, но умелой дипломатией удалось затянуть дело, заявив, что большая часть литературы уже вывезена. Под видом отправки в Германию фонд библиотеки 1-го Харьковского медицинского института был перевезен в Анатомический корпус.» [3, с. 17].

После войны группа сотрудников библиотеки была награждена медалью «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945 годов». «Многих профессоров, научных работников, врачей, возвращающихся в освобожденный от немцев родной Харьков, ждёт радостная весть: сохранены их личные медицинские библиотеки – сотни и тысячи ценных руководств, незаменимых пособий, справочников, монографий. Целы библиотеки харьковских профессоров Фабриканта и Аркавина, две тысячи пятсот томов проф. Коган-Ясного, одна тысяча книг проф. Генеса, столько же Протопопова и Юдина, около пяти тысяч томов профессора Попова и других. Это результат трудов нескольких сотрудников Украинской медицинской библиотеки - Г.И. Ковалевской., Л.Ф. Вашуры, Е.Ф. Ковтуненко, Е.М. Зелениной (дочери профессора Зеленина) во главе с директором М.К. Федоровой... Полуголодные, ежечасно рискующие быть схваченными немецкими головорезами, женщины тайком обходили опустевшие здания и собирали оставшиеся в них медицинские книги. Женщины-патриотки сберегли 320 тысяч ценных медицинских книг» – отмечено в заметке «Благородное дело» в газете Наркомздрава СССР «Медицинский работник» от 21 октября 1943 года [2].

После освобождения Харькова от немецко-фашистских захватчиков коллектив УГНМБ приступил к восстановлению библиотеки. «Начался розыск книг, вывезенных фашистами. М.В. Алексеев, бывший в те годы директором библиотеки, приложил огромные усилия для возвращения их в библиотеку. Благодаря его активной деятельности, а также работе помогавших ему в розыске книг сотрудников, многие потери в фонде были успешно восполнены» [6] Активное участие приняла УГНМБ в доукомплектовании и восстановлении фондов Областных медицинских библиотек в послевоенные годы. С 1943 по 1960 год в эти библиотеки было направлено более полумиллиона книг и журналов [3, с. 17].

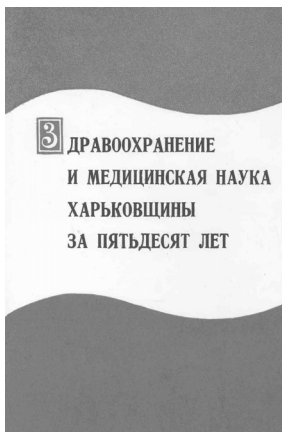
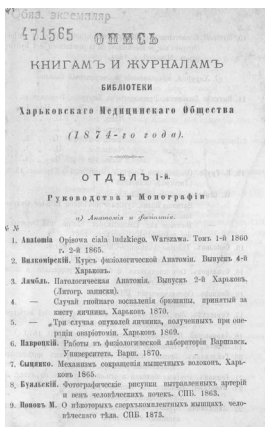
В 1948 году с решением Минздрава УССР о передаче функций по общему руководству медицинскими библиотеками Украины Республиканской научной медицинской библиотеке, УГНМБ была реорганизована в Харьковскую государственную научную медицинскую библиотеку Министерства здравоохранения Украины. УГНМБ МЗ УССР стала одним из крупнейших центров пропаганды медицинских знаний в республике и основным хранилищем медицинской литературы Харькова и области.

К 100-летию юбилею книжный фонд библиотеки составил 600 000 экземпляров изданий по медицине и смежным наукам. Республиканская и Харьковская научные медицинские библиотеки стали центрами спра-

вочно-библиографической работы в Украине по различным отраслям медицинской науки. ХГНМБ составлены многочисленные ретроспективные библиографические указатели медицинской литературы по актуальным вопросам медицинской науки и практики, а также регистрационные (рекомендательные) указатели научно-информационного значения в соответствии с проблемами союзного значения и задачами, стоящими перед медицинскими учреждениями Республики [16, с. 1].

В 1934 году библиотекой подготовлена библиография «Курорты Украины. 1917-1933 гг.», продолжением которой стали библиографические указатели «Курорты, санатории и дома отдыха УССР. Часть 1. 1933-1953 гг.» и «Курорты, санатории и дома отдыха УССР. Часть 2 Курорты Крыма. 1920-1955 гг.». Ретроспективно-регистрационные библиографии ХНМБ начала разрабатывать с 1950 года. К ранним библиографиям такого типа можно отнести: «Литература по «сонной» терапии. 1934-1950 гг.», «Тканевая терапия. 1933-1949 гг.» «Обезболивания в родах. 1847-1952 гг.», «Внутриартериальное введение лекарственных веществ. 1909-1952 гг.» и другие. Библиотекой составлены научно-вспомогательные библиографические указатели последних лет: «Семейная медицина», «Хирургия жёлчных путей», «Современные подходы к диагностике и лечению нарушений сердечного ритма», «Гострі порушення мозкового кровообігу», «Невідкладна абдомінальна хірургія», «Артериальная гипертензия» и другие.

Согласно решению Государственного комитета по науке и технике бывшего СССР ХГНМБ – единственная из медицинских библиотек Украины входила в «Перечень научных и научно-технических библиотек, имеющих исторически сложившиеся фонды большой научной и культурной ценности» [6]. За 155 лет библиотекой собран уникальный фонд медицинской литературы XVIII-XXI века. Сложился историко-медицинский краеведческий фонд литературы, освещающей становление и развитие медицины в Харькове с дореволюционных времён. Краеведческая литература, вышедшая в свет после 1917 года, нашла своё отражение в библиографическом указателе, изданном библиотекой в 1972 году «Здравоохранение и медицинская наука Харьковщины за 50 лет (1918 — 1967)» [8]. В фонде библиотеки хранятся такие редкие и ценные издания как: «Отчёт городской глазной больницы им. Л.Л. Гиршмана за 1909 год»; «Отчёт Харьковской городской Александровской больницы за 1911 год»; «Харьковские календари» с 1880 по 1913 год; «Медицинский факультет Харьковского университета за первые 100 лет его существования 1805-1905»; «Харьковский медицинский Адрес-календарь на 1917» год и многие другие издания. Особый интерес для врачей, медицинской общественности представляют издания Харьковского Медицинского Общества: «Протоколы собраний Харьковского медицинского общества» за 1865-1914 годы; «Приложения к протоколам ХМО за 1870-1886 годы; «Труды ХМО» за 1886-1905 годы; «Харьковский медицинский журнал», который издавало Медицинское общество с 1906 по 1917 год.

Почётное место в фонде библиотеки занимают многочисленные прижизненные издания медиков – основоположников отечественной медицины, ставшие в наши дни библиографической редкостью. Работы Мечникова И.И. – создателя фагоцитарной теории иммунитета, Лауреата Нобелевской премии в области физиологии и медицины (1908): «О целебных силах организма» (1883); «Успехи науки в изучении чумы и в борьбе с нею», (1897); «Иммунитет» (1898) и другие. Научные труды Данилевского В.Я. – известного физиолога, академика АН Украины, Павлова И.П. – учёного-физиолога, создателя науки о высшей нервной деятельности, лауреата Нобелевской премии в области медицины и физиологии (1904). Основополагающий труд, в котором систематизированы все сведения за 10 лет работы лаборатории И.П. Павлова – «Лекции о работе главных пищеварительных желез», (1917). Работы Сеченова И.М. – выдающегося физиолога, создателя физиологической школы, почётного члена Императорской Академии наук, Фабриканта М.Б. – основоположника челюстно-лицевой хирургии, Пирогова Н.И. – основателя отечественной хирургии, члена-корреспондента Санкт-Петербургской академии наук и многих других корифеев медицины.

Фонд дореволюционных изданий библиотеки богат книгами, имеющими на своих страницах книжные знаки: штампы библиотеки ХМО, других библиотек, учебных учреждений, художественно выполненные экслибрисы, владельческие и дарственные надписи. Особый интерес представляют дарственные надписи: Елизаветы Дрентельн проф. Грубее В.Ф., проф. офтальмолога Браунштейна Е.П. проф. Оболенскому И.Н. и С.Г. Сурукчи, проф. Прокопенко П.П. проф. Натансону Д.М., проф. Фабриканта М.Б. выдающемуся польскому военному хирургу, впоследствии возглавившему Департамент службы здравоохранения Министерства национальной обороны республики Польша Шарецкому Б.Г. и многие другие.

Особо ценными являются дореволюционные журналы: «Архив клиники внутренних болезней профессора медико-хирургической Академии С.П. Боткина», (1867-1888); «Медицинское обозрение», (1874-1917); «Ар-

жив психиатрии, неврологии и судебной психопатологии», (1883-1898) и многие другие.

Наряду с работами выдающихся учёных-медиков дореволюционного периода, составляющими золотой фонд отечественной науки, в библиотеке собраны и первые публикации крупнейших учёных-медиков XX столетия: труды заслуженного деятеля науки Украины, академика М.Л. Малой, заслуженного деятеля науки Украины, члена-корреспондента АМНУ А.А. Коржа, члена-корреспондента АМНУ Н.П. Новаченко, заслуженного профессора, академика АН Украины В.П. Воробьёва, действительного члена АН Украины, действительного члена АМНУ А.А. Шалимова, заслуженного деятеля науки и техники Украины В.Т. Зайцева, академика НАН Украины В.И. Грищенко и многих других.

«На базі бібліотеки підготовлено тисячі докторських і кандидатських дисертацій, монографій, наукових праць та статей, десятки тисяч лікарів отримали необхідні теоретичні знання. Відомі всьому світу медики П.В. Воробйов, Р.Д. Сінельников, Л.Т. Малая, О.О. Корж, О.І. Хвисьюк, О.О. Шалімов, М.І. Ситенко, В.Т. Грищенко, В.Т. Зайцев та багато-багато інших годинами та днями, місяцями та роками працювали в читальних залах бібліотеки. Значний вклад у розвиток медичної бібліотеки внесли вчені та керівники служб охорони здоров'я Харківщини М.С. Пуцкар, В.А. Мінак, О.І. Сердюк, А.Я. Малоштан, О.О. Кропивкін, М.П. Бурих, В.В. Бобін, А.А. Мартиненко, Ю.Ф. Томах, В.І. Кононов, Н.І. Кузік та багато інших. Вони створювали умови для роботи бібліотеки, піклувалися про неї, брали безпосередню участь у складанні капітальних біобібліографічних, тематичних, ретроспективних наукових покажчиків медичної літератури.» [13].

В 1977 году здание библиотеки на ул. Сумской 4 службой Госпожнадзора было опечатано, как непригодное в противопожарном отношении для обслуживания читателей. Библиотеке передано здание в переулке Театральном 6, которое нуждалось в широкомасштабной реконструкции. Реконструкция дома продолжалась на протяжении 1979-1991 г.г.. В 1991 году Министерство здравоохранения Украины передало ХГНМБ на харьковский областной бюджет, после чего реконструкция была остановлена по причине полного отсутствия средств для этих целей [13]. В 1978 году в харьковской 4-й клинической больнице скорой и неотложной помощи им. проф. А.И. Мещанинова открыт филиал Харьковской государственной научной медицинской библиотеки. Филиал работает до настоящего времени.

В 1985 году функциональные отделы, каталоги, читальные залы библиотеки перемещены с ул. Сумской 4 в трёхэтажный особняк на площади Поэзии 5, в здание бывшей частной хирургической лечебницы профессора М.Б. Фабриканта, книжный фонд оставался в прежнем хранилище. Предполагалось временное пребывание библиотеки в этом помещении до завершения реконструкции сгоревшего дома в переулке Театральном 6. В 2000 г. книжный фонд библиотеки был размещён в оборудованном помещении «Областного аптечного склада» в посёлке Васишево.

По заказу пользователей литература доставляется из книгохранилища на абонемент библиотеки библиотечным автомобилем. Обслуживание пользователей осуществляется на пл. Поэзии 5. Дом М.Б. Фабриканта построен в 1900 году по проекту польского архитектора Здислава Харманского. Моисей Борисович Фабрикант (1864–1951) известен как блестящий хирург, крупный учёный с мировым именем, заслуженный деятель науки, доктор медицины, профессор, член и подвижник Харьковского медицинского общества, один из основоположников отечественной стоматологии, талантливый педагог, участник 5 войн, знаток нескольких языков [11].

В 2015 году на фасаде здания библиотеки установлена мемориальная доска М.Б. Фабриканту, проведена юбилейная конференция в честь его 150-летия, в печати опубликованы статьи о нём [12].

Харьковская научная медицинская библиотека, пл. Поэзии 5.

Моисей Борисович Фабрикант. Стенд в фойе библиотеки.

За 155 лет своего существования библиотека прошла большой и сложный путь. Накоплен немалый опыт по обслуживанию пользователей и справочно-библиографической работе, по комплектованию фондов, организации каталогов. В 2012 году в библиотеке проведена реорганизация, повлекшая существенное сокращение штата библиотечных работников. Оставаясь специальной медицинской библиотекой, ХНМБ продолжает оказывать повседневную помощь медицинским работникам в пополнении их знаний, повышении квалификации и, тем самым, в успешном развитии медицинской науки и практики.

Авторитетная комиссия, работавшая в библиотеке в 2012 году, сделала заключение о том, что книжный фонд ХНМБ является уникальным отраслевым фондовым комплексом, аналогов которому – по объёму и содержанию – нет на территории Украины и стран СНГ. Как специализированный,

фонд является комплектным, чрезвычайно репрезентативным в аспекте охвата всех разделов и направлений развития отечественной и мировой медицинской науки и практики, чем определяется его большой информационный, справочно-библиографический, научный потенциал. Книжный фонд имеет научную, историко-культурную ценность, в нём сосредоточены памятники классической научной мысли, уникальные материалы по истории медицины, отечественные и иностранные книжные памятники.

Большое внимание в своей работе библиотека уделяет краеведческой деятельности. Заключён договор о научно-практическом сотрудничестве между Харьковской научной медицинской библиотекой и Центром медицинского краеведения Харьковского национального медицинского университета с целью проведения исследования и сотрудничества в изучении истории медицины, фармации и здравоохранения Харькова и области.

Успешно работает «Клуб истории харьковской медицины при ХНМБ». С целью популяризации краеведческих медицинских изданий Клуб проводит в библиотеке и за её пределами краеведческие чтения, на которых освещается история становления и развития медицинских учреждений Харькова и области, деятельность известных харьковских учёных-медиков, их вклад в отечественную и мировую медицину.

Совместно с ГУ «Институт микробиологии и иммунологии им. И.И. Мечникова НАМНУ» проведена Мемориальная конференция «Доктор Бобин. Пример служения» (врачебные династии Харьковщины). Конференция посвящена В.П. Бобину (1858-1925) и 130-летию со дня основания больницы им. Д.А. Донец-Захаржевского Харьковского медицинского общества, где многие годы В.П. Бобин оказывал медицинскую помощь харьковчанам.

Круглый стол «Профессор Ольга Викторовна Недригайлова. Путь к Олимпу», посвящён памяти известного харьковского ученого, профессора О.В. Недригайловой (1898-1972), автору более ста научных трудов по фундаментальным вопросам возрастной антропологии, биологии, физического развития и спорта, ортопедии, травматологии и протезирования.

Круглый стол «Книжкові перлини європейської ортопедії» організовано на базі бібліотеки Інститута общої та неотложної хірургії ім. В.Т. Зайцева НАМН України. В ході круглого столу відбулась презентація керівництва «Курс лекцій по ортопедії та травматології» під редакцією В.Ф. Прозоровського.

В работе мемориальной конференции «Красные маки Монте-Кассино» и круглого стола «Лікарі-поляки на мапі Харкова» приняли участие Генеральный Консул Республики Польша в г. Харькове и представители харьковского Польского дома.

Проведена Мемориальная научно-практическая конференция «Академик А.А. Богомолец и харьковская медицина», посвящённая памяти ученика И.И. Мечникова, выдающегося учёного XX столетия, Президента Академии Наук Украины, вице-президента АН СССР А.А. Богомольца (1881-1946) и его харьковских коллег. В работе конференции приняла участие Ольга Вадимовна Богомолец – украинский врач, общественный

десять, правнучка академика Александра Богомольца, Заслуженный врач Украины, доктор медицинских наук, профессор киевского «Национального медицинского университета имени А.А.Богомольца».

К 170-летию со дня рождения первого Нобелевского лауреата Слобжанщины И.И. Мечникова совместно с Харьковским национальным университетом им. В.Н. Каразина организован научный симпозиум «Фундаментальные исследования в работах И.И. Мечникова, современное санитарно-эпидемиологическое состояние и иммунопрофилактика в Украине». К 100-летию со дня памяти И.И. Мечникова и открытию Музея И.И. Мечникова на его родине в Двуречной Харьковской области проведены «Первые Мечниковские чтения» и Международная мемориальная научная конференция «Сучасні проблеми екології, імунітету та ортобіозу в світлі наукових ідей І.І. Мечникова».

Информация о библиотеке, её ресурсах, мероприятиях систематически публикуется на библиотечной странице в социальной сети Facebook.

Обладая богатейшим фондом медицинских книг и журналов, осуществляя справочно-библиографическое, информационное обслуживание пользователей, являясь методическим центром для сети медицинских библиотек города и области, ХГНМБ занимает своё достойное место в обеспечении научной медицинской информацией научных работников, практических врачей, студентов города Харькова, Харьковской области, всей Украины.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Алексеев М. В. ХГНМБ. Краткая справка / М.В.Алексеев // Харьковская государственная научная медицинская библиотека Министерства здравоохранения УССР: Библиографический указатель / ХГНМБ МЗ УССР ; сост. М. В. Алексеев, Л. И. Суегина - Х., 1961. С. I-V.
2. Благородное дело // Медицинский работник. - 1943. - 21 октября. - С. 3.
3. Блюменкранц М. А. Библиотека в годы Великой Отечественной войны / М. А. Блюменкранц, М. К. Фёдорова // Научные и технические библиотеки СССР. - 1986. - № 4. - С. 16 - 17.
4. Блюменкранц М. А. Одна из старейших медицинских библиотек / М. А. Блюменкранц // Советское здравоохранение. - 1986. - № 1. - С. 65 - 67.
5. Гельфанд Л. Шляхи будівництва української державної медичної бібліотеки й основної мережі медичних бібліотек УССР / Л. Гельфанд // Профілактична медицина. - 1929. - № 8. - С. 79 - 64.
6. Грибов С. И. Надёжный помощник медиков / С. И. Грибов, М. А. Блюменкранц // Библиотекарь. - 1986. - № 9. - С. 51.
7. До облздравів, міськздравів, райздравів, інститутів, медсанустанов, до всіх медробітників УСРР / Наркомздорів'я; С. И. Канторович // Врачебное дело. - 1932. - № 3-4. - Стб. 222.
8. Здравоохранение и медицинская наука Харьковщины за пятьдесят лет (1918-1967) (Указатель отечественной литературы) / ХГНМБ МЗ УССР; отв. ред. З. А. Гуревич. - Х., 1972. - 423 с.
9. Из діяльності Наркомздорів'я // Врачебное дело. - 1932. - № 3-4. - Стб. 222.

10. Микулина О. И. Династия врачей Прокопенко // Медична газета. - 2012. - 31 грудня. - С. 7.
11. Микулина О. И. Научное наследие основоположника отечественной челюстно-лицевой хирургии, доктора медицины, профессора М. Б. Фабриканта (1864-1951) / О. И. Микулина // Праці пам'яткознавців. Ювілейна збірка наукових статей з пам'яткоохоронної роботи. - Х.: Курсор, 2015. - Вып. 4. - С. 179 - 189.
12. Микулина О. И. Открытие мемориальной доски М.Б.Фабриканту // Дайджест-Е. - 2015. - июнь. - С. 2.
13. Мисько Я. В. Харківська наукова медична бібліотека : 150 років на службі медичної науки та охорони здоров'я. Нарис історії / Я. В. Мисько // Медична газета. - 2011. - 15 травня. - С. 6 - 7.
14. Описание книгам и журналам библиотеки Харьковского медицинского общества (1874-го года). - [Б.м.], 1874. - 16 с.
15. Харьковское медицинское общество : 1861-1911 гг. : очерки его пятидесятилетней деятельности / под. ред. С. Н. Игумнова. - Х. : Тип. и литогр. М. Зильберберг и Сыновья, 1913. - 539 с.
16. Хмара Ф. Л. Некоторые итоги выполнения 7-летнего плана библиографической работы медицинскими библиотеками Украины / Ф. Л. Хмара // Сборник по обмену опытом работы медицинских библиотек Украины / под ред. Е. П. Коломийца, Ф. Л. Хмара; МЗ УССР, Респ. науч. мед. библиотека. - К., 1961. - Вып. 4. - С. 1-10.
17. Хроника // Врачебное дело. - 1940. - № 9. - Стб. 634.

УДК: 025.1

КРЕАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК КОМПОНЕНТА РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

Н.М. Ніколаєнко

**Українська інженерно-педагогічна академія
Наукова бібліотека**

В статті розглянуто впровадження креативного менеджменту в управлінську діяльність бібліотек як важливої складової інноваційної діяльності на основі організації креативних команд для прийняття нестандартних управлінських рішень, розробки оригінальних стратегій та реалізації управлінських функцій.

В статье рассматривается внедрение креативного менеджмента в управленческую деятельность библиотек как важной составляющей инновационной деятельности на основе организации креативных команд для принятия нестандартных управленческих решений, разработки оригинальных стратегий и реализации управленческих функций.

In the article the implementation of creative management in the management activities of libraries as an important part of innovation on the basis of creative teams for the adoption of innovative management solutions, developing original strategies and implementing management functions.

Ключові слова : креативний менеджмент, управління бібліотекою, інновації, цільове управління, креативне мислення, креативні управлінські рішення.

Ключевые слова: креативный менеджмент, управление библиотекой, инновации, целевое управление, креативное мышление, креативные управленческие решения.

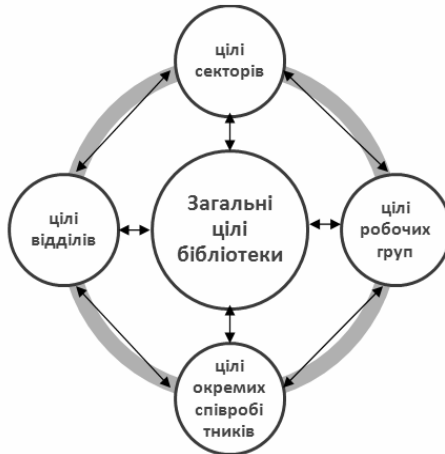
Keywords: creative management, library management, innovation, goals management, creative thinking, creative management decisions.

Розвиток сучасних українських бібліотек, які функціонують у складному соціально-економічному середовищі, спрямований на організацію і впровадження різного роду інновацій для досягнення інформаційної, техніко-технологічної, та соціально-економічної ефективності діяльності. Важливою складовою налагодження інноваційного процесу в бібліотеці має бути створення умов для підвищення продуктивності працівників розумової праці (інноваційних менеджерів), а саме : забезпечення свободи творчості та ініціативи, забезпечення умов для підвищення інноваційного потенціалу бібліотеки в цілому, що дозволить не лише вирішити проблеми з конкретною інновацією, але й прокладе шлях до створення та впровадження інших нововведень, в т.ч. впровадження елементів інноваційних підходів у систему управління.

Одним із шляхів позитивної динаміки розвитку бібліотек може бути запровадження креативного менеджменту в управлінні бібліотекою, який є складовою частиною інноваційного менеджменту. Тому для впровадження інноваційної діяльності доцільним є застосування інструментарію розроблення та реалізації креативних управлінських ідей. Метою креативного менеджменту є генерація нових ідей, пошук нових рішень для досягнення успіху. Він спрямований на всебічний розвиток творчих здібностей співробітників. На нашу думку саме креативність є невід'ємною складовою ефективного управління оскільки без неї неможливо здійснювати організаційні зміни, які б забезпечили сталий розвиток, адже непрофесіоналізм, послаблена цілеспрямованість, стійкі негативні навички у манерах та мисленні, закостенілість форм і методів управлінської діяльності унеможливають досягнення цілей бібліотеки. Формування в бібліотеці креативного підходу до управління визначає необхідність побудови креативних структур для досягнення цілей і підвищення результативності роботи.[3] Будь-яке управління за теорією менеджменту передбачає досягнення цілей – і в цьому контексті є цільовим. Цільовий підхід до управління використовується у декількох концепціях управління: «управління за цілями», «управління за результатами», «програмно-цільове управління», «стратегічне управління» тощо.

Зарубіжні фахівці вважають цільове управління і управління за результатами найбільш прогресивними підходами, які передбачають виконання таких процесів, як визначення місії, вироблення плану роботи, оцінка результатів тощо[1].

Схематично управління за цілями в бібліотеці виглядає так:

На нашу думку в основу побудови креативних структур (або креативних команд) в бібліотеці має бути покладено цільове управління. Організація і управління креативними структурами бібліотеки (креативними командами) повинно спиратися на загальну теорію менеджменту, але акцентувати увагу суб'єктів управління (директора, заступника директора, завідувачих відділами, секторами, головних бібліотекарів, бібліографів) на проблеми використання їх творчого потенціалу, творчого потенціалу всіх співробітників бібліотеки при розробці й прийнятті управлінських рішень, на завданнях підвищення їх кваліфікації, впровадження в процес управління сучасних методів креативного мислення і прийняття рішень, створення творчої атмосфери всередині колективу, максимального впровадження командної роботи, стимулює розвиток процесу самореалізації та самовдосконалення співробітників. Нині необхідно об'єднати професіоналів бібліотекарів у креативні команди для розвитку творчого потенціалу співробітників, які здатні безупинно генерувати інноваційні ідеї та приймати нестандартні управлінські рішення. Ця провідна форма роботи може використовуватися для вирішення сучасних проблем внутрішньо бібліотечного управління. [4]

В сучасних умовах бібліотеки повинні бути зацікавлені в співробітниках, які здатні нестандартно мислити, знаходити нові ідеї та підходи до управління, тому що конкурують розумові здібності управлінських команд та генеровані ними ідеї. Рівень креативності формується під впливом зовнішнього і внутрішнього середовища бібліотеки і змінюється протягом всього життя та сприяє швидкому прийняттю рішень, розробці оригінальних стратегій, впровадженню інновацій та реалізації інших управлінських функцій [2]. Управлінські рішення є основним змістом діяльності бібліотечних керівників всіх рівнів. Креативні управлінські рішення – це творчі рішення у сфері управлінської діяльності, процес розробки яких відрізняється творчим характером, а результати мають позитивні наслідки для колективу

бібліотеки, користувачів, суспільства в цілому. Креативний менеджмент реалізується в бібліотеці під час впровадження інновацій наперед проектній і проектній стадіях інноваційного циклу, завданням яких є формування і відбір нових ідей для їх практичної реалізації в інноваційних проектах. Креативний менеджмент також тісно пов'язаний з розвитком таких напрямів як управління персоналом, стратегічний менеджмент, інноваційний менеджмент, самоменеджмент, організаційна культура, маркетинг.

Таким чином, керівники бібліотек, розглядаючи креативні аспекти прийняття управлінських рішень, а саме створення креативних команд в умовах суспільства знань усвідомлюють, що необхідно приєднатися до цього процесу для збереження інтелектуального лідерства бібліотек.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Li Z. Установление нормативов целевого управления библиотекой / Z. Li // *Zhongguo tushuguan xuebao – Bull. of Libr. Science.* – 1993. – № 1. – С.22-27.
2. Мала Н. Т. Креативність як складова ефективного управління / Н. Т. Мала // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* – 2011. – № 704. – С. 18-23.
3. Продіус О. І. Креативний менеджмент як запорука сучасного ефективного управління / О. І. Продіус // *Економіка: реалії часу.* – 2012. – № 3/4. – С. 67-72.
4. Шапошников К. С. Сучасні особливості прийняття управлінських рішень: креативний аспект // *Економіка та підприємництво.* – 2013. – №2 (71). – С.93-95.

УДК 027.7:378.046-021.68(477.54)

БІБЛІОТЕКА ЗАКЛАДУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

І.М. Онопрієнко

**Харківська медична академія післядипломної освіти
Бібліотека**

Розглянуто організацію та зміст діяльності бібліотеки Харківської медичної академії післядипломної освіти. Висвітлено аспекти діяльності, специфіку та особливості організації роботи бібліотек закладів післядипломної освіти, впровадження інноваційних технологій.

Рассмотрена организация и суть деятельности библиотеки Харьковской медицинской академии последипломного образования. Освещены аспекты деятельности, специфика и особенности организации работы библиотек учреждений последипломного образования, внедрение инновационных технологий.

We consider the organization and content of the Library of Kharkiv Medical Academy of Postgraduate Education. Deals with matters, the specific features and organization of library graduate schools, introduction of innovative technologies.

Ключові слова: післядипломна освіта лікарів, бібліотека ХМАПО, специфіка організації роботи бібліотеки ХМАПО.

Ключевые слова: последипломное образование врачей, библиотека ХМАПО, специфика организации работы библиотеки ХМАПО.

Key words: postgraduate education of doctors, library KhMAPE, specificity of the library KhMAPE.

Навчання впродовж усього життя – стратегічний напрям розвитку світової системи освіти. Післядипломна освіта є постійно діючою ланкою в національній системі безперервної освіти. Безперервна медична освіта – освітній процес, за допомогою якого медичні працівники постійно оновлюють свої знання та практичні навички після завершення обов’язкової освіти.

У системі Міністерства охорони здоров’я України одним із провідних вищих медичних навчальних закладів є Харківська медична академія післядипломної освіти. Харківську медичну академію післядипломної освіти було засновано 10.11.1923 р. Спочатку вона мала назву: Харківський клінічний інститут для удосконалення лікарів, пізніше, з 1927 року – Український центральний інститут удосконалення лікарів. З 1991 р. Харківський інститут удосконалення лікарів. У 1999 р. інститут перейменовано у Харківську медичну академію післядипломної освіти за статусом вищого навчального закладу IV рівня акредитації.

В Україні існують три вищі навчальні заклади післядипломної освіти в медичній галузі: Національна медична академія післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика, Харківська медична академія післядипломної освіти, Запорізька медична академія післядипломної освіти.

Академія здійснює всі види підготовки лікарів, та фахівців з вищою не-медичною освітою, які працюють в системі охорони здоров’я як для України, так і для зарубіжжя. Щорічно академія проводить понад 1000 циклів підвищення кваліфікації, на яких навчається понад 18 тисяч слухачів з різних областей України, ряду міністерств, відомств: міністерства освіти та науки, міністерства внутрішніх справ, міністерства транспорту, Служби безпеки України, міністерства соціального забезпечення, Академії медичних наук та ін. Із 71 кафедр академії 62 є кафедрами клінічного напрямку.

Одночасно з навчальним закладом у 1923 році була заснована бібліотека академії, яка сприяє повному забезпеченню навчального процесу та науково-дослідної роботи кафедр з метою безперервної освіти медичних кадрів. Бібліотека створює умови для повного, якісного і оперативного обслуговування професорсько-викладацького складу, наукових співробітників, працівників структурних підрозділів академії, аспірантів, клінічних ординаторів, магістрів, практичних лікарів (слухачів), інтернів, учнів коледжу та інших користувачів згідно з їх інформаційними запитами на основі широкого доступу до бібліотечних та інформаційних ресурсів, поповненням та створенням нових баз даних. Основна категорія користувачів – це практичні лікарі з фаховим досвідом та стажем роботи, які потребують особливої уваги. Найчастіше їм необхідна інформація щодо нововведень у медицині. Здебільшого лікарі літнього віку потребують допомоги в роботі з комп’ютером.

Процес навчання на циклах спеціалізації, передатестаційних циклах та циклах тематичного удосконалення лікарів відрізняється рівнем знань користувачів, тому і робота бібліотеки з цими категоріями читачів має свою специфіку та потребує індивідуального підходу.

На сьогодні бібліотека пройшла певні етапи у своєму розвитку і впровадила передбачені технології та послуги.

Фонд бібліотеки академії складає понад 302 тис. примірників. Він містить наукову, навчальну, довідкову, методичну літературу у вигляді книг, журналів, авторефератів дисертацій, дисертацій, магістерських робіт, електронних видань та інших матеріалів. Окремо представлена колекція праць співробітників академії.

Специфіка бібліотеки залежить від особливостей навчального процесу медичної академії післядипломної освіти. Велике значення має формування фонду бібліотеки, більшість фонду бібліотеки складає наукова та навчальна література. Комплектування фонду бібліотеки академії відрізняється від комплектування бібліотек ВНЗ кількістю назв та примірників. Особлива увага приділяється поповненню, оновленню та розширенню складу фонду за тематиками, а також передплаті періодичних видань. Використовуються всі можливі джерела документопостачання: благодійні фонди, дари авторів, користувачів, видавництв, документообмін, надходження від офіційних установ, міністерств, відомств. Всі види наявних у фонді документів відображається в Електронному каталозі.

Всі питання, пов'язані з комплектуванням фонду бібліотеки, вирішуються з завідувачами та викладачами кафедр академії.

Забезпеченість літературою залежить від одночасного навчання слухачів на циклах спеціалізації, передатестаційних циклах та циклах тематичного удосконалення лікарів. Курс навчання триває від місяця до півроку. Постійно йде процес обміну літературою бібліотеки з користувачем, документи видаються строком від трьох днів до місяця. Цим відрізняється бібліотека академії післядипломної освіти від інших вузів. У нас майже 100% книгозабезпеченість, курс навчання невеликий: кожного місяця поновлюється склад користувачів, одночасно в академії навчається приблизно три тисячі слухачів. Цим пояснюється значна книговидача та оборотність фонду. За рік бібліотека обслуговує за єдиним реєстраційним обліком понад 11 тис. користувачів.

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в бібліотеці проходило поетапно, починаючи з 1995 року.

В процесі інформатизації бібліотека підійшла до розвитку електронних послуг (доступ до навчальної, наукової, довідкової літератури та періодичних видань на електронних носіях та в мережі Інтернет, віддалене замовлення документів та віртуальна довідка). На порядку денному створення відкритої бібліотечної системи.

У бібліотечній роботі використовуються різні методи інформаційно-бібліографічної діяльності: виконуються бібліографічні довідки, проводяться консультації, тематичні запити, індексування документів. У режимі

«запит-відповідь» здійснюється оперативне інформування потреб користувачів як в традиційному, так і в електронному вигляді.

Бібліотечно-інформаційна система академії організована таким чином, що є можливість доступу до необхідної інформації через сайт бібліотеки.

Користувачі бібліотеки мають електронний читачський квиток, електронний формуляр. Ведеться електронне обслуговування, книги видаються за штрих-кодом.

На сайті бібліотеки розміщено електронний каталог, у анонімних користувачів з'явилась можливість здійснювати пошук у каталозі. Реалізовано доступ авторизованим користувачам через електронний каталог до електронних копій підручників, посібників, методичних рекомендацій, тощо. Є можливість доступу до ЕК 24 години на добу, 7 днів на тиждень.

Авторизовані користувачі мають можливість здійснювати попереднє електронне замовлення документів для видачі на абонемент, ознайомлюватись зі сторінкою користувача (історією обслуговування), новими надходженнями до бібліотеки.

Виконується послуга з електронної доставки документів, віртуальна довідка.

Електронний каталог, у якому подано бібліографічні описи фонду документів бібліотеки, налічує близько 100 тис. записів. Проводиться обробка повнотекстових електронних документів та внесення їх до інформаційно-бібліотечної системи.

Сайт бібліотеки оперативно поновлюється необхідною інформацією для навчального процесу.

У гуртожитку де проживають слухачі (практичні лікарі) в цьому році розпочали роботу 2 читальні зали з відкритим доступом до бібліотечного фонду, в цих залах впроваджені Електронні системи захисту фондів і читачі самостійно беруть з полок книги, журнали, працюють на комп'ютерах з Інтернет, там створені зони WI-FI доступу до Інтернет.

До пошукових запитів користувачів готуємо електронні бібліографічні покажчики, добірки. Бібліотека сприяє використанню співробітниками академії науково-метричних баз даних. Зараз фахівці бібліотеки працюють над створенням репозитарію, це дуже допоможе користувачам бібліотеки в навчанні.

У 2018 році виповнюється 95 років з дня заснування ХМАПО та її бібліотеки. На протязі цих років робота бібліотеки складається з повсякденної праці колективу в цілому та кожного співробітника окремо, які живуть проблемами і завданнями своєї академії, удосконалюючи всі напрямки роботи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Девять десятилетий государственного последипломного медицинского образования в Харькове // Международный медицинский журнал. - 2013. - № 4. - С. 93-95.

2. Марченко В. Г. Інтенсифікація навчального процесу на сучасному етапі модернізації системи освіти // Проблеми безперервної медичної освіти та науки. - 2011. - № 3. - С.29-31.
3. От института до академии – путь за 90 лет // Медицинская психология. - 2013. - № 4. - С. 88-91.
4. Харківська медична академія післядипломної освіти : 90 (1923-2013). - Харків, 2013. - 263 с.
5. Харківська медична академія післядипломної освіти: 85 років. - Х., 2008. - 224 с.

УДК 025.71.9:09-028.27:027.7:378.4:61

ТЕХНОЛОГІЧНІ РІШЕННЯ ЦИФРОВОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КНИЖКОВИХ ПАМ'ЯТОК

Т.Б. Павленко
Харківський національний медичний університет
Наукова бібліотека

Розглянуто досвід Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету щодо впровадження проекту цифрової репрезентації книжкових пам'яток. Запропоновано технологічний цикл оптимального шляху документа та основних процесів функціонування цифрового ресурсу.

Рассмотрен опыт Научной библиотеки Харьковского национального медицинского университета по реализации проекта цифровой репрезентации книжных памятников. Предложен технологический цикл оптимального пути документа и основных процессов функционирования цифрового ресурса.

Considered the experience of the Scientific Library of Kharkiv National Medical University on implementation the project of a digital representation of rare and valuable books. Proposed an optimal technological way of the document and the basic processes functioning of the digital resource.

Ключові слова: книжкові пам'ятки, рідкісні та цінні видання, репрезентація, оцифрування, цифрова копія, цифрова колекція, страховий фонд.

Ключевые слова: книжные памятники, редкие и ценные издания, репрезентация, оцифровка, цифровая копия, цифровая коллекция, страховой фонд.

Key words: rare and valuable books, digital representation, digitization, digital copy, digital collection, insurance fund.

Збереження фонду раритетних видань і забезпечення їх ефективного використання є довгостроковою стратегією Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету (НБ ХНМУ).

Колекція однієї з найстаріших медичних шкіл України налічує близько 6 тисяч примірників 17-го – початку 20-го століть і виокремлена як фонд обмеженого доступу з перспективою організації відділу-музею. На разі здійснюється проект цифрової репрезентації книжкових пам'яток, зокрема

ретро-колекції дисертаційних робіт з медицини та суміжних наук, що не втратили свого значення, перш за все, видатних вчених.

Поетапне оцифрування фонду рідкісних та цінних видань дозволить обмежити використання оригіналів і, одночасно, наблизити до потенційних користувачів, надавши їх електронні аналоги в широкий науковий та культурний обіг.

Головною вимогою реалізації проекту є створення безпечних умов та максимально дбайливих для першоджерел процедур сканування. На цей час набуто певний практичний досвід, технології відпрацьовуються за принципами комплексного підходу, дослідження документів *de visu*, одноразового введення інформації та багаторазового її використання.

Розроблений комплекс технологічних рішень, наявне технічне обладнання та програмні засоби забезпечують оптимальний шлях документу в процесі репрезентації, а також основні процеси функціонування цифрового ресурсу – створення, обробку, зберігання, опис, та надання відкритого доступу.

Організація і управління технологічним процесом здійснюються на платформі АБІС ІРБІС, де створено спеціалізовану базу даних «Книжкові пам'ятки» з якостями електронного каталогу. Ця база даних об'єднує елементи документальних об'єктів та цифрового контенту, виконуючи, таким чином, функції службової і користувачької одночасно. Загальна система бібліографічних та технічних метаданих, структурування інформації та механізм гіперпосилань не тільки створюють передумови для паспортизації документів, а й значно полегшують опис і багатоаспектний пошук, ідентифікацію та виявлення місцезнаходження об'єкту, визначення прав доступу і копіювання тощо.

Для розміщення цифрових копій оперативного ретрофонду використовуються можливості інституційного Репозитарію ХНМУ на базі ПЗ DSspace, що має переваги щодо публікації матеріалів, їх пошуку та індексування пошуковими системами, а також забезпечення відкритого доступу користувачам.

Реалізацію проекту покладено на робочу групу фахівців відділу зберігання фондів та інформаційно-бібліографічного відділу з таким розподілом обов'язків:

1. Відділ зберігання фондів:

- упорядкування фонду книжкових пам'яток та відбір видань: змістовний аналіз та фізична оцінка документа для визначення можливості оцифрування;
- сканування та пакетна технічна обробка відсканованого матеріалу;
- створення страхової цифрової копії документа у вигляді окремих зображень;
- створення оперативної (користувачької) цифрової копії документа у форматі .pdf з нанесенням водяного знаку приналежності НБ ХНМУ;
- передача документа та файлу його оперативної (користувачької) копії до інформаційно-бібліографічного відділу.

2. Інформаційно-бібліографічний відділ:

- первинна каталогізація та формування бази даних книжкових пам'яток електронного каталогу для забезпечення доступу користувачам: перевірка наявності та коректності метаданих бібліографічного запису документа. При відсутності такого запису – його складання;
- публікація оперативної (користувацької) копії в Репозитарії ХНМУ і формування оперативного фонду цифрових копій документів для організації доступу користувачів;
- додавання адреси-ідентифікатора (гіперпосилання) на повний текст документа у Репозитарії ХНМУ до бібліографічного запису у базі даних задля зв'язку електронної колекції з базою метаданих;
- повернення документа до відділу зберігання фондів.

3. Відділ зберігання фондів:

- облік та упорядкування цифрових копій документів та створення страхового фонду для довготривалого збереження інформації;
- завершальна каталогізація та доопрацювання бібліографічних записів у базі даних книжкових пам'яток: внесення додаткових (службових) метаданих, що характеризують конкретне видання чи примірник (докладні книгознавчі характеристики видання щодо фізичного стану, особливостей художнього оформлення, наявності екслібрисів, автографів, дарчих, маргіналій тощо), а також даних про наявність і технічні характеристики страхової цифрової копії;
- повернення документу на місце зберігання.

Технічну підтримку надає адміністратор системи, куратором проекту є заступник директора бібліотеки з інформаційних технологій.

Подібна технологічна схема обумовлена послідовністю виконання процесів і операцій та визнана на цей час в умовах НБ ХНМУ найбільш доцільною. Разом з тим, проект цифрової репрезентації книжкових пам'яток триває і подальша оптимізація технологій в перспективі може надати більш ефективну організацію робочого циклу.

УДК 027.7:025.5-028.42

УНІВЕРСИТЕТСЬКА БІБЛІОТЕКА В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ПІДТРИМКИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

(з досвіду роботи НБ НЮУ ім. Ярослава Мудрого)

Н.П. Пасмор, М.М. Кулик

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Наукова бібліотека

У статті висвітлено досвід наукової бібліотеки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого з інформаційно-аналітичної підтримки наукових досліджень у виші. Визначено основні принципи, бібліотечні засоби та методики вимірювання наукової правової інформації, виявлення кількісних показників опублікованих статей, цитованості,

динаміки наукових галузевих інфопотоків. Підтверджено значення нових бібліотечних сервісів у розширенні наукових комунікацій.

В статті отображен опыт научной библиотеки Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого относительно информационно-аналитической поддержки научных исследований в вузе. Определены основные принципы, библиотечные средства и методики измерения научной правовой информации, выявления количественных показателей опубликованных статей, цитируемости, динамики научных отраслевых инфопотоков. Подтверждено значение новых библиотечных сервисов в расширении научных коммуникаций.

The article describes the experience of Scientific Library of the Yaroslav Mudryi National Law University in the informational and analytical support of scientific research at the University. The basic principles, tools of the library and methods of measuring the scientific law information, revealing of quantitative indicators of the published articles, citation, and dynamics of scientific information streams are identified. The importance of new library services in expansion of the scientific communications is confirmed.

Ключові слова: Наукова бібліотека Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, сектор наукометричного аналізу, інформаційно-аналітична підтримка, бібліотечні сервіси, вимірювання наукової правової інформації.

Ключевые слова: Научная библиотека Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, сектор наукометрического анализа, информационно-аналитическая поддержка, библиотечные сервисы, измерения научной правовой информации.

Keywords: Scientific Library of the Yaroslav Mudryi National Law University, sector of the scientometrics analysis, informational and analytical support, library services, measurement of scientific law information.

У сучасній системі інформаційно-аналітичної підтримки університетських наукових досліджень саме бібліотека опинилася в епіцентрі уваги, оскільки її діяльність безпосередньо пов'язана з процесами вимірювання наукової інформації, виявлення кількісних показників опублікованих статей, цитованості, вивчення динаміки масивів і потоків галузевої наукової інформації тощо [3]. Передусім наголосимо, що це потребує значних додаткових часових затрат, інтелектуальних, знанневих вмінь, пов'язаних із наукометричними та бібліометричними навичками.

Рішенням вченої ради Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (НЮУ ім. Ярослава Мудрого) у липні 2015 р. на наукову бібліотеку покладено функції щодо вимірювання правової інформації, яка міститься в опублікованих наукових статтях учених, монографіях, підручниках та інших виданнях авторів вузу, виявлення та оприлюднення їх цитованості тощо. З огляду на це у структурі бібліотеки було створено сектор наукометричного аналізу відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення.

Серед основних напрямів діяльності цієї служби назвемо наступні:

- збір та обробка даних щодо наукових публікацій учених університету;
- консультативно-практична допомога у створенні профілів: учених, колективів університету (кафедр, інститутів), внутрішньовузівських наукових журналів та збірників наукових видань;
- реєстрація авторів у ORCID, Google Scholar, інформаційно-аналітичній системі «Бібліометрика української науки» тощо;
- складання, надання та оприлюднення на веб-сайті бібліотеки аналітичних довідок та інформаційно-статистичних повідомлень стосовно цитування, наукометричних та бібліометричних показників науковців вузу тощо;
- аналіз та структурування інформації щодо переліку правових журналів (національних та іноземних видавництв), які індексуються міжнародними наукометричними базами SCOPUS, Web of Science, IndexCopernicus;
- формування та постійне наповнення електронної картотеки «Праці вчених університету»;
- ведення електронного архіву-репозитарію eNULAIR [4].

У процесі інформаційно-аналітичної діяльності співробітники сектору використовують сукупність бібліотечних засобів (збір, пошук, переробку інформації, моніторинг, аналіз дослідження актуальних проблем наукометрії, бібліометрії) [2], що дозволяють поступово створити реальну картину наукових здобутків учених, кафедр, вузу, а також надає можливість для корегування діяльності окремих науково-педагогічних кадрів, підрозділів тощо.

Науково-аналітичні процеси, що здійснює сектор наукометричного аналізу, базується на таких принципах: а) цілеспрямованість; б) системність; в) актуальність; г) сучасність; д) активність; е) ініціативність; ж) достовірність; з) об'єктивність; і) повнота; й) безперервність; к) альтернативність; л) гнучкість; м) аргументованість [1; 2]. Дотримання у своїй діяльності цих принципів дозволили дуже швидко отримати бажані результати та певні наукові досягнення.

1. Сектор поширює наукові роботи викладачів, аспірантів університету та виявляє їх цитованість (Індекс Гірша – h) у наукометричних системах Google Scholar, SCOPUS, Web of Science.
2. Веде збір, обробку інформації щодо публікацій науково-педагогічних кадрів університету та здійснює наповнення електронної картотеки «Праці вчених університету».
3. З метою входження робіт учених вузу до Українського індексу наукового цитування та у міжнародні наукометричні системи цитування SCOPUS і Web of Science сектор координує діяльність із кафедрами, консультує викладачів із питань створення власних уніфікованих ідентифікаторів реєстрації в ORCID, Google Scholar та Web of Science
4. У період 2015–2016 рр. за допомогою співробітників сектору зареєстровано у Google Scholar та створено наукометричні профілі 415 вчених (було 52); у ORCID – 651 (не було реєстрацій зовсім).
5. Проводиться постійний аналіз вже створених профілів учених у Google Scholar на предмет виправлення помилок, недостовірних даних

та різночитань, що дозволяє уточнити показники цитувань – індекс Гірша (h) у різних наукометричних системах.

6. Для інформування науково-педагогічних працівників університету про їх публікаційну активність та відповідні наукометричні показники на веб-сайті наукової бібліотеки сформовано інформаційний блок та надані посилання на інформаційно-аналітичну систему «Бібліометрика української науки» (Центр досліджень соціальних комунікацій на базі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського) та на вже створені авторські профілі у пошуковій системі Google Scholar.

7. Ведеться інформування кафедр університету про наявну статистику цитувань та інші кількісні показники публікаційної продуктивності вчених через електронну пошту з метою покращення наукометричних даних авторів статей.

8. Уточнюються кількісні показники публікаційної активності вчених вузу в SCOPUS та Web of Science. Проведено велику пошукову роботу та систематизовано відповідну інформацію для реєстрації профілю нашого вузу в наукометричній базі Web of Science.

9. Триває робота над створенням профілів кафедр університету у Google Scholar.

10. Супроводжуються зареєстровані у Google Scholar та на веб-ресурсі «Українські наукові журнали» (МОН України) профілі внутрішньовузівських журналів: «Проблеми законності» (h – 12); «Вісник НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого» Сер. Філософія, філософія права, політологія, соціологія» (h – 6); «Вісник Асоціації кримінального права України» (h – 6); «Теорія і практика правознавства» (h – 4); «Криміналіст першодрукований» (h – 5).

11. Наукові видання університету включено до Інформаційно-аналітичної системи «Бібліометрика української науки» Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського для подальшого їх рейтингування.

12. Створено наукометричний профіль нашої установи «Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого» у Google Scholar, на якому відображено 3000 найцитованіших документів, на сьогодні вже є 17321 цитування, Індекс Гірша (h) вузу складає 52.

13. Із метою порівняння ефективності науково-дослідницької діяльності колективу університету його включено до рейтингу «Бібліометрика української науки» центру досліджень соціальних комунікацій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

14. Для викладачів і аспірантів підготовлено та оприлюднено на веб-сайті бібліотеки університету та в соціальній мережі Facebook науково-методичні рекомендації: «Наукометрія. Бібліометрія», «Правові журнали у SCOPUS», «Що впливає на наукометричні показники вченого», а також презентаційні матеріали про діяльність сектору у вирішенні інформаційно-аналітичних, наукометричних завдань.

15. У рамках школи методиста бібліотек вищих навчальних закладів державних форм власності харківського методичного об'єднання на базі бібліотеки нашого університету 28 квітня 2016 р. відбувся науково-

практичний семінар «Library 2 library», де співробітниками сектору було представлено презентацію «Сектор наукометричного аналізу – нова структура бібліотеки, що підтримує рівень цитування вчених університету». Матеріали доступні на веб-сторінці бібліотеки.

На виконання основних завдань сектору та з метою підвищення кваліфікації з інформаційних ресурсів Web of Science, Journal citation reports, Researcherid, Endnote фахівець бібліотеки взяв участь у тренінгу та прослухав курс «Thomson Reuters для наукових досліджень», який відбувся у Київському національному лінгвістичному університеті 8–9 вересня 2016 р.

Вищезазначене дозволяє нам стверджувати, що впровадження в практику нових спеціалізованих бібліотечних сервісів з питань інформаційно-аналітичної діяльності, наукометричного аналізу і вимірювання наукової інформації сприятиме: 1) прискоренню інтеграції вузівської науки до національного Українського індексу наукового цитування та міжнародних наукометричних систем цитування Scopus, Index Copernicus, Web of Science та ін. 2) підвищенню вірогідності збільшення статистики цитувань вчених університету, рейтингу вузу, вченого в системі наукометричних показників оцінювання; 3) розширення комунікацій учених університету з науковими колегами та партнерами у світі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аналітика [Електронний ресурс] // Словник української мови : академ. тлумач. слов. (1970–1980). – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/analituka> (дата звернення: 27.09.2016). – Назва з екрана.
2. Захарова В. І. Основи інформаційно-аналітичної діяльності : навч. посіб. / В. І. Захарова, В. Я. Філіпова. – Київ : Центр учб. літ., 2013. – 336 с.
3. Пасмор Н. П. Унікальність інституційних репозитаріїв як складова інтеграції наукових здобутків учених у світову e-Science / Н. П. Пасмор, С. А. Шахова // Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 16–19 черв. 2015 р. – Івано-Франківськ, 2015. – С. 214–219.
4. Шумаєва І. Д. Сектор наукометричного аналізу – нова структура у підтримці бібліотекою публікаційної активності вчених університету [Електронний ресурс] : презентація / І. Д. Шумаєва, М. М. Кулик ; заг. ред. Н. П. Пасмор // Семінар-практикум «Library 2 library» : матеріали шк. методиста, м. Харків, 28 квіт. 2016 р. – Електрон. відеодані (22 слайди). – Харків, 2016. – Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_2&view=item&id=1747 (дата звернення: 27.09.2016). – Назва з екрана.

**БІБЛІОТЕЧНИЙ СЕРВІС ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІЙ ПІДТРИМЦІ
НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ**

(з досвіду роботи бібліотеки ВДНЗУ «УМСА»)

О.О. Подрезенко

Вищий державний навчальний заклад України
«Українська медична стоматологічна академія»
Бібліотека

Розглянуто місце бібліотечного сервісу на базі інформаційних технологій в інформаційно-аналітичній підтримці науково-освітнього процесу.

Рассмотрена роль библиотечного сервиса на базе информационных технологий в информационно-аналитической поддержке научно-образовательного процесса.

The role of library services based on information technologies in the information and analytical support of the scientific and educational process.

Ключові слова: бібліотека УМСА, бібліотечний сервіс, інформаційно-аналітична підтримка, електронні інформаційні системи.

Ключевые слова: библиотека УМСА, библиотечный сервис, информационно-аналитическая поддержка, электронные информационные системы.

Keywords: library UMSA, library service, information support, analytical support, electronic information system.

Розвиток глобального електронного інформаційного простору має визначальний вплив на загальні процеси інформаційної трансформації світу, формуючи появу інформаційного суспільства. Саме інформатизацію науки, освіти та культури було визначено серед пріоритетних напрямів Постановою Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України» [4].

Постійне розширення інформаційного простору та спектру інформаційних ресурсів у галузі вищої освіти обумовлюють і діяльність бібліотек вишів, важливим завданням яких є максимальна відповідність запитам навчального та наукового процесів, відповідно до Закону України «Про стандартизацію», а саме ДСТУ ISO 16439:2016 (ISO 16439:2014, IDT) «Інформація та документація. Методи та процедури оцінювання впливу бібліотек» [2].

Переробка значних масивів інформації з метою отримання відповіді на вузькоспеціальне питання перетворилася якщо не в основний, то в ключовий вид діяльності науковця, що потребує застосування спеціальних знань та навичок, пов'язаних з інформаційно-аналітичною діяльністю. Для удосконалення наукової діяльності сучасного наукового співробітника виникає проблема створення інформаційно-аналітичної підтримки з боку бібліотеки для забезпечення умов щодо швидкого пошуку інформації, її ана-

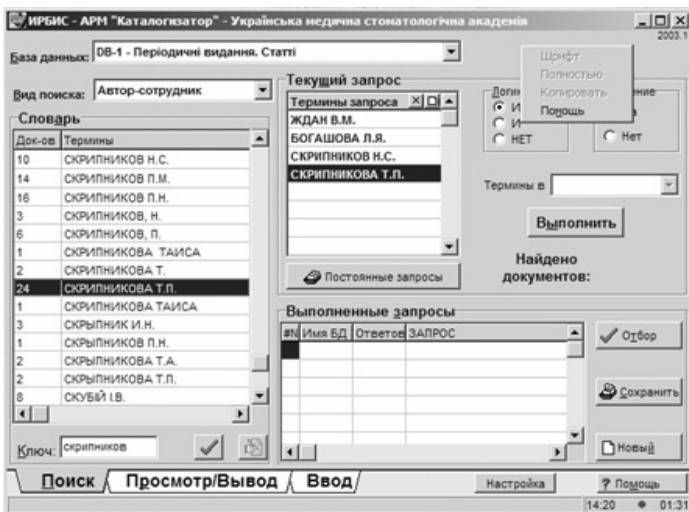
лізу, синтезу та аналітичної переробки для видобування найбільшої кількості релевантної інформації. Саме бібліотеки, як інформаційні осередки та зберігачі інформаційних ресурсів, мають безпосередній досвід аналітичного аналізу, бо саме бібліотекарі мають найбільший досвід уточнення запитів користувачів та займаються аналітичною обробкою та систематизацією джерел інформації. А у силу професійного покликання задовольнити якомога повніше запит користувача, саме бібліотекарі активно опановують зовнішні джерела інформації.

Стрімкий розвиток медицини як науки спонукає і науковців нашого ВНЗ звертатись до найпопулярніших пошукових систем та наукометричних баз даних, таких як PubMed, Google Scholar, BASE, Worldcat та інших, до цифрових архівів журналів у відкритому доступі. Посилання на ці бази представлені на блозі бібліотеки у розділі «Корисні лінки», але часті звернення до інформаційно-бібліографічного відділу з запитом щодо пошуку літератури з найскладніших вузькоспеціальних тем говорить про затребуваність суто професійних навичок бібліографів з опрацювання великих інформаційних масивів, їх аналітичного мислення, вміння наукового пошуку та систематизації знайденого. Тут можна виділити затребувану науковцями наукометричну базу даних PubMed, в якій оперативно викладаються абстракти публікацій англійською мовою, навіть перш ніж вони індексуються у MeSH і додаються в Medline. Зараз багато науковців, викладачів вільно володіють професійною англійською мовою і їх приваблюють найсвіжіші записи викладених у базі медичних статей, тим більше, що багато абстрактів містять посилання на повні тексти статей, деякі з яких є у вільному доступі в PubMed Central. Також приваблює колекція доступних повнотекстових книг та інші дані NLM. Але для здійснення всеоб'ємного наукового пошуку необхідно мати професійні знання словника MeSH (Медичні предметні рубрики), який використовується для індексування статей і який може вимагати складної стратегії пошуку. Такий пошук найкраще здійснюється бібліотекарями-бібліографами.

Створення у бібліотеках власних електронних колекцій сприяє інформаційно-аналітичній підтримці наукового процесу доступних у зручному для наукових працівників вигляді завдяки мережі Інтернет. Значні електронні колекції інформаційних наукових і освітніх ресурсів лягають в основу створення електронних бібліотек, як самостійних інформаційних систем, передбачених у Законі України «Про Національну програму інформатизації», де затверджена Державна програма «Електронна бібліотека» [1, 8]. Вони дозволяють зберігати усі наукові надбання в єдиному сховищі, чим значно підвищують рівень надання інформаційних послуг.

Ще один шлях – створення репозитаріїв, вишівських або бібліотечних електронних архівів наукових праць та матеріалів, які супроводжуються спеціальною ліцензією Creative Common, що дає обов'язкове посилання на автора та дозволяє використовувати матеріал всім бажаючим завдяки відкритому доступу.

Безумовно, зазначені форми зберігання та обміну матеріалами працюють на імідж науковців та науково-освітнього закладу в цілому. Але оскільки бібліотека ВДНЗУ «УМСА» знаходиться ще на початку створення таких форм

зберігання інформації, основною пошуковою системою бібліотеки є електронний каталог на базі програмного забезпечення АБІС Ірбіс, який є продуктом у першу чергу аналітичної обробки документів, і тільки він на сучасному етапі надає найповнішу інформацію про документи, які зберігаються у фондах бібліотек, та надає можливість дослідити науковий внесок науковців-співробітників академії. Вид пошуку «Автор-сотрудник» надає можливість виокремити всі публікації науковців вишу.

Під час заведення будь-яких документів в електронний каталог (книг, брошур, авторефератів, дисертацій тощо) та аналітичного розпису статей з медичних журналів при заповненні відомостей про автора(ів), обов'язково заповнюємо підполе «Работает в данной организации», якщо автор є співробітником Української медичної стоматологічної академії. А зазначена кількість публікацій автора говорить про його активність, як часто він друкується. У такий спосіб можна дослідити авторську активність науковців ВНЗ.

Таким чином, бібліотеки мають необмежені ресурси для інформаційно-аналітичної підтримки науково-освітнього процесу, а наскільки повно ця підтримка буде реалізована, залежить, насамперед від матеріально-технічного забезпечення, інженерної підтримки, ініціативи та зацікавленості самих науковців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04.02.1998 № 74/98-ВР : редакція станом на 01.08.2016, підстава 922-19 / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/74/98>.
2. Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 № 1315-VII : редакція станом на 10.02.2016, підстава 124-19 / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>.
3. Про прийняття національних нормативних документів України, гармонізованих з міжнародними та європейськими нормативними документами, та скасування національних стандартів України : наказ № 244 від 22 серп. 2016 р. /

- Нац. орган стандартизації ДП «УкрНДНЦ» – Режим доступу : http://uas.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1738&Itemid=5.
4. Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України : постанова Верховної Ради України Про Рекомендації парламентських слухань від 31.03.2016 № 1073-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2016. – № 17, ст. 191. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1073-19#n13>.
 5. Биков В. Ю. Електронні бібліометричні системи як засіб інформаційно-аналітичної підтримки науково-педагогічних досліджень / В. Ю. Биков, О. М. Спирін, Н. В. Сороко // Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : зб. наук. праць. – Львів : ЛДУ БЖД, 2015. – Ч. 1. – С. 91–100.
 6. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти / В. Ю. Биков // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2010. – № 1 (15). – Режим доступу : <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>.
 7. Использование информационно-коммуникационных технологий в целях развития : резолюция Генеральной Ассамблеи ООН от 19 дек. 2014 г. № A/70/469 / Генеральная Ассамблея ООН. – Режим доступа : http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ares69d204_ru.pdf.
 8. Иванова С. М. Наукова електронна бібліотека НАПН України як засіб інформаційно-аналітичної підтримки педагогічних досліджень / С. М. Иванова // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2015 – № 6 – С. 38–43.
 9. Ільганаєва В. О. Аналітика в структурі бібліотечної діяльності / В. О. Ільганаєва // Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. праць. – Х., 2007. – Вип. 23. – С. 109–117.
 10. Інформаційно-аналітична підтримка діяльності університету: інтегрована інформаційна система / А. В. Васильєв, В. В. Хоменко, В. О. Любчак [та ін.]. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 126 с.
 11. Кільченко А. В. Використання електронних інформаційних систем відкритого доступу для планування наукових досліджень в галузі освіти // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2015. – Т. 49, № 5. – С. 176–186.
 12. Кобелев О. М. Проблема визначення інформаційно-аналітичної діяльності / О. М. Кобелев // Соціальні комунікації : матеріали Міжнар. наук. конф., 26–27 лют. 2009 р., Харків : у 2 ч. Ч. 1 / Харк. держ. акад. культури. – Х., 2009. – С. 88–90.

УДК 025.1:378.4

ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В РОБОТІ БІБЛІОТЕКИ ЧОРТКІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

Л.Б. Попіль

Чортківський державний медичний коледж

Бібліотека

В статті розглянуто значення інноваційних форм роботи для розвитку сучасної бібліотеки. Зазначені нові перспективні напрямки популяризації літератури за допомогою сучасного медіапростору. Описано практичний досвід роботи Бібліотеки Чортківського державного медичного коледжу.

В статье рассмотрены значение инновационных форм работы для развития современной библиотеки. Указанные новые перспективные направления популяризации литературы с помощью современного медиасредства. Описан практический опыт работы Библиотеки Чертовского государственного медицинского колледжа.

In the article the importance of innovative forms of work for the development of modern libraries. These promising new areas of popularizing literature using modern media market. We describe the experience of the Library Chortkiv State Medical College.

Ключові слова: сучасна бібліотека, медіапростір, інтелектуалізація бібліотечної професії, інноваційні форми роботи.

Ключевые слова: современная библиотека, медиасредство, интеллектуализация библиотечной профессии, инновационные формы работы

Keywords: modern library, media space, intellectualization of the library profession, innovative forms of work.

Якщо не маєш розумного сусіда – веди бесіду з книгою. Так кажуть у народі. Соціологи та психологи всього світу давно дійшли тієї думки, що читання розвиває інтелект, формує духовно зрілу, освічену, гармонійну особистість. Не можна недооцінювати роль бібліотеки у забезпеченні молоді необхідною інформацією.

Сутність і завдання інформаційної роботи бібліотеки Чортківського державного медичного коледжу полягають у тому, щоб довести до користувачів ту інформацію, якою володіє бібліотека. Своєчасне інформування, ефективність задоволення потреб користувачів.

«Щоб мати майбутнє, потрібно бути готовим робити щось нове», – так говорив П. Друкер, американський вчений-економіст.

Що таке інновації у бібліотеці? Це насамперед, оригінальна ідея, яка виходить за межі стандартних форм. Це новий підхід до бібліотечного обслуговування. Однак усі інновації базуються на сталих традиціях, адже, щоб скласти інноваційну виставку, потрібно знати сталі елементи. При підготовці виставок, бібліотекарі коледжу намагаються виділити в них якусь родзинку, привернути до неї увагу користувачів, не дати їм можливості піти без книги. Над чим працює колектив бібліотеки – це створення віртуальних виставок – презентацій, що допоможе урізноманітнити роботу бібліотеки та змінити погляд на традиційні виставки.

Зміст інформування визначається навчальними і виховними завданнями коледжу.

У своїй роботі бібліотека використовує масові, групові та індивідуальні форми роботи. В інформуванні користувачів допомагають книжкові й тематичні виставки – перегляди: «Лікар з великим серцем», «Душа тисячоліть шукає себе в слові» (згідно з рішенням ЮНЕСКО 2013 рік оголошено Роком рівноапостольських святих Кирила та Мефодія), «Нам берегти тебе, моя Україно, і нам твою історію творити!» (до Дня Соборності України). У рекламі книги традиційними стали виставки – інсталяції, виставки нових надходжень «Цілюща вода його творчості»

(презентація книг В. Фольварочного, письменника та громадянського діяча); «Окраса славного Чорткова» (фото-колаж пам'яток рідного міста).

Традиційним став тісний зв'язок бібліотеки з методичним кабінетом коледжу. Бібліотекарі допомагають викладачам у підборі літератури до різноманітних тем виступів на засіданнях ЦК, семінарах, лекціях, наприклад: «Інтерактивні методи навчання на заняттях англійської мови», «Діагностика, лікування внутрішньоутробної гіпоксії плода», «Навчальна екскурсія – як складова пізнавальної діяльності студентів на заняттях анатомії та фізіології», «Екстрена медична допомога при масових ураженнях у мирний та воєнний час», започатковано серію методичних видань «Педагогічні новації» та інші.

Першорядним видом діяльності є наукове розкриття фонду бібліотеки через:

- ✓ *тижні бібліографії*: «Спадкові хвороби у нащадків», «Народна медицина», «Алкоголізм та наркоманія – загроза здоров'ю»;
- ✓ *тижні інформації*: «Знавці отруту і лікування» (до дня фармацевтичного працівника), «О мудросте, захована в книжках» (до Всеукраїнського дня бібліотек), «Історія освіти в Україні: традиції, сучасність та перспективи», «Міцна родина – квітує Україна», «Толерантність відчиняє двері і серця», виставка – дискусія «Бути грамотним престижно?»;
- ✓ *інформаційні бюлетені* «Радимо прочитати»: першу книгу тернопільянки Л. Романчук «Місто карликів», «Коли ти поруч» Світлани Талан, яку визнано однією з десяти найкращих українських романісток на літературному конкурсі «Коронація слова – 2011», «Гра в королеву» (новий роман Т. Пишнюк);
- ✓ *інформаційні огляди літератури*: «Серцево-судинні захворювання в Україні», «Педагогічні новації», «Без здоров'я дитини – народ втрачає своє майбутнє».

Важливим завданням національної освіти є формування інтелектуального потенціалу держави. Навчальний заклад покликаний сформулювати творчу, гуманістично-орієнтовану особистість, здатну реалізувати свої природні здібності й таланти. До цього долучається і бібліотека коледжу. Традиційними стали інтелектуальні ігри-вікторини для першокурсників «Найрозумніший», а також інтелектуальна гра «Як ми знаємо творчість Т. Шевченка», літературно-пізнавальний квест «Ім'я Шевченка стукає в серцях», інформаційно-просвітницька година «Наша планета – наше життя», захід змусив замислитись студентів над тим, що буде з природою через 20-50 років, урок – діалог «Книга та Інтернет: спільники чи суперники?», який розпочався із невеличкого анкетування, щоб визначити чи усі люблять читати, що саме. Інформаційно-просвітницька година «Книга. Молодь. Інтелект» до Всеукраїнського Дня бібліотек познайомила студентів із професією бібліотекаря. Також у студентів була унікальна можливість поринути у віртуальну подорож найбільшими та найкрасивішими бібліотеками світу та України. Круглий стіл на тему: «Молодіжна субкультура: плюси і мінуси» познайомила студентів із

найяскравішими представниками цих угруповань: емо, готами, гопниками, хіпі, байкерами та реперами, ролі яких виконали студенти І61 групи.

Бібліотека є ідеальною інфраструктурою для живої роботи в галузі культури, культурного розвитку українського народу, нації, людства, вміння розуміти історію та культуру. З цією метою були організовані:

- *книжкові виставки*: «Свято колядок, щедрівок та віншувальних», «Барви осені» (виставка – вернісаж), «Мова моя українська», «Перлини світового зодчества», «Душа тисячоліть шукає себе в слові», «Поетична палітра сучасного світу», «Лютневий сніг весною пахне...» (до Стрітіння Господнього);
- *інформаційно-просвітницька година* «Свято Стрітіння Господне»;
- *конкурс малюнків* до творів Т.Г. Шевченка серед студентів перших курсів;
- *мистецько-пізнавальна година* «Вишиванка, намисто – традиції, мода, здоров'я»;
- *інформаційно-мистецька година* «Нев'янучий квіт петриківського розпису».

Бібліотека нашого закладу є інтелектуальним центром. Імідж полягає у поєднанні інноваційних напрямків роботи та традиційних. Широко використовуються ресурси мережі Інтернет для внутрішніх потреб бібліотеки та поліпшення умов роботи користувачів у читальному залі. Важливим джерелом інформаційних ресурсів коледжу є веб-сторінка, завдяки їй працівники книгозбірні забезпечують вільний доступ до інформації. На ній представлена інформація про бібліотеку, її історію, структуру, події, нові надходження літератури, рекомендаційні та бібліографічні списки літератури.

Працівники бібліотеки розуміють, що автоматизація бібліотечно-бібліографічних процесів – це лише маленька крапля з впровадження нових інформаційних технологій. Оперативність розміщення інформації, швидкість її пошуку, створення електронного каталогу бібліотеки, відгук на креативні запити користувачів, впровадження інновацій – це далеко неповний перелік питань, які намагаються перетворити бібліотекарі у нову реальність, у бібліотеку сучасності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Марченко Т. Інновації в обслуговуванні користувачів : здобутки і проблеми : за матеріалами дослідження / Т. Марченко // Бібліотечна планета. – 2007. – № 2. – С. 31-32.
2. Ткаченко Т. Інновації і менеджмент якості в діяльності бібліотек ВНЗ: ІV науково практична конференція / Т. Ткаченко, Н. Скрипай // Бібліотечний форум України. – 2009. – № 2. – С. 42-46.

**ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ІМ. В. Г. КОРОЛЕНКА ЯК ЦЕНТР НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ
БІБЛІОТЕЧНИХ ФАХІВЦІВ**

В.Д. Ракитянська, Л.В. Глазунова
Харківська державна наукова бібліотека імені В.Г. Короленка

Подано огляд проектів Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка з реалізації напрямку неформальної освіти бібліотекарів-бібліографів України. Проаналізовано навчально-інноваційний проект «Школа бібліотечного журналіста» та дистанційний курс «Електронна бібліографія».

Представлен обзор проектов Харьковской государственной научной библиотеки им. В.Г. Короленко по реализации направления неформального образования библиотекарей-библиографов Украины. Проанализированы учебно-инновационный проект «Школа библиотечного журналиста» и дистанционный курс «Электронная библиография».

A review of projects Kharkov State Scientific Library of V. Korolenko to implement the direction of informal education of librarians-bibliographers Ukraine. Analyzed the educational and innovative project «School Library journalist» and the distance learning course «Digital Bibliography».

Ключові слова: Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка, неформальна освіта, Школа бібліотечного журналіста, дистанційний курс «Електронна бібліографія».

Ключевые слова: Харьковская государственная научная библиотека имени В.Г. Короленко, неформальное образование, Школа библиотечного журналиста, дистанционный курс «Электронная библиография».

Key words: Kharkov State Scientific Library of V. Korolenko, informal education, School Library journalist, distance learning course «Digital Bibliography».

Розвиток неперервного навчання разом із формуванням суспільства знань стали одним із соціальних наслідків глобалізації та інформатизації.

Якщо на початку свого життя людина отримує формальну освіту (школа, середні і вищі навчальні заклади, що контролюються державою), то протягом подальшого життя потреба в неформальній освіті виникає майже щоденно і свідомо ініціюється самою особою, оскільки безперервне оновлення інформації вимагає постійного самовдосконалення.

Мотивацією є усвідомлення потреби у набутті нових компетенцій, що може бути пов'язане як із змінами, що відбулися у певному професійному, або соціальному середовищі, так і з змінами профілю діяльності і бажанням самому стати джерелом цих змін.

У Меморандумі неперервної освіти Європейського Союзу (2000 р.) зазначено, що «континуум неперервної освіти робить неформальну та формальну освіту рівноправними учасниками процесу навчання».

Трансформація техніко-технологічних засад бібліотечно-бібліографічної діяльності є визначальними в організації неформальної освіти як професіоналів так і користувачів в Харківській державній науковій бібліотеці імені В. Г. Короленка.

З жовтня 2013 року на базі нового комп'ютерного обладнання, отриманого завдяки перемозі у конкурсі програми «Бібліоміст» з організації нових бібліотечних послуг із використанням вільного доступу до Інтернет, в бібліотеці почав реалізовуватися навчально-інноваційний проект **«Школа бібліотечного журналіста»**. Сучасна бібліотека сьогодні фактично не має шансів для існування і розвитку без можливості бути представленою у медіапросторі. А засвоєння бібліотечними спеціалістами основ іншої професії не тільки розширює можливості особистості, а й, в першу чергу, створює позитивний імідж бібліотек як безкоштовних загальнодоступних центрів доступу до інформації через вплив на ЗМІ різного рівня, зокрема власні бібліотечні ЗМІ (електронні та друковані) та через сайти і сервіси Web 2.0, 3.0 та ін.

Пілотний варіант проекту було реалізовано в межах занять школи для фахівців ХДНБ ім. В.Г. Короленка протягом 2013 р. У жовтні 2013 р. відбулася Перша всеукраїнська школа бібліотечного журналіста. У період 2013–2016 рр. проведено чотири всеукраїнські, дві регіональні, одна обласна, три локальні школи – всього 10 шкіл.

Керівник і модератор проекту, тренер Школи – заступник директора з наукової роботи ХДНБ ім. В.Г. Короленка, канд. наук із соціальних комунікацій – Л.В. Глазунова. Тренери проекту – фахівці ХДНБ ім. В. Г. Короленка (співробітники відділу науково-методичної роботи, науково-видавничого відділу, кабінету бібліотекознавства ім. Л. Б. Хавкіної). До участі у проведенні занять запрошувалися професійні журналісти.

Учасники Школи – бібліотекарі та інші фахівці з різних міст та регіонів України: Харківської, Київської, Дніпропетровської, Донецької областей, Львова, Одеси, Полтави, Сум, Луганська, Вінниці, Херсону, Запоріжжя та Криму. Всього навчання пройшли 211 спеціалістів (дані на 12.05.16 р.).

Серед бібліотек-учасниць – представники двох національних (Національна наукова медична бібліотека України, Національна бібліотека України для дітей), 15 обласних, 11 вузівських, 28 публічних бібліотек.

Серед кадрового складу слухачів школи превалюють спеціалісти (провідні бібліотекарі, бібліотекарі I та II кат., редактори, методисти) – 58 %, керівний склад (директори, зав. відділами, зав. секторами, наукові секретарі, головні бібліотекарі) складає 38 %. Найбільше представників відділів обслуговування – 56%, методистів – 18% та бібліографів – 16 %, незначна кількість представників відділу комплектування, обробки, відділу інформаційних технологій, редакторів.

Слід зазначити, інтерес щодо навчання основ бібліотечної журналістики виявили небібліотечні фахівці (4 % учасників школи) – це зав. інформаційним Центром видавництва «Ранок», адміністративний координатор Виконавчого офісу УБА, доцент кафедри виховання й розвитку

особистості КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», методист Міського методичного центру відділу освіти виконавчого комітету Славутицької міської ради.

Проект набув визнання у колег з різних регіонів України завдяки креативній та доброзичливій атмосфері школи та можливості застосовувати отримані навички і знання як в професійній діяльності, так і для творчого самовираження особистості.

Програма навчання сформована за двома основними напрямками – жанрова складова (інформаційні, аналітичні та художньо-публіцистичні жанри журналістики) та технологія створення електронних газет, використання інтернет-сервісів для створення медійного контенту.

Форми проведення занять різноманітні. Це: лекції, тренінги, майстер-класи професійних журналістів («Інформаційна привабливість бібліотеки: професійність обговорення бібліотечних проблем у ЗМІ» від редактору телепроекту «Простір ідей» 5 каналу Тетяни Терен, журналіста агентства «Медіапорт», редактора та ведучого програми «Старости» Філіпа Диканя, редактора, автора та ведучої телепрограми «Фабрика ідей» ХОД ТРК Ганни Прокаєвої, «Інтерв'ю як жанр журналістики» від харківського журналіста та телеведучого Віталія Михайлова і відомого фотохудожника Володимира Оглобліна); віртуальні майстер-класи від провідних бібліотечних фахівців України («Основні принципи керівництва офіційною сторінкою бібліотеки в соціальній мережі», «Корпоративні медіа як інструмент комунікаційно-іміджевої політики бібліотеки» керівника прес-служби Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського Лідії Поперечної); майстер-класи від випускників школи («Блогінгова журналістика й соціальні медіа в роботі бібліотек», «Техніки креативного письма: практичні поради з писання якісних текстів» від випускниці Першої школи Марії Медведської, «Знання і навички бібліотечного журналіста в роботі Української бібліотечної асоціації» адміністративного координатора Виконавчого офісу Української бібліотечної асоціації Вікторії Польової, слайд 14 «Корпоративна бібліотечна газета: поради редакторів» («Библиотекапевт» – Оксани Русанової та Катерини Тесленко, «Бібліотечний РЯник» – Ольги Терещенко)); професійні майстерні («Сучасна бібліотека і журналістика: грані взаємодії (з досвіду роботи запорізьких бібліотек)» завідуючої науково-методичним відділом Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького Олени Тарлінської, «Специфіка роботи з різними засобами Медіа», провідного бібліотекаря Запорізької обласної бібліотеки для юнацтва, керівника Запорізького піар-офісу сучасних бібліотек (ментор проекту «Бібліоміст» Лариси Головки); подіумні дискусії («Література для юнацтва без табу?») за участю директорки Міжнародної бібліотеки для юнацтва у Мюнхені (Німеччина) д-р Крістіане Раабе); експрес-вишколи («Контент професійного періодичного видання: на прикладі дайджесту бібліотечних інновацій «БібліоSpace» методиста відділу науково-методичної роботи ХДНБ ім. В. Г. Короленка Олега Соцкова); командна робота в медіаконвергентній редакції, яка

дозволяє створити електронні газети в різних форматах. За замовленням колег також проводяться навчально-тематичні семінари з основ журналістської майстерності для бібліотекарів Харкова та регіону.

Основним результатом реалізації проекту є опанування слухачами навичок написання журналістських текстів у різних жанрах та створення слухачами електронних газет з використанням сервісу Padlet (інтерактивна газета) та програми Publisher (верстка газети). За період 2013 – 2016 рр. було створено 60 електронних газет (Microsoft Publisher) та 22 стінгазети (Padlet).

Слухачам надається можливість ознайомитися з різними інтернет-сервісами для створення медійного контенту.

У межах кожної Школи підбивалися підсумки: визначалися переможці та призери у різних номінаціях.

Інформаційний супровід проекту здійснюється через блог «Школа бібліотечного журналіста» (інформаційно-методичне забезпечення проекту, експонування творчих робіт учасників Школи); журнал «Бібліотечний форум України» (нині «Бібліотечний форум: історія, теорія і практика», інформаційні звіти про школи).

Результатами Школи стало започаткування власного періодичного видання – «БібліоSpace» (ХДНБ ім. В. Г. Короленка), «БібліоМолодь» (Молодіжна секція УБА), «Библиотерапевт» (Наукова бібліотека Харк. нац. мед. ун-та), «Бібліотечний РРяник» (ЦБ ім. І.С. Тургенева м. Харкова), «Техноbook» (Наукова бібліотека Харк. нац. ун-та радіоелектроніки), «Книжковий Черв'ячок» (Центральна дитяча бібліотека Фрунзенського району Харкова), «БібліоПульс» (Одеська ОУНБ), створення власного інтернет-телеканалу ХДНБ (на жаль, через перехід на платну платформу довелося відмовитися), блогу проекту, актуалізується БД «Бібліотечна журналістика».

Інформаційним та методичним забезпеченням Школи є надані учасникам проекту методичні матеріали до вивчення курсу «Бібліотечна журналістика» (Харків, 2015), підготовлені викладачами школи, блог «Школа бібліотечного журналіста ХДНБ ім. В.Г. Короленка», база даних «Бібліотечна журналістика».

За результатами навчання учасники отримали 211 сертифікатів, 40 дипломів переможців.

Якщо курс бібліотечної журналістики ми реалізуємо традиційно в стінах бібліотеки, запрошуючи слухачів до бібліотеки, то курс «**Електронна бібліографія**», що викликаний швидкоплинними змінами у всіх процесах бібліографічної діяльності, обумовив використання можливостей швидкого реагування у вигляді дистанційного навчання. Це дозволило значно розширити географію аудиторії, залучити до підвищення свого професійного рівня тих колег, які не можуть з якихось причин відвідувати стаціонарні заходи.

Головна мета курсу – надати слухачам сучасні уявлення про електронну бібліографію, тенденції її розвитку, проблеми та перспективи.

Всього до вивчення пропонується 14 тем, які викладаються провідними бібліографознавцями та бібліографами-практиками ХДНБ ім. В.Г. Короленка за участю наукових консультантів з Рівненського державного гуманітарного університету (д-р іст. наук, проф. Г.М. Швецова-Водка, канд. іст. наук, доцент Л.Ф. Трачук), у формі вебінарів. Всі слухачі отримують сертифікат.

Перевагою курсу є його варіативна модульність, тобто колеги можуть обрати весь курс, окрему тему, декілька тем. Можливо підключення як в режимі он-лайн, так і прослуховування вебінару у записі. Партнером дистанційного курсу є Дистанційна академія (<http://www.d-academy.com.ua>) видавничої групи «Основа» (<http://osnova.com.ua>).

Слухачі опановують наступні теми: «Сутність та специфіка електронної бібліографії», «Структура бібліографічної діяльності в електронному середовищі», «Класифікація бібліографічних електронних ресурсів (БЕР)», «Бібліографічний пошук: стратегія в електронному середовищі. Бібліографічні браузері», «Генерація БЕР. Бібліографічні менеджери». Тема 6 «Корпоративна каталогізація», «Аналітико-синтетична обробка ресурсів локального та віддаленого доступу», «Авторитетний файл колективного автора», «Формування авторитетного файла предметних рубрик», «Бібліографічне обслуговування користувачів. Інформаційна культура користувачів», «Віртуальна виставка у бібліотеці як бібліографічний ресурс», «Система підготовки БЕР в Україні. Загальні БЕР України», «Система підготовки БЕР в Україні. Спеціальні БЕР України», «Організація та управління БЕР».

На сьогодні дві групи пройшли навчання.

Перший дистанційний курс відбувся протягом січня-червня 2016 р. Всього записалося 93 фахівця, у тому числі на весь курс – 22 особи, на окремі теми (цикли) – 71 фахівець. Слухачі курсу представляють бібліотеки всіх систем і відомств, але найбільший інтерес виявили колеги із вузівських бібліотек. Географія учасників охоплює представників із всіх куточків нашої країни.

Вдруге бібліографи навчалися у літній школі «Електронна бібліографія», яка тривала протягом трьох тижнів (у липні-серпні 2016 р.).

Проте реальна кількість слухачів була значно більша, ніж це зафіксовано у статистиці, адже колеги писали, що «слухаємо ваші вебінари всім відділом, всією бібліотекою».

Навчання плануємо продовжити у листопаді поточного року, але у форматі дистанційного 2–3-тижневого курсу на платформі MOODLE.

Таким чином, нині Харківська державна наукова бібліотека імені В.Г. Короленка виступає як важливий інститут професійного розвитку бібліотекарів-бібліографів України.

**СОЗДАНИЕ И ПРОДВИЖЕНИЕ
БИБЛИОТЕЧНЫХ ПЕРИОДИЧЕСКИХ ИЗДАНИЙ:
НОВЫЕ ПРОЕКТЫ БИБЛИОТЕК**

О.А. Русанова, Е.Н. Тесленко
Харьковский национальный медицинский университет
Научная библиотека

В данной статье на основе исследования е-проектов библиотек рассматриваются пути внедрения новых форм и направлений коммуникаций и налаживания обратной связи с читателями и пользователями. Определены некоторые действия, направленные на развитие этих проектов на примере электронных библиотечных изданий.

У даній статті на основі дослідження е-проектів бібліотек розглядаються шляхи впровадження нових форм і напрямків комунікацій і налагодження зворотнього зв'язку з читачами і користувачами. Визначено деякі дії, спрямовані на розвиток цих проектів на прикладі електронних бібліотечних видань.

In this article, based on research libraries e-project examines how the introduction of new forms and areas of communication and provide feedback from readers and users. It identified some actions aimed at the development of these projects in terms of the electronic library of publications.

Ключевые слова: библиотека, издательская деятельность библиотек, «Библиотерапевт», электронные периодические издания

Ключові слова: бібліотека, видавнича діяльність бібліотек, «Бібліотерапевт», електронні періодичні видання

Keywords: library, publishing activity of libraries, «Biblioterapevt», electronic periodicals

В современном мире с развитием информационных технологий, внедрением новых форм и методов обслуживания, появлением новейших способов коммуникации и налаживанием обратной связи библиотеки активно ищут пути привлечения в свою внутреннюю среду исключительных технологий и новых направлений. Теперь уже не пользователь стремится к услугам библиотеки, а библиотека идет навстречу своим читателям.

Два года назад вышел в свет первый номер электронного бюллетеня «Библиотерапевт». «Библиотерапевт» – это авторское, коллективное издание Научной библиотеки Харьковского национального медицинского университета (НБ ХНМУ), ее «культурный продукт». Все это время мы делились с читателями разнообразными интересными материалами. Электронный бюллетень стал эффективным инструментом для продвижения книги, чтения и самой библиотеки в виртуальной среде. Интерес к библиотеке и книге, заинтересованность молодежи в чтении и формирование самой культуры чтения – вот цели и задачи нашего издания. Выпуская очередной номер «Библиотерапевта», мы постоянно повышали узнаваемость нашего

бренда – НБ ХНМУ, «завоевывали» авторитет и внимание к себе, продвигали свои услуги и находили новых партнеров. Авторы постоянно работали над тем, чтобы наш «культурный продукт» и в дальнейшем был качественным, популярным, созвучным времени. Со временем мы приняли решение об архивировании бюллетеня в традиционном виде – теперь читателям доступны печатные версии нашего «Библиотерапевта»!

Наше издание явилось итогом обучения в Школе библиотечного журналиста¹. За период с 2014 по 2016 год Школу закончили 10 наших сотрудников, получены дипломы 1, 2, 3 степеней. Многие из идей, почерпнутых на занятиях в Школе, уже реализованы в созданном нами бюллетене.

Школа библиотечного журналиста явилась для многих ее выпускников стартом в реализации творческих проектов, и нам стало интересно – какие же из этих проектов имеют продолжение. В рамках нашего исследования было проанализировано 25 сайтов ВУЗов г. Харькова и Украины, и 9 сайтов Харьковских публичных библиотек. Прежде всего, обращали внимание на библиотечные е-продукты, представленные в Интернете в свободном доступе. Специалисты библиотек вузов принимают общую тенденцию, основанную на понимании новой роли библиотек в современном информационном обществе. Одним из проявлений стало развитие библиотечных электронных изданий.

Просматривая сайты вузовских библиотек Харькова, хотелось бы выделить некоторые «эксклюзивные» е-продукты:

«Догори сторінками / Вверх страницами» – электронный литературный журнал Научной библиотеки Мариупольского государственного университета (<http://journalist-library.blogspot.com/2016/03/blog-post.html>), выходит в виде блога, объединяющего на своих страницах творчество молодых поэтов и прозаиков. Цель электронного издания – привлечение читателей к художественному творчеству, самореализации авторов и их дальнейшего творческого развития. Как отмечают редакторы журнала – это первый своего рода проект для молодых поэтов, прозаиков, драматургов и критиков региона, предлагающий площадку для публикации и обсуждения текстов и дающий возможность заявить о себе в современном творческом пространстве. Журнал издается с 2015 года, и уже вышел в свет 31 выпуск (2015 – 5, 2016 – 26), его баннер размещен на сайте библиотеки.

«ПЕГАС» – виртуальный литературный альманах Научной библиотеки Харьковского национального аграрного университета для тех, кто хочет «поговорить», выразить себя через слово (<http://knau.kharkov.ua/news/486-zaproshtuyemo-do-uchast.html>). Издание поддерживает творческое развитие молодого таланта, дарования, с радостью делится им со всем миром. Вы-

¹ *Школа библиотечного журналиста – учебно-инновационный проект на базе Харьковской государственной научной библиотеки им. В.Г. Короленко при грантовой поддержке программы «Библиомост» IREX / Украина информационного партнерства НПП «Идея» и журнала «Библиотечный форум Украины» (ныне «Библиотечный форум: история, теория и практика»)

ходит с 2016 года, без номеров, имеет постоянные рубрики, которые периодически пополняются.

«Библио-Project» – газета, созданная командой Научно-технической библиотеки НТУ «Харьковский политехнический институт» (<http://ru.calameo.com/read/002732609200b508e236c>). В издании обсуждаются проблемы библиотечной жизни, освещаются собственный опыт и интересные факты о других библиотеках. В Интернете представлен один номер.

«Технобоока» – электронная газета, созданная командой Научной библиотеки Харьковского национального университета радиотехники (<http://lib.nure.ua/texbook>). Издание посвящено техническим новинкам, в т. ч. тем, которые можно использовать в библиотеке. Редактор газеты Е. Скрипник, выпускница Областной школы библиотечного журналиста, пишет: «А что делаете вы со своими идеями? Я воплощаю их здесь, на четырех листах в обществе роботов-библиотекарей. Ищу, нахожу, кромсаю, склеиваю и подаю в скромном издании «Технобоока». Яркий дизайн и ироничный взгляд редактора не оставят читателей равнодушными. Это интересная помощь библиотеке в обзорах технологических новинок и возможность добыть «свежую кровь» пользователей. Также в некоторых номерах представлены книги зарубежных авторов для прочтения. Рубрики газеты разножанровые и разноплановые – инфографика, известные женщины-библиотекари, типы библиотекарей, межрегиональные выставки и пр. За период 2014–2016 гг. вышло 5 выпусков: 2014 – 1 номер; 2015 – 3 номера; 2016 – 1 номер, баннер газеты размещен на сайте библиотеки.

Анализируя библиотечные сайты и страницы, мы убедились, что в своей практике е-вестники используют и публичные библиотеки – «Харьков – любовь моя» (ЦГБ им. В.Г. Белинского, Харьков), «Книжный червячок» (ЦДБ Фрунзенского района, Харьков), «Библиотечный РРяник» (Центральная библиотека им. И.С. Тургенева ЦБС Слободского района, Харьков), «БиблиоПульс» (ОУНБ, Одесса) и др.

Е-издания имеют различные цели – самовыражение сотрудников библиотеки или предоставление платформы для творчества читателей, информирование о технических новинках, в т. ч. библиотечных, или обмен опытом с коллегами, освещение деятельности библиотеки и т.д. Важно одно – практику создания электронных изданий, безусловно, нужно брать на вооружение каждой библиотеке, которая ищет новые пути привлечения и внедрения современных форм и методов обслуживания, новых способов коммуникации и налаживания обратной связи. И еще один очень привлекательный бонус – создание библиотечного электронного издания доступно любой библиотеке и не требует финансовых вложений. Нужен компьютер, программа и ваш творческий подход! Есть масса вариантов для собственного позиционирования – социальные сети, блоги, библиотечные сайты, интернет-телеканалы. Вы доступны любому пользователю 24 часа в сутки 7 дней в неделю! Библиотеки должны всячески себя рекламировать, ведь систематическая информация о деятельности библиотеки, о пополнении фонда способна развить у потенциальных читателей и пользователей убежденность в пользе, необходимости и доступности библио-

течных услуг. Выпускаемые библиотеками рекламно-информационные материалы – списки, бюллетени, информационные листы, проспекты, буклеты и прочее не только способствуют формированию положительного образа, но и являются эффективной PR-кампанией библиотеки.

Демонстрируя библиотечные инновации, характерные для всех в современных условиях или единичные, уникальные по своей сути, описывая «картинки» из реального опыта библиотеки, мы наглядно показываем богатый творческий потенциал и креативность ее сотрудников.

Мы уверены, что с нашим утверждением согласятся коллеги: *библиотека, в которой царит творческий поиск, генерируются новые идеи, оригинальные находки, реализует важное кредо: только необычное выделяется из повседневного, только новое способно поразить сознание читателя и пользователя.*

ЛИТЕРАТУРА:

1. Белякова Л. Учимся создавать презентацию / Л. Белякова // Библиотека. – 2010. – №5. – С. 42-45.
2. Дубова О. Мобільні сервіси сучасних бібліотек: від парадигми «було б добре» до «кому потрібні» / О. Дубова // Бібліотечний форум України. – 2013. – № 4. – С. 9-10.
3. Киричок И. Вузовское виртуальное сообщество: миссия библиотеки в социальных сетях / И. Киричок, О. Русанова, Е. Тесленко // Бібліотечний форум України. – 2014. – № 3. – С. 18–20.
4. Огнева И. Н. Как создать в библиотеке эффективно работающую медиаструктуру: блоги + микроблоги + социальные сети + медиахостинг [Электронный ресурс] / И. Н. Огнева. – Арзамас, 2012. – 26 с. – Назв. с экрана. – Режим доступа: <http://ru.calameo.com/read/000365661e2514a350ab9>.
5. Хоменко І. Бібліотеки в Інтернет-просторі: креативність та творчий пошук / І. Хоменко // Бібліотечний форум України. – 2013. – № 4. – С. 15–16.
6. Электронный бюллетень как инструмент продвижения библиотеки, книги и чтения / О. А. Русанова, Е. Н. Тесленко, О. В. Сохарь, Д. В. Заводнова // Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі : матеріали наук.-практ. інтернет-конф. присвяченої 210-річчю Харк. нац. мед. ун-ту та 95-річчю Наук. бібліотеки ХНМУ, Харків, 5–12 жовт. 2015 р. / Харк. нац. мед. ун-т : [редкол. : І. В. Киричок, Т. Б. Павленко, Н. Д. Гаєва]. – Харків, 2015. – С. 153-156.

**ДИВЕРСИФІКАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
В БІБЛІОТЕКАХ**

Т.А. Сафонова

Харківська державна академія культури

Розглядаються особливості розвитку соціально-комунікаційних технологій як головного чинника перетворень в бібліотечно-інформаційному середовищі.

Рассматриваются особенности развития социально-коммуникационных технологий как основного фактора преобразований в библиотечно-информационной среде.

The features of development of of social-communication technologies are examined as a basic factor of transformations to the library-informative environment.

Ключові слова: бібліотека, соціально-комунікаційні технології, диверсифікація.

Ключевые слова: библиотека, социально-коммуникационные технологии, диверсификация.

Key words: library, social and communication technologies, diversification.

Розвиток сучасних інформаційних технологій (ІТ), збільшення обсягу інформації все більше визначають сутність нашої епохи. Інформаційне суспільство формує свої технології, які, у свою чергу, здійснюють величезний вплив на всі сфери сучасного суспільства як у межах національних кордонів, так і у світі в цілому. Глобальність процесів, що відбуваються, неминуче посилює інтерес до теоретичного осмислення соціально-комунікаційних технологій (СКТ) й емпіричного вивчення впливу цих технологій на трансформацію соціальних структур, бібліотечно-інформаційних зокрема. Світові тенденції, що полягають у основі перетворень сучасного суспільства та культури, сприяють диверсифікації СКТ в усіх сферах життя. Це означає безперервний розвиток СКТ, що породжує нові види і форми технологізації бібліотечної діяльності.

У сучасному суспільстві суттєво змінюється технологічна політика розвитку соціально-інформаційної сфери, орієнтуючи її на інноваційність, високу ефективність і певні зміни. Технології, які використовують у бібліотечно-інформаційній діяльності, постійно змінюються, вони відрізняються високою адаптивністю до змін зовнішнього середовища. Соціалізація ІТ дозволила значно розширити ринок бібліотечно-інформаційних товарів і послуг, що обумовило необхідність формування нових масштабів потреби споживачів в сучасній комп'ютерній техніці, ІТ, програмному забезпеченні, інформаційних ресурсах, інформаційних системах керування.

Розвиток СКТ на основі використання ІТ розпочався з активного впровадження комп'ютерної техніки і засобів зв'язку через удосконалення програмного забезпечення до електронних персональних комплексів в бібліотеках. ІТ виходять на рівень засобів, а не просто маніпулювання

статистичними інформаційними масивами. Підтримка інформаційних процесів стає метою і змістом управління інформацією на різних рівнях суспільного буття, від простору особистості до інформаційного простору соціосфери. Черговий прорив був зроблений з винаходом інтернет-технологій, які дали можливість зв'язати увесь світ, глобалізувати інформаційні процеси в планетному масштабі. Було утворено нове комунікативне середовище, що поступово втягує в себе численні фрагменти соціуму, диктує свої закони для всіх, хто бере участь у формуванні величезного інформаційного простору. В першу чергу це стосується бібліотек, як найбільш активних учасників процесу створення інформаційного простору.

Подальший розвиток ІТ та програмно-технологічних компонентів сучасних веб-сервісів створив для бібліотек передумови для реалізації ідей управління знаннями на практиці. Назустріч цим ідеям упорядкування та управління накопиченими знаннями глобальної мережі поступово відбулася трансформація технологічних концепцій Всесвітньої мережі: Web 1.0 – Web 2.0 – Web 3.0. Web 1.0 створив систему взаємопов'язаних гіпертекстових документів, доступних через Інтернет, технологічні рішення надали можливість лише читати й шукати інформацію. Web 2.0 надав технологічні можливості взаємодіяти користувачам зі змістом ресурсів, запровадив такі технології як блоги, соціальні мережі, вікі, RSS-канали. Web 3.0 є технологічною концепцією, що базується на принципах Семантичного вебу, призначена для створення високоякісних інформаційних ресурсів та послуг, вироблених експертами на основі застосування сучасних веб-технологій.

Проникнення віртуалізації в Інтернет призвело до широкого розповсюдження концепції хмарних обчислень. З точки зору історичного розвитку хмарні технології – це симбіоз віртуалізації та Web-сервісів, тобто хмара – це стіна між користувачами та провайдерами, яка надає користувачеві тільки необхідний йому набір послуг. Хмарні технології стають повсякденною реальністю в практиці роботи бібліотечно-інформаційних установ, однак поки що повномасштабне використання знаходиться у недостатньому стані із-за фінансових та технологічних причин.

Активно опановуючи СКТ, пристосовуючи їх до своїх професійних потреб, сучасні бібліотекарі не тільки збагачують свої фахові знання та навички, але й сприяють формуванню та вдосконаленню нового інформаційного середовища. Нині бібліотечні фахівці створюють різноманітні бази даних - від фактографічних і бібліографічних до повнотекстових, організовують і підтримують веб-сайти та депозитарії цифрових документів, співпрацюють із програмістами щодо розробки пакетів прикладних програм для автоматизації бібліотечних процесів, створення інформаційно-пошукових систем та ін.

Значення СКТ величезне, вони забезпечують розвиток науково-технічного прогресу, створюють інформаційний фундамент розвитку науки і всіх інших технологій. Більше того, СКТ є своєрідними перетворювачами всіх галузей бібліотечної діяльності, основним засобом їхньої автоматизації, якісної зміни бібліотечно-інформаційної продукції і, як результат, сприяють розвитку бібліотечної справи на сучасному рівні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Амлинский Л. З. Композиционно-планировочные решения и техническое оснащение научных библиотек. Библиотековедческий аспект / Л.З. Амлинский. – К. : Наук. думка, 1988. – 296 с.
2. Ільганаєва В. О. Еволюція технологічної та цільової бази інформаційного менеджменту розвитку / В. О. Ільганаєва // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. – Х., 2000. – Вип. 2. – С. 77-83.
3. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура: пер. с англ. / М. Кастельс; под. науч. ред. О. И. Шкаратана. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 234 с.
4. Кобелев О. М. Інформаційно-аналітична діяльність бібліотек як соціокомунікаційний феномен / О. Кобелев // Вісник Книжкової палати. – 2009. – № 10. – С. 22-25.
5. Лобузін К. Технології організації знанневих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності : монографія / К. Лобузін; НАК України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К. : НБУВ, 2012. – 375 с.

УДК 021.7:659-028.26/27

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ БІБЛІОТЕК ЗАСОБАМИ ПОДКАСТИНГУ (за результатами дослідження)

А.А. Тіщенко,

Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка

У статті наводяться результати дослідження стану використання подкастів у публічних бібліотеках Харкова та Харківської області, а також бібліотеках ВНЗ

В статті приводяться результати дослідження використання подкастів в публічних бібліотеках Харькова та Харьковської області, а також бібліотеках ВУЗОВ

The article presents the results of research on the use of podcasts in the public libraries of Kharkiv and Kharkiv region, as well as in University libraries

Ключові слова: публічні бібліотеки, бібліотеки ВНЗ, подкастинг, подкасти, дослідження.

Ключевые слова: публичные библиотеки, библиотеки ВУЗОВ, подкастинг, подкасты, исследования.

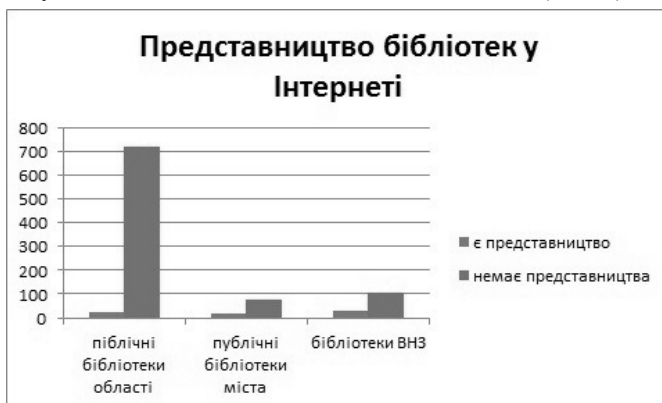
Key words: public libraries, College libraries, podcasting, podcasts, research.

Реалії сьогодення вимагають від фірм, організацій постійної роботи над власним іміджем. Не є виключенням і бібліотеки. Засобів для формування у громади позитивного іміджу бібліотек існує багато. Одним з дієвих є використання медіа, насамперед подкастів, відеороликів, опублікованих у Інтернеті. Подкасти дозволяють слухачу/глядачу ознайомлюватись з інформацією без відриву від інших справ, донести меседж за допомогою емоцій, невербальної комунікації. Розміщення подкастів на

сайті бібліотек також сприяє вирішити проблему незадовільної відвідуваності сайту чи іншого бібліотечного ресурсу адже цікаві подкасти по-особливо привертають увагу користувачів. Крім того до подкастів можна включити невеликий рекламний блок бібліотечного сервісу, який розміщується на початку і передає основній змістовній частині подкасту.

«Бібліотечний подкаст» – це окремий звуко/відеофайл про бібліотеку, бібліотечний сервіс, який розповсюджується безкоштовно через Інтернет для масового прослуховування/перегляду. Подкасти, об'єднані спільною тематикою можуть утворювати серію ресурсів в Інтернеті, що регулярно оновлюються [3, 9]. У такому випадку бібліотекар, який створює подкасти називається подкастером. Подкасти розміщуються на подкаст-терміналах – сайтах, що підтримують хостинг медіафайлів і певною мірою автоматизують приміщення для записів і підписку на оновлення. Цільовою аудиторією бібліотечних подкастів є користувачі комп'ютерної техніки (персональні ПК, ноутбуки, інші гаджети) [2]. Метою використання подкастів є формування позитивного іміджу бібліотекарів та бібліотек, а також просування бібліотечного сервісу.

У 2016 році в межах проекту «Бібліотечна енциклопедія Харківщини» було проведено дослідження «Бібліотечні подкасти Харківщини». За основу було взято перелік запропонований Харківською обласною науковою бібліотекою у Інформаційному ресурсі «Бібліотеки Харківської області» (бібліотеки області: центральні, міські, селищні, сільські/дитячі), Харківською обласною бібліотекою для дітей (дитячі бібліотеки області та міста), Центральною міською бібліотекою ім. В.Г. Белінського (бібліотеки Харкова) та довідник «Бібліотеки Харкова» (бібліотеки ВНЗ). Загалом було здійснено пошук представництва бібліотек у мережі Інтернет серед більше 890 бібліотек області та міста, переглянуто близько 130 веб-сайтів бібліотек, 38 сторінок у соціальних мережах. Нажаль більшість бібліотек області, у меншій мірі міста, не мають представництва у мережі Інтернеті, не зареєстровані у соціальних мережах і не створюють інформаційні канали з подкастами. У мережі Інтернет представлено 22 публічні бібліотеки області, 20 публічних бібліотек міста, 30 бібліотеки ВНЗ (мал. 1).

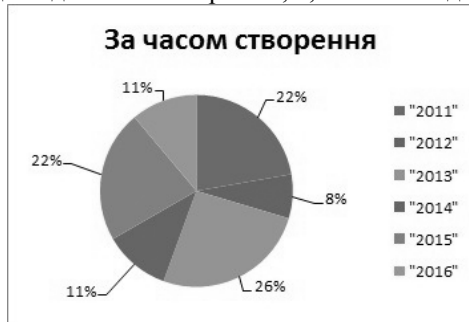

Методологічною базою дослідження стали моніторинг та аналіз веб-сайтів публічних бібліотек міста, області, бібліотек ВНЗ, пошуковий метод (виявлення на веб-сайтах, сторінках у соціальних мережах, блогах інформаційних ресурсів з опублікованими подкастами), порівняння виявлених каналів, подкастів (зіставлення каналів, подкастів бібліотек і різних видів на предмет схожих і відмінних рис, тенденцій), узагальнення (виявлені риси об'єднуються чи розділяються на основі загальних властивостей, стають базою для висновків).

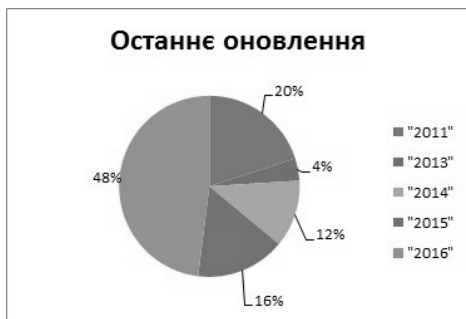
Сам термін подкастинг (podcasting), результатом якого є подкаст, походить від англійського iPod, популярного mp3-плеєра та broadcasting – широкомовлення. Термін «подкастинг» вперше вжив американець Адам Кларк Каррі. Ідеєю зацікавилася фірма Apple, і незабаром в iTunes була відкрита функція завантаження подкастів через RSS-стрічку. Зараз практично всі iPod передбачають вбудовану можливість відтворення подкастів [3].

На території СНД подкасти поширилися завдяки активності Василя Стрельникова, який відкрив сайт RussianPodcasting.ru (з часом назва трансформувалася до адреси rpod.ru, з початку 2015 року цей хостинг припинив своє існування). Ще одним поширеним хостингом для опублікування подкастів є аудіожурнал PodFM. Він містить безліч подкастів з різною тематикою, працює стабільно. Інші хостинги: iTunes, Zune Software, Rhythmbbox, gPodder, AmaroK, Banshee, youtube, блоги та соціальні мережі. Набуває популярності українська звукова інтернет-платформа «Канал громадського подкастингу Спод» [9]. Безпосередньо на Харківщині для опублікування та просування подкастів бібліотеки здебільшого звертаються до хостингу youtube, блогів та соціальних мереж.

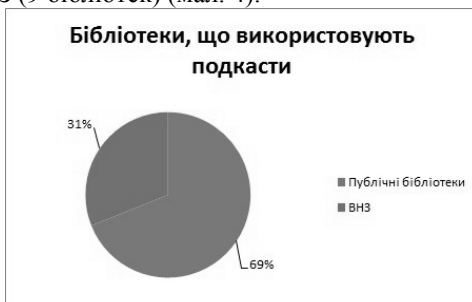
Моніторинг представництва бібліотек Харківщини у мережі Інтернет дозволив виявити 29 інформаційних каналів для розміщення подкастів. Інформаційні канал з бібліотечними подкастами на Харківщині почали з'являтися у 2011 році (6 каналів), але найбільше каналів було створено у 2013 році (7 каналів). У 2012, 2014 та 2015 роках спостерігається певна рецесія інтересу до подкастів – створено 2, 3, 6 канали відповідно (мал. 2).

Так як 2016 рік ще не закінчився, рівень популярності створення бібліотечних інформаційних каналів може зазнати змін. Деякі канали з часу опублікування перших подкастів не оновлювались, однак більшість регулярно поповнюють новими подкастами (мал. 3).

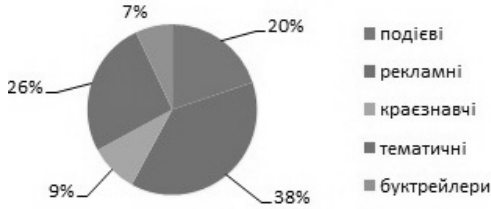
На 2016 рік бібліотеками міста Харкова та області створено і поширено у мережі Інтернет майже 500 подкастів. Бібліотечні подкасти розміщуються на інформаційних каналах зареєстрованих на певну бібліотеку, іноді на окрему персону (співробітник бібліотеки), в окремих випадках – на каналах інших організацій (ЗМІ, осіб зацікавлених у розвитку бібліотечної справи на Харківщині). Більшою популярністю даний вид медіа користується у публічних бібліотек (20 бібліотек), меншою – у бібліотеках ВНЗ (9 бібліотек) (мал. 4).

Видовий спектр подкастів представлений тільки відеокастами, іноді з використанням форми подачі матеріалу слайдкаст.

На території Харківщини не вдалось виявити аудіокасти, скрінкасти. Бібліотеки не використовують також хаукасти, «зворотній зв'язок», подкасти у техніці скрайбінгу та «stop-motion». Можна припустити, що дані види, які мають не менш широкі можливості для формування позитивного іміджу бібліотек, реклами бібліотечного сервісу, набудуть свого поширення пізніше, у час більшої комп'ютеризації бібліотек області та бібліотек-філій міста. За змістом бібліотеки Харківщини звертаються здебільшого до наступних видів подкастів: рекламні (190 подкаст), тематичні/виховні (129), подієві (99), кресназвччі (46), буктрейлери (35) (мал. 5).

За видами відеокласти

Необхідно зазначити, що у відеокастах, які створюють бібліотеки Харківщини часто поєднуються декілька різних видів. Наприклад, у рекламному подкасті може бути присутнім «зворотній зв'язок» тобто інтерв'ю з читачами, краєзнавчі можуть містити елемент реклами, а події мати виховний зміст. Деякі подкасти, наприклад буктрейлери супроводжуються звуковими коментарями, що за своєю суттю є окремими аудіокастами, події супроводжуються частковою демонстрацією екрану, що надає відеокасту властивостей скрінкасту, або рекламні зображують бібліотечний сервіс за застосуванням техніки скрайбінгу. Техніка «stop-motion», навіть, елементи цієї техніки, у відеокастах бібліотек Харківщини не зустрічається.

Приводів для створення бібліотечного подкасту багато. Бібліотеки Харківщини створюють подкасти за результатами заходів (наприклад, відкриття Інтернет-центру в Лозівській юнацькій бібліотеці), виховні, або тематичні, присвячені певній тематиці (подкаст про динозаврів від Центральної бібліотеки ім. І. С. Тургенева ЦБС Слобідського району м. Харкова), краєзнавчого характеру (присвячені Т.Г. Шевченку від Дергачівської центральної районної бібліотеки). Найбільший пласт відеокастів належить рекламним. Адже саме цей вид у найбільшій мірі сприяє формуванню позитивному іміджу бібліотек, бібліотекарів, бібліотечного сервісу. Серед них – виступи бібліотекарів на телебаченні, інформація про бібліотеку, бібліотечний сервіс, анонси заходів та ін.

Публічні бібліотеки Харкова та Харківської області, бібліотеки ВНЗ міста активно використовують засоби подкастингу для створення позитивного іміджу бібліотек, реклами бібліотечного сервісу. Проведене у межах проекту «Бібліотечна енциклопедія Харківщини» дослідження «Бібліотечні подкасти Харківщини» виявило тенденцію на зростання інтересу бібліотек до даного виду медіа-реклами – у 2011 році було створено тільки 6 каналів, на 2016 рік їх кількість наблизилась до 30. Бібліотекарі намагаються донести до користувачів необхідні меседжі різноманітними видами подкастів. Здебільшого це події, рекламні, краєзнавчі, тематичні/виховні та буктрейлери. Інші види використовуються тільки фрагментарно, або наразі не опановані. Виявлена тенденція переконує у тому, що навіть в умовах слабкої комп'ютеризації (велика кількість бібліотек області немає комп'ютерів), у бібліотеках Харківщини успішно використовується новий вид медіа подкастинг.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бобрин А. Что такое подкаст (podcast)? Какие бывают типы и как создать подкаст? / Александр Бобрин // Блог Александра Бобрин. SEO, блоггинг, инфобизнес и заработок в интернете. – Режим доступа: <http://bit.ly/2cjT5QV> (дата обращения 02.09.2016).
2. Буров Д. Подкастинг и сервис правильных подкастов / Даниил Буров // Hostinfo : справоч. информ. и практ. советы. – Режим доступа: <http://bit.ly/2c9eoTc> (дата обращения 02.09.2016).
3. Википедия. Свободная энциклопедия. – Режим доступа : <http://bit.ly/2cjSxKO> (дата обращения 02.09.2016).
4. Дмитровський О. Еволюція сучасних ЗМІ: подкаст як найсучасніший аналог телерадіопрограм / О. Дмитровський // Українська періодика : історія і сучасність : доп. та повідомл. одинадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 29 – 30 листоп. 2013 р. / Нац. акад. наук України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника, Н.-д. ін-т пресознавства ; за ред. М. М. Романюка. – Львів : ЛННБ України, 2013. – С. 356–361.
5. Миронов М. Подкаст – что это такое? Информация о видах и создании подкастов / М. Миронов // Вебмастер Максим. – <http://bit.ly/2cv0Jcv> (дата обращения 02.09.2016).
6. Мистер Макинтош. Stop Motion видео своими руками на Mac / Мистер Макинтош // Сайт ProStoMac. – Режим доступа: <http://bit.ly/2bINuC5> (дата обращения 02.09.2016).
7. Сорока Т. В. Скрайбінг як сучасна форма візуалізації навчального матеріалу / Т. В. Сорока // Видавнична група «Основа» : сайт. – Режим доступа: <http://bit.ly/2c5UE4u> (дата звернення 02.09.2016)
8. Тищенко А. А. Подкастинг как интерактивный способ презентации библиотек / А.А. Тищенко. – LAP Lambert Academic Publishing, 2015.– 64 с. Режим доступа: <http://bit.ly/2bIOaNB> (дата звернення 02.09.2016).
9. Що таке подкастинг? // Сrod. со Канал громадського подкастингу : українська звукова інтернет-платформа. – Режим доступа: <http://bit.ly/2bIOaNB> (дата звернення 02.09.2016).

УДК 027.625:004

ДИТЯЧА БІБЛІОТЕКА ТА ЇЇ РОЛЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

А.А. Фоміна

Харківська державна академія культури

Визначається місце та роль дитячої бібліотеки в сучасному суспільстві. Розглядаються тенденції та напрями розвитку дитячих бібліотек в умовах інформатизації.

Определяется место и роль детской библиотеки в современном обществе. Рассматриваются тенденции и направления развития детских библиотек в условиях информатизации.

The place and role of children's library in modern society is defined . Examines trends and directions of development of children's libraries in conditions of informatization.

Ключові слова: дитячі бібліотеки, стратегії розвитку, інформаційні технології, інформатизація суспільства.

Ключевые слова: детские библиотеки, стратегии развития, информационные технологии, информатизация общества.

Key word: children's libraries, strategy development, information technology, information society.

Прогресивна світова спільнота йде сьогодні по шляху зміцнення ролі бібліотек у пошуку шляхів на інформаційні магістралі з акцентом на публічні, дитячі бібліотеки в якості ефективних засобів розширення доступу до освіти, культури і знань.

Останнім часом інформація все частіше визначається як основний ресурс майбутнього, підвладний лише тим членам суспільства, хто володіє необхідними знаннями і добре підготовлений до навігації в інформаційному просторі. Тому так важливо виховувати у дитини необхідність одержання знань, прищеплювати навички самостійного пошуку інформації, формувати уміння її ефективного збору, систематизації, обміну з іншими користувачами. Стати повноправними громадянами інформаційного суспільства допомагають різні соціальні інститути, серед яких бібліотека займає значне місце.

У теперішній час, коли Україна знаходиться у нелегкому політичному й економічному становищі, робота бібліотек також складна і в той же час необхідна та цікава. Кардинальні зміни, що відбуваються в нашому суспільстві останніми роками, вимагають якісно нового розуміння ролі дитячої бібліотеки та організації її діяльності. Одним з найголовніших напрямків бібліотечно-інформаційного обслуговування дітей є забезпечення вільного доступу дітей і підлітків до інформації.

Серед основних стратегічних напрямків розвитку обслуговування дітей є також: формування інформаційної культури у дітей в умовах сучасної бібліотеки; найбільш повне задоволення зростаючих інформаційних потреб дітей; удосконалення бібліотечно-інформаційних технологій; поширення інноваційного досвіду роботи бібліотек.

Інформатизація суспільства суттєво збільшує можливості бібліотеки для розвитку інформаційної культури та бібліографічного інформування дітей та юнацтва. Створюються якісно нові умови для формування єдиного інформаційного середовища, яке дозволить виховувати особистість з потребами в інформаційному способі життя, в оволодінні інформаційними знаннями та вміннями.

Сьогодні ринок телекомунікаційних послуг насичений, але доступ до інформації, як реальна послуга є відсутнім, оскільки проблема з суто технічної переходить в економічну. Активне впровадження інформаційних технологій вимагає від бібліотек вирішення проблеми дефіциту фінансування, тому що фонди бібліотек характеризуються обмеженими ресурс-

ними можливостями. Відсутність єдиної державної програми автоматизації бібліотек, сучасної нормативної та методичної баз, недостатній рівень знань бібліотечних працівників в галузі інформаційних технологій (ІТ) не тільки приводять до невиправданих затрат, але й створюють передумови для формування в перспективі "розірваного" інформаційного поля, затрати на виправлення якого з часом стануть більш значними, порівнюючи із сьогоднішніми. Саме тому для дитячих бібліотек на перший план виходять завдання не лише створення власних інформаційних ресурсів, а й їх інтеграції в єдиний інформаційний простір. З активним впровадженням ІТ змінюється і роль та значення бібліотечного працівника, який повинен стати посередником між маленьким читачем і носієм інформації.

Формування особистості, здатної цілеспрямовано опановувати знаннями, усвідомлено здобувати духовний досвід, яка вміє творчо реалізовувати своє внутрішнє багатство - вища мета культурних соціальних інститутів. Важливе місце серед них повинна займати дитяча бібліотека. Дитячі бібліотеки є гарантом прав дітей на культурне духовне життя, отримання інформаційного забезпечення, освіти, проведення дозвілля, спілкування, настільки необхідного для повноцінного розвитку особистості.

У сучасних умовах в Україні створюється принципово нова модель дитячої бібліотеки та системи обслуговування дітей. Дитяча бібліотека в світі – один з масштабних інформаційних, виховних та освітніх інститутів, що приділяють увагу усьому комплексу питань виховання духовного зростання та самоосвіти особистості дитини, що видають свою роботу з підростаючим поколінням, як один із пріоритетних напрямків. Бібліотечно-інформаційне співтовариство повинно рухатися по шляху прогресу, слідуючи загальній концепції світової бібліотечно-інформаційної інфраструктури. Нова модель обслуговування в українських дитячих бібліотеках веде до поступового зближення вітчизняних і зарубіжних бібліотек.

Нові завдання, що постали перед бібліотеками, вимагають від бібліотечних працівників практично нових знань та навичок. У сучасних умовах основними завданнями дитячих і шкільних бібліотек є наступні: сприяти реалізації державної політики в галузі освіти, розвитку навчально-виховного процесу і виховувати у дітей культуру, національну свідомість, шанобливе ставлення до книги як головного джерела знань; виховувати у дітей інформаційну культуру, культуру читання і формувати вміння користуватися бібліотекою, її послугами, книгою, довідковим апаратом, новими ІТ; розвивати творчу думку, пізнавальні здібності та інтереси дітей і сприяти успішному засвоєнню ними навчальних програм; сприяти різним формам і методам бібліотечної роботи, самоосвіті дітей; забезпеченню літературою соціальних і культурних потреб; підняти на якісно новий рівень бібліотечну справу.

Адже лише високий рівень бібліотечної справи в цілому зможе забезпечити громадянам України, її зростаючому поколінню усі необхідні умови для одержання повного обсягу інформації з вітчизняного і світового інформаційного простору. А також стане першоосновою для духовного і культурного розвитку нашого оновленого суспільства.

УДК 021.4:908:378.4(477.44)

**КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ
НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ВНМУ імені М. І. ПИРОГОВА
У ВИСВІТЛЕННІ ІСТОРІЇ УНІВЕРСИТЕТУ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ**

О.А. Юрчишина

Вінницький національний медичний університет імені М.І. Пирогова
Наукова бібліотека

Висвітлюється наукова, дослідницька і пошукова робота бібліотеки стосовно історії університету, його співробітників та студентів. Представлені зв'язки з громадськістю, яка допомагає у встановленні невідомих сторінок ВНЗ.

Освещается научная, исследовательская и поисковая работа библиотеки по истории университета, его сотрудников и студентов. Представлены связи с общественностью, которая помогает в установлении неизвестных страниц ВУЗа.

The scientific, research and search work of the library concerning the history of the university, its staff and students is revealed. The public relations that helped to establish the unknown pages of the history of the university are presented.

Ключові слова: бібліотека університету, історія університету, пошукова робота, зв'язки з громадськістю.

Ключевые слова: библиотека университета, история университета, поисковая работа, связи с общественностью

Key words: university library, university history, search work, public relations.

В умовах сьогодення зростає діяльність бібліотеки ВНМУ в царині історико-медичного краєзнавства. На жаль, медичне краєзнавство поки що не представлено у жодній фундаментальній праці, тому цей напрямок роботи доводиться проводити з дотриманням загальнонаукових та конкретно-історичних методів. Втілюється це через вивчення історико-медичного краєзнавчого фонду не лише бібліотеки, а й регіону, а також постійно здійснюються пошуки в мережі Інтернет. Основними принципами, якими керується бібліотека в краєзнавчій діяльності є повнота, достовірність та науковість.

Важливе значення надається дослідницькій, пошуковій роботі. Активно проводиться пошук матеріалів в установах нашого міста, які займаються краєзнавчою діяльністю. Тісні контакти бібліотека налагодила із Державним архівом Вінницької області, з Вінницькою обласною універсальною науковою бібліотекою ім. К.А. Тімірязєва, обласною науковою медичною бібліотекою, обласним краєзнавчим музеєм, Національним музеєм-садибою ім. М.І. Пирогова, обласним відділенням Спілки письменників України, окремими видавництвами, багатьма іншим установами та організаціями, окремими краєзнавцями не лише м. Вінниці, а й України.

Цікава робота проводиться з науковцями зарубіжжя. Кшиштоф Круліковський – лікар Відділення епідеміології та превентивних новоутворень Центру онкології – Інституту ім. Марії Склодовської-Кюрі у Варшаві (Польща) надав відомості про Вікторію-Марію Веркентін, першу жінку-радіолога у відродженій Польщі після 1918 року, яка народилася на Вінниччині. Результатом проведеної спільної дослідницької роботи стало відкриття меморіальної дошки нашій землячці в с. Корделівка за участю бібліотеки ВНМУ, віце-консула Генерального консульства Республіка Польща у Вінниці В. Мрозовського, представників місцевої влади, мешканців села.

Змістовним було спілкування з магістром Інституту славістики Гейдельберзького університету А.Ц. Кострецькою, яка, приїхавши на Батьківщину, звернулася до бібліотеки за допомогою надати їй інформацію за темою: «М.І. Пирогов – керівник групи молодих вчених, відряджених у Німеччину для підготовки до професури у 1862-1866 рр. Листи з Гейдельберга». В подальшому спілкування з науковцем щодо уточнення бібліографічних даних, окремих фактів продовжувалося електронною поштою.

В рамках науково-дослідної роботи проводиться збір матеріалів «Персоналії вчених ВНМУ імені М.І. Пирогова з часу заснування навчального закладу до сьогодні», «Почесні професори університету», «Праці науковців кафедр ВНМУ», «Історія університету», «Випускники ВНМУ – слава і гордість рідного краю», ін. Зібрано та звірено з першоджерелами близько 200 наукових біографій вчених університету. Поступово формується колекція праць науковців.

Особлива увага приділяється видавничій діяльності. Популярністю користується щорічний календар знаменних і пам'ятних дат «Вінниччина медична». Календар містить інформацію про визначні події в історії університету, ювілярів – науковців та випускників, які зробили вагомий внесок у розвиток університету, становлення університетської та вітчизняної медичної науки, а також про знаменні дати, події, імена видатних медиків – уродженців Вінниччини. Спільно з ВОУНБ ім. К.А. Тімірязєва проводиться робота з підготовки щорічних «Календаря знаменних і пам'ятних дат Вінниччини», а з ННМБУ – календаря знаменних і пам'ятних дат «Імена в медицині у відгомоні часу»

ВНМУ носить ім'я М.І. Пирогова. У бібліотеці зібрані матеріали про вченого починаючи з 50-х рр. 19 ст. У 2010 р. у співпраці з ННМБУ бібліотекою створено електронний варіант унікального біобібліографічного покажчика «М.І. Пирогов». У Державному архіві Вінницької області було виявлено і включено близько 120 джерел, унікальних матеріалів про життєвий шлях, лікарську й громадську діяльність, вшанування пам'яті геніального хірурга й анатома.

Проводиться плідна робота з кафедрами університету. Так, спільно з колективом кафедри хірургії № 2 підготовлено біобібліографічний покажчик «Кафедра факультетської хірургії: історія та сьогодні» (2013). У виданні представлені історія кафедри, науковий шлях її завідувачів і завучів, короткі відомості про співробітників кафедри від її заснування

до наших днів. 80-річний літопис кафедри супроводжують маловідомі фотоматеріали. До 80-річчя кафедри пропедевтики внутрішньої медицини бібліотека надала видання праць науковців кафедри, інформацію про історії кафедри, фото ректорів ВНМУ. Ці матеріали стали цікавим доповненням до створеного працівниками кафедри відеофільму. На прохання кафедр виконуємо краєзнавчі розвідки про історію їх становлення. Співробітники кафедр охоче діляться цікавими матеріалами з бібліотекою. Наприклад, професор кафедри нормальної фізіології ВНМУ О. Власенко подарував бібліотеці диск із записом лекції колишнього завідувача цієї ж кафедри П.М. Серкова, який прочитав її у 100-річному віці в переповненій залі Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця. До ювілейних дат професорів університету готуємо біобібліографічні покажчики у серії «Вчені нашого університету»

Спільно з вінницьким видавництвом «ПРАДА-АРТ» бібліотека підготувала матеріали до 5-го випуску регіонального альманаху «Подільські джерела», що вийшов за назвою «Під знаком Червоного Хреста». Серед членів редакційної колегії – директор Н.М. Кравчук та головний бібліотекар бібліотеки О.А. Юрчишина. На сторінках цього видання багато цікавого розповідається про історію медицини краю, університету, його науковців, видатних медиків Вінниччини. Видання вміщує також праці співробітники університету.

У співпраці з Національною науковою медичною бібліотекою України побачила світ книжка «І я знов живий світ оглядаю...», яка стала дипломантом Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. С. Руданського 2015 року. За багаторічну й плідну діяльність з дослідження та популяризації життя та діяльності поета й лікаря у 2014 р. під час Всеукраїнського свята сатири і гумору в місті Калинівці головний бібліотекар наукової бібліотеки ВНМУ Юрчишина О.А. була нагороджена нагрудним знаком «180 років Руданському С.В.».

У 2016 році бібліотекою була започаткована наукова робота на тему: «У бронзі, мармурі й граніті» (збір фотоматеріалів та відомостей про пам'ятники, меморіальні дошки видатним медикам Вінниччини та науковцям, видатним випускникам ВНМУ ім. М.І. Пирогова).

Характерною рисою пострадянського періоду в розвитку краєзнавства є повернення до історичних витоків, відродження краєзнавчої спадщини, реабілітація імен. З'явився доступ до розсекречених архівів, зникло табу на імена багатьох репресованих науковців, лікарів, діячів медицини краю. Таким чином, віднайдені й визволені з полону забуття документальні матеріали про незаконно репресованих, а згодом реабілітованих перших директорів Вінницького медичного інституту (нині університет), викладачів, співробітників, студентів.

Біобібліографічний покажчик «Ректори ВНМУ ім. М.І. Пирогова: 1930-2016» інформує про архівні матеріали, віднайдені раніше невідомі документи та неопубліковані фотоматеріали.

Налагоджено листування з родиною М.М. Хращевського, який у 20-х рр. 20 ст. викладав у фармацевтичному технікумі (предтечі Вінницького фар-

мацевтичного, а згодом медичного інститутів) латинську мову та був репресований у 1944 р. Донька вченого Оксана Хращевська надіслала в подарунок бібліотеці кілька примірників книги власних спогадів «Зламаний цвіт» (2012), онука та правнука – фотографії та інші матеріали.

Білою плямою в історії університету є робота ВНЗ в роки нацистської окупації, не досить освітлений довоєнний період університету. Ретельно переглянуто підшивки газети «Вінницькі вісті», яка виходила у Вінниці в окупаційний період. Віднайдено деякі матеріали про діяльності інституту в цей час, студентський рух 1941-1942 рр. у Вінниці.

Уже встановлена частина прізвищ студентів, співробітників, викладачів ВНМУ, полеглих під час Другої світової війни і тих, хто зазнав репресій. Зібрано понад 100 фотографій, понад 200 біографій учасників 2-ї світової війни, викладачів та співробітників ВНМУ. Окрім того, віднайдено матеріали про студентів, співробітників, викладачів, випускників медичного університету, які брали участь у 2-й світовій війні (тих, чия доля пов'язана з довоєнним періодом ВНЗ – близько 250 осіб). Доля багатьох із них була досліджена детально – близько 150 біобібліографічних статей. Робота в цьому напрямку триває. Цікавими знахідками для бібліотеки були альбоми випускників Вінницького медичного інституту 1940 та 1941 рр., студентські залікові книжки та дипломи про закінчення медичного інституту періоду окупації м. Вінниці.

У пошуковій роботі значну допомогу надають вінницький краєзнавець Домненко М.Г., член Вінницької обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури Українського фонду пошуку «Пам'ять», член Національної спілки краєзнавців України Бранько Я.А.

Проводиться збір матеріалів про викладачів та випускників університету – учасників АТО. Зокрема, зібрано матеріали про випускника Кондратюка О.І., Героя України, який загинув при евакуації кіборгів в Донецькому аеропорту.

Ефективним шляхом формування історичної пам'яті та популяризації медичного краєзнавства є ЗМІ, зокрема Інтернет. Статті неодноразово друкувалися в газетах «Кримська світлиця», «Слово Просвіти», «Літературна Україна», виданнях «Вісник Вінницького національного медичного університету», «Приватний лікар», а також виставлені на сайтах цих видань. Як подарунок за надіслану статтю «Лікар Степан Руданський: відомий і невідомий...» ТОВ «РедМед Агенства Популярних медичних видань» подарувало бібліотеці річну передплату на видання «Приватний лікар».

Основою краєзнавчої діяльності бібліотеки є краєзнавчий фонд, який систематично поповнюється виданнями з дарчими написами авторів в якості подарунків. Значним і цікавим доповненням є теки із віднайденими краєзнавчими матеріалами, в т. ч. архівними, неопублікованими; фото- і відеоматеріалами, іншими документами, у т. ч. на електронних носіях. Фонд краєзнавчої літератури розкривають книжково-ілюстративні та електронні виставки та їх презентації, бібліографічні огляди. З будівництвом нового корпусу бібліотеки з'явиться можливість виокремити фонд краєзнавчої літератури з загального фонду бібліотеки.

Таким чином, краєзнавча діяльність наукової бібліотеки ВНМУ спрямована на віднайдення та дослідження сторінок історії ВУЗу збереження наукової спадщини університету. Така робота допомагає не лише досягнути самобутню історію університету, а й сприяє вихованню в студентів почуття патріотизму, бажання досліджувати й вивчати історію медицини, відкривати нові сторінки історії Вінницького національного медичного університету.

УДК 027.07: 025.34

**ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА –
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ МЕДИЧНОЇ СПІЛЬНОТИ НА ДОСТУП
ДО ВІДКРИТОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ДОТРИМАННІ НОРМ
ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ БІБЛІОТЕЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Г.В. Яременко

Чернігівська обласна наукова медична бібліотека

У доповіді розглянуто міжбібліотечну корпоративну діяльність. Залежність бібліотечної сфери від економічних негараздів у суспільстві і вихід з цієї ситуації. Інноваційна діяльність, штрих-кодування, електронний каталог.

В докладе рассмотрена межбиблиотечная корпоративная деятельность. Зависимость библиотечной деятельности от экономических проблем в обществе и выход с этой ситуации. Инновационная деятельность, штрих-кодирование, электронный каталог.

In the report interlibrary corporate activities are investigated. Also, how the library sphere depends on economic problems in the society and ways out from this situation; innovative activities, bar coding and electronic catalogue.

Ключові слова: корпорація, штрих-кодування, електронний каталог.

Ключевые слова: корпорация, штрих-кодирование, электронный каталог.

Key words: corporation, bar coding, electronic catalogue (e-catalogue).

Чернігівська обласна наукова медична бібліотека вступила до корпорації медичних бібліотек України у 2007 році. Корпорація на той час єднала п'ять медичних бібліотек: три обласні – Рівно, Житомира, Вінниці та двох університетів – Одеси і Вінниці. На базі саме бібліотеки Вінницького національного університету ім. М.І. Пирогова була створена корпорація. Її засновником була Л.І. Шпукал – досвідчений фахівець бібліотечної справи.

Наша бібліотека стала шостою. Цьому посприяли нагальні потреби часу. Бібліотека вже фізично не могла в короткий термін постатейно розписувати, предметизувати за рубриками періодичні видання (94 назви), що негативно впливало на якість задоволення запитів користувачів – науковців, практикуючих лікарів, інтернів, середніх медичних працівників, студентів. Заклад одним з перших перейшов до створення електронного каталогу (ЕК) за АБІС MARC у 1995 році. Але для приєднання до корпорації ця програма не відповідала вимогам. У 2005 році придбано АБІС «Ірбіс-64», що дозволи-

ло прийняти правила корпорації і повноцінно в неї влитися. З самого початку роботи зменшилась кількість журналів для бібліографічної обробки для ЕК, у той же час якість обслуговування читачів покращилася в рази. Якщо раніше журнал затримувався у відділі каталогізації на тиждень – два, то з вступом до корпорації шлях до читача скоротився до двох – трьох днів.

2012-2013 роках була проведена робота по створенню електронного алфавітного ретро – каталогу, який нараховував 31678 описів книг 1970 – 2000 років. У 2014 році створено єдину базу даних ЕК, яка на сьогоднішній день налічує 15 2217 джерел (книги і журнали).

У зв'язку зі складною економічною ситуацією країни, передплата періодичних видань скоротилася до 40 назв та у 2014 році бібліотека здійснила передплату лише на перший квартал. Це стало поштовхом для переорієнтації всієї роботи бібліотеки з корпорацією, до створення повнотекстової електронної бази періодичних видань, яка була поповнена 426 журналами. Це дало можливість уникнути інформаційного колапсу. І користувачі не відчули інформаційного дефіциту. Журнали видавались у вигляді запису на електронних носіях.

У 2015 році, враховуючи сучасний економічний, політичний стан в країні, некоректні зміни до законодавства у бібліотечній справі, бібліотека залишається, практично, без передплати періодичних медичних видань на 1-й квартал 2016 року. Тому робота з корпорацією є основним пріоритетом.

Зміни, які відбуваються в професійній діяльності сучасної людини, в нашому випадку практикуючих лікарів, наукових працівників та спеціалістів суміжних професій, обумовили появу нового користувача, з новими потребами до друкованої продукції.[3, с.101]. Обслуговування віртуальних читачів та віртуальна книговидача набуває популярності. Бібліотека перейшла до нового етапу своєї роботи. Читачам пропонується через анкету, або листом повідомити свою електронну адресу, на яку бібліотека надавала би повнотекстові журнали.

В анкеті надається ПІБ, фах, тематика інформування, місце роботи. Ця людина автоматично стає читачем бібліотеки. Користувачу не треба витратити час на запис до бібліотеки за паспортом, а також на відвідування. У листах до працівника закладу читач може висловити всі побажання й претензії (якщо такі є).

На сьогодні повнотекстова електронна база журналів нараховує 1 055 файлів. Також розпочата робота по створенню повнотекстової бази даних книг, яка нараховує 78 файлів.

При цьому не порушуються авторські права ні редактора, ні видавництва. Вся періодика передплачується бібліотеками корпорації. Здійснюється звичайний міжбібліотечний обмін у рамках законодавства.

У 2016 році бібліотека розпочала роботу зі штрих-кодування книжкового фонду. Корпоративна співпраця з Вінницькою обласною науково-медичною бібліотекою, яка почала цю роботу ще у 2013 році, стала найкращим прикладом у цій інноваційній діяльності. У 2015 році бібліотека взяла участь у науково-практичній конференції бібліотеки Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. Досвід цієї

бібліотеки зі штрих-кодування також було взято до уваги. Не зважаючи на економічні, фінансові негаразди, на першому етапі, було придбано ручний сканер. На другому етапі – до електронного каталогу (1970 -) почали вносити книги з 1950 по 1970 вже зі штрих-кодами і тут же перевіряти (1970-), ставити штрих коди. На третьому етапі, вже у 2017 році бібліотека частково (книги та журнали зі штрих - кодами) зможе обслуговувати читачів і перевіряти книжковий фонд в автоматизованому варіанті.

Попереду ще великий обсяг роботи – друк штрих-кодів, редагування, роздрукування, технічна робота.

Робота зі штрих-кодування вимагає від працівників бібліотеки терпіння, професійної концентрації уваги, але це в подальшому надає переваги в роботі, а саме: оперативність при обслуговуванні користувачів; здійснення контролю руху кожного примірника; перевірка фонду з використанням штрих кодів; списання літератури в автоматизованому режимі, автоматизоване складання актів списання. [2, с.69].

В наш непростий час, коли фінансування бібліотек всіх рівнів дуже обмежене, корпоративна діяльність є необхідністю, яка дає можливість переймати досвід, а головне допомагати один одному в оперативному інформаційному обслуговуванні користувачів.

Тим самим активно пропонуємо свої послуги, постійно вдосконалюємо сервіси, пізнаємо інформаційні потреби користувачів, а розвиток комп'ютерних технологій тільки допомагає нам у цьому. [1, с.8].

ЛІТЕРАТУРА:

- 1.Павленко Р. І. Медичні бібліотеки в глобальному інформаційному просторі / Р. І. Павленко // Місія медичних бібліотек в умовах реформування медичної галузі України: матеріали XV Ювілейної міжнародної науково-практичної конференції 19-20 травня 2016 року. – Київ-Дніпропетровськ, 2016. - С. 7-11.
2. Виноградська Ю. В. Штрих-кодування – ефективний інструмент обліку, аналізу, збереження та використання бібліотечного фонду. / Ю. В. Виноградська // Місія медичних бібліотек в умовах реформування медичної галузі України: матеріали XV Ювілейної міжнародної науково-практичної конференції 19-20 травня 2016 року. – Київ-Дніпропетровськ, 2016.- С. 67-69.
3. Анненкова І. А. Як наблизити книгу до віддаленого користувача: досвід роботи відділу обслуговування Вінницької обласної наукової медичної бібліотеки. / І. А. Анненкова // Співпраця та партнерство медичних бібліотек України в сучасному інформаційному просторі : матеріали міжнародної науково-практичної конференції 15-16 травня 2013 року, Вінниця. – Київ, 2013.- С. 101-105.

ЗМІСТ

Статті, тези

Киричок І.В. Бібліотека і студентство: творчий діалог та партнерство	3
Бабак Т.А., Красюкова, О.А. Библиотечное пространство: опыт зарубежных библиотек по его организации и реорганизации	7
Бакуменко Л.Г. Інституціональний репозитарій - інформаційний ресурс відкритого доступу до наукових здобутків університету	15
Безсмертна О.В. Ефективні веб-сайти бібліотек: пріоритет на зручності для користувачів	19
Белоус І.О. Краєзнавчий напрямок бібліографічної діяльності бібліотеки університету	23
Белякова Т.В. Использование книжных памятников в современных диссертационных исследованиях	28
Борисова О.П. Музейний аспект у діяльності бібліотеки	30
Боровик О.Б., Бак О.В. Бібліотека як флагман академії в інтернет-просторі	34
Гончар А.Ю. Бібліотечна реклама як інструмент позитивного іміджу бібліотеки	39
Воронина Р.В. Комикс как особый жанр детской литературы	43
Дікунова О.А. Електронний бібліотечно-бібліографічний сервіс у Бібліотеці Криворізького державного Педагогічного університету	52
Жидкова О.О. Ганзюк Т.О. Розкриття фондів рідкісної та цінної книги у бібліотеках вчл шляхом виділення та представлення окремих тематичних колекцій.	57
Каїді В.В. Інформаційно-комунікаційні технології як фактор трансформації сучасної електронної комерції	61
Караман Т.І. Безперервна освіта як чинник професійного зростання	63
Карпенко О.О. Information culture as a component of professional competence of librarians in the information society	67
Колесникова Т.О. Професійні компетентності зарубіжних університетських бібліотекарів	71
Кравчук Н.П. Виставкова робота у відділі обслуговування науковою літературою: традиції та інновації	75
Кравчук Н.М. Професійний розвиток бібліотечного персоналу: Стратегічні завдання і практична дія	83
Макєєва І.І. Бібліотечний блог як інструмент інтернет-комунікації	88
Микулина О.И. Сокровищница медицинской литературы. К 155-летию харьковской научной медицинской библиотеки.	92
Ніколаєнко Н.М. Креативний менеджмент як компонента розвитку управлінської діяльності бібліотек	104
Онопрієнко І.М. Бібліотека закладу післядипломної освіти	107

Павленко Т.Б. Технологічні рішення цифрової репрезентації книжкових пам'яток	111
Пасмор Н.П., Кулик М.М. Університетська бібліотека в системі інформаційно-аналітичної підтримки наукових досліджень	113
Подрезенко О.О. Бібліотечний сервіс та інформаційні технології в інформаційно-аналітичній підтримці науково-освітнього процесу	118
Попіль Л.Б. Традиції та інновації в роботі бібліотеки чортківського державного медичного коледжу	121
Ракитянська В.Д., Глазунова Л.В. Харківська державна наукова бібліотека імені В.Г. Короленка як центр неформальної освіти бібліотечних фахівців	125
Русанова О.А., Тесленко Е.Н. Создание и продвижение библиотечных периодических изданий: новые проекты библиотек	130
Сафонова Т.А. Диверсифікація соціально-комунікаційних технологій в бібліотеках	134
Тіщенко А.А. Формування позитивного іміджу бібліотек заходами подкастингу	136
Фоміна А.А. Дитяча бібліотека та її роль в інформаційному суспільстві	141
Юрчишина О.А. Краєзнавча діяльність наукової бібліотеки в м. І. Пирогова у висвітленні історії університету: традиції та інновації	144
Яременко Г.В. Чернігівська обласна наукова медична бібліотека – реалізація прав медичної спільноти на доступ до відкритої інформації при дотриманні норм професійної етики бібліотечної діяльності	148

Презентації

Воронина Р.В. Комикс как особый жанр детской литературы
<http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/13958>

Науково-практичне видання

Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі:
 матеріали II Науково-практичної Інтернет-конференції
 24–31 жовтня 2016 р., Харків

Формат А5. Ризографія. Ум. друк. арк.9,6. Зам. № 16-33328.

Редакційно-видавничий відділ ХНМУ,
 пр. Науки, 4, м. Харків, 61022
izdatknmu@mail.ru, izdat@knmu.kharkov.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавництв, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції серії ДК № 3242 від 18.07.2008 р.